

THE DHARMAKIRTI

धर्मकीर्ति

वर्ष-२२, अङ्क-१

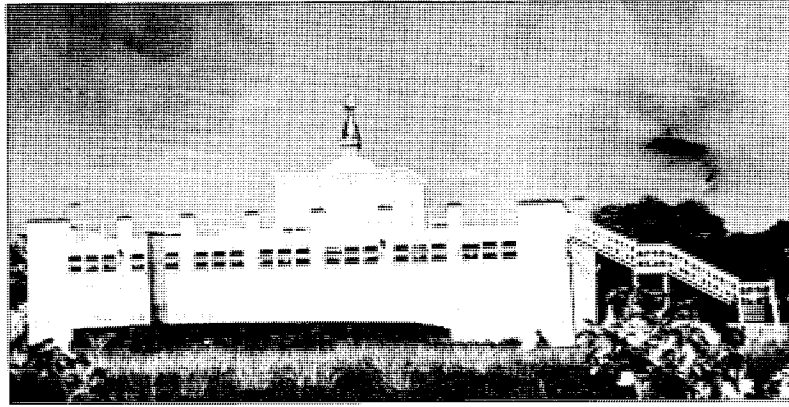
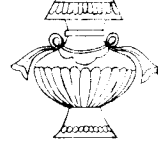
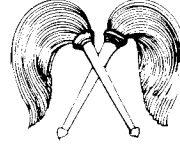
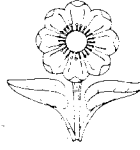
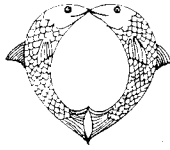
बुद्ध सम्वत् २५४८

* बुद्ध जन्मभूमि : लुम्बिनी

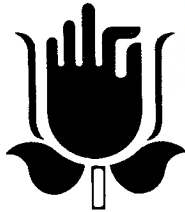
* बुद्धत्व प्राप्ति : बुद्धगया

* महापरिनिर्वाण
प्राप्ति : कुशीनगर

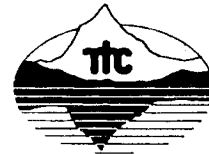
वेशारख पूर्णिमा विशेषाङ्क

May all sentient being attain
the highest state of completeness
being on the foot steps of Buddha
Happy Vaishakha Festival
2548

Dhamma.Digital

H · O · T · E · L
Lumbini Garden
NEW CRYSTAL PVT. LTD.

Buddha Nagar, Mahilwar
LUMBINI, NEPAL.
Phone: (071-590075, 580145)
Fax: 071-580045

New hotel Crystal
Pokhara (PVT.) Ltd.

Nagdhunga, Pokhara, Nepal.
Phone: (061) 520035, 520036
Fax: 977-61-520234

Reservation/Head Office:-

38 Chhusya (Baha) Galli, Jyatha Tole, P.O. Box 1253
Kathmandu-3, Nepal.
Phone: (01) 4228011, 4228561, Fax: 977-1-4228028
Internet: <http://www.bestwestern.com/np/newhotelcrystal>
E-mail: ajsthapit@mail.com.np

प्रमुख व्यवस्थापक
विद्यासागर रज्जित
फोन: ४२५ ८९३५, ४२२ ४९९२

व्यवस्थापकहरू
चिनीकाजी महर्जन
फोन: ४२५ ३१८२

ज्ञानेन्द्र महर्जन
फोन: ४२७ ६९०८

सह-व्यवस्थापक
धुवरत्न स्थापित

सम्पादक
भिक्षुणी वीर्यवती
फोन: ४२५ ९४६६

प्रधान सम्पादक
भिक्षु अश्वघोष महास्थविर
फोन: ४२५ ९९१०

प्रकाशक र विशेष सल्लाहकार
भिक्षुणी धम्मवती
फोन: ४२५ ९४६६

कार्यालय
धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठी
धर्मकीर्ति विहार
श्रीषः नघःटोल

पोस्ट बक्स नं: ४९९२
काठमाडौं
फोन: ४२५ ९४६६

बुद्ध सम्मत् २५४८
नेपाल सम्मत् १९२४
इस्वी सम्मत् २००४
विक्रम सम्मत् २०६१

विशेष सदस्य	रु. १०००/-
वार्षिक	रु. ७५/-
यस अङ्को	रु. १५/-

धर्मकीर्ति
(बौद्ध मासिक)

THE DHARMAKIRTI
A Buddhist Monthly

2548TH VAISAKH FULL MOON DAY

4th MAY 2004

वर्ष- २२	अङ्क- १	स्वाँया पुन्ही	वैशाख २०६१
----------	---------	----------------	------------

★ अर्थ न व्ययका हजारी वाक्य हरेक प्रहनु भन्दा एउटा मात्र सार्थक वाक्य वा श्लोक मुन्नाले वा पढनाले शक्ति प्राप्त हुन्छ ।

★ अहलाई सम्मान गर्न र बुझ्नुको सैबा गर्ने स्वभाव भएको व्यक्तिको साथ नसुक्नु र सौन्दर्य को खाने कुरा नबुझ्नु ।

★ शत्रुले शत्रुलाई जति हानी पुऱ्याउन सक्छ त्यो भन्दा बढी हानी कुसार्गमा लागेको चित्तले पुऱ्याउँछ ।

ज्ञानी बन्ने कि पण्डित ?

हामीले धेरै पुस्तकहरू अध्ययन गरी प्रवचन सुनी ज्ञान खोज्ने गर्छौं । बहुश्रुत हुनको लागि यसरी बाहिरी माध्यमबाट अध्ययन गर्न अत्यावश्यक पनि छ । तर यसरी पढेर, सुनेर जानकारी संकलन कार्यमा मात्र सीमित रहँदा ज्ञानी बन्न सक्ने चाहिँ होइन । यतिले मात्र आफ्नो मनमा लुकेर बसेका कुसंस्कार रूपी रोग हटेर जाने अवश्य पनि होइन । प्रशस्त अध्ययन गरी प्रशस्त पुस्तकहरू लेखी प्रकाशन गर्न सकेपनि र धर्म झलफल मरी प्रवचन गर्न पोख्त भएपनि यथार्थ रूपमा उसलाई ज्ञानी भन्न मिल्दैन । ज्ञानलाई जानकारीमा मात्र सीमित राख्ने व्यक्तिलाई ज्ञानी होइन पण्डित भनिन्छ । जसले आफूलाई यसरी पण्डितको रूपमा पेश गर्छ, उ अज्ञान र अहंकार रूपी मानसिक रोगको खाल्डोबाट उभकन कदापि सक्दैन । आफू बोध नभइकन पनि ज्ञानीको रूपमा प्रस्तुत भई विद्वत्ता देखाउँदै हिंड्ने व्यक्तिलाई त अहंकार रूपी पण्डित्याईले सधैं खुट्टा तानी खाल्डोमा खसाल्न खोजिरहेकै हुन्छ ।

शारीरिक सेमी व्यक्तिले आफ्नो रोग निर्मूल पार्नका लागि डाक्टरले रोग परिक्षण गरी रोग निर्मूल पार्नका लागि लेखिदिएको औषधिको प्रेस्क्रिप्सन मात्र पढी औषधीको जानकारी मात्र राख्दा रोग निर्मूल पार्न कदापि सक्दैन । रोग निर्मूल पार्नका लागि त रोग सम्बन्धि ठीक डाक्टरलाई रोग जँचाई त्यस डाक्टरले लेखिदिएको औषधी ठीक समयमा सेवन गर्न पनि पर्‍यो । ठीक पथपहरेजमा पनि बस्न पर्‍यो । अनि मात्र आफ्नो शरीरमा लुकेर बसेका रोगलाई निर्मूल पार्न सफल हुनेछ ।

त्यसरी नै आफ्नो मनमा लुकेर बसेका कुसंस्कारहरूलाई हटाई बोध हुनको लागि पत्रि ज्ञान गुणका कुराहरू पढेर, सुनेर, हेरेर जानकारी लिनु पर्‍यो । त्यही जानकारीलाई आफ्नो जीवनमा प्रयोग गरी अभ्यासरत हुन पर्‍यो । आफूमा रहेका खराब बानी व्यवहारहरूलाई ती ज्ञानको माध्यमले चिन्दै, महशूस गर्दै फिकेर फाल्न पर्‍यो । यसरी आफ्ना गल्तीहरू महशूस गर्दै जसले त्यसलाई निर्मूल पार्न सक्छ त्यही व्यक्ति बोध हुनेछ । जब मानिस बोध हुनेछ तब मात्र त्यसलाई ज्ञानी भन्न सकिनेछ । ज्ञानी व्यक्तिले आफू भित्रका ज्ञानको भण्डारलाई आफ्नै शिष्ट र इमान्दारी व्यवहारले प्रस्तुत गरिरहेको हुन्छ । उ आफ्नो विद्वत्ता प्रदर्शन गर्न हतारिदैन । फूलको सुगन्ध कसैको नाकमा लगेर सुँघाउन पर्दैन । प्रकृतीले नै यसको सुगन्ध चारैतिर फैलाईदिन्छ ।

सिद्धार्थ कुमारले पनि ज्ञानको खोजीमा लाग्नु भई धेरै समय अध्ययन गरी बिताउनु भयो र धेरै ज्ञान जानकारीको रूपमा संकलन गर्नुभयो । संगालिएका ती ज्ञानको कुराहरूलाई अभ्यास गरेर हेर्नुभयो । जब उहाँले चतु आर्य सत्य र आर्य अष्टाङ्गिक मार्ग ज्ञानलाई बुझ्नु भयो, तब त्यही ज्ञान अनुरूप आफूमा लुकेर बसेका लोभ, द्वेष, मोह रूपी

मयल एवं कुसंस्कारहरूलाई धोई पखाल्न सक्षम हुनुभयो । यसरी जब आफू पूर्ण रूपले बोध हुनुभयो, तब मात्र उहाँले यस सफलतालाई विश्व सामु प्रकाशमा ल्याउनु भयो । उहाँले आफ्नो विद्वत्ता देखाउन खोज्नु भएन । उहाँले त ज्ञानको माध्यमबाट आफू जसरी सफल हुनुभयो त्यसरी नै बढि भन्दा बढि व्यक्तिले यही ज्ञानको माध्यमले आ-आफ्ना कुसंस्कारहरू हटाई सफलता हासिल गरेको भन्ने चाहना राख्दै ज्ञानको ज्योती धुर्नुभयो ।

यसरी जब सम्यक दृष्टि (ठीक तरिकाले बुझ्ने क्षमता) आफूमा हुन्छ, तब मात्र ठीक तरिकाले आफूलाई चिन्न सकिनेछ । फलस्वरूप आर्य अष्टाङ्गिक मार्गमध्ये बाकीरहेका ७ वटा मार्गहरू आफै आफै खुल्नेछन् । तर जसले सम्यक दृष्टिलाई गुमाउने छ उसले आठवटा मार्गलाई गुमाई बाँटो बिराएको यात्री सरह अलपत्रमा पर्नेछ ।

त्यसैले ज्ञान्ने सुन्ने र विद्वान पण्डित बन्ने अर्कै बाटो हो भन्ने व्यवहारिक बनी बोध हुने अर्कै बाटो हो ।

आजभोली संसारमा जति पनि अज्ञान्ति र द्वन्द्व मच्चिरहेका छन्, त्यसको प्रमुख कारण नै अज्ञान्ति व्यक्तिले आफूलाई ठीक तरिकाले चिन्न नसकी आफूमा रहेका राग द्वेष मोहरूपी कुसंस्कारहरूको गुलाम बनिरहनु हो । त्यसैले बुद्ध शिक्षानुसार हामीले पनि यही बुझ्नु पर्छ- जसले आफ्नो मनलाई चिन्न नसकी आफ्नो अज्ञानतारूपी मनको गुलाम बनीरहन्छ त्यो व्यक्ति चक्रवर्ती राजा भएपनि उ पराजितको रूपमा नै रहनुपर्ने हुन्छ । आफूमा आफूलाई जित्नु नै साँच्चैको जीत र सफलता हो । यदि अरूलाई जित्नु नै छ भने आफ्नो निश्चार्थ मैत्री र करुणाका मूत्रोभावले जित्ने । बन्दुक र हथियारको बलले होइन । किनभने कुनै पनि बन्दुक र हथियारको पछाडि अर्कै शक्तिशाली बन्दुक र हथियार तयार भइरहेका हुन्छन् ।

पञ्च भद्र वर्गीयहरूले पनि आफूमा रहेका पुराना कुसंस्कारहरू त्याग गर्न नसके सम्म भ्रमण परिरहेका थिए । फलस्वरूप सिद्धार्थ गौतमले आहार सेवन गरी तपस्या गरेको देख्ने बित्तिकै उहाँलाई छोडेर गएका थिए । सिद्धार्थ कुमार बुद्ध भइसकेपछि उहाँले चतुआर्य सत्य र आर्य अष्टाङ्गिक मार्गलाई प्रस्तुत गरी जब ज्ञानको कुरा बुझाउनु भयो, तब मात्र उनीहरूले पनि यही ज्ञानको माध्यमबाट उनीहरूमा लुकेर रहेका कुसंस्कारहरूलाई ठीक तरिकाले चिन्न सकी बोध भए ।

यसरी नै यसपाली हामीले २५४८ औं बुद्ध पूर्णिमा महोत्सवको उपलक्ष्यमा बुद्ध शिक्षालाई अध्ययन र अभ्यासमा मात्र सीमित नराखी बुद्ध शिक्षाको माध्यमले हाम्रो मनमा लुकेर रहेका कुसंस्कारहरूलाई निर्मूल पार्न सफल भई पण्डित होइन ज्ञानी बनी बोध हुने मार्गमा अग्रसर हुन सक्ने भनी धर्मकीर्तिले शुभकामना व्यक्त गर्दछ ।

• विषय सूची •

क्र.सं.	विषय	लेखक	पृष्ठ
१.	बुद्ध भजन	-	१
२.	सम्पादकीय	-	२
३.	बुद्ध मन्नुहुन्छ	- धनश्याम राजकर्णिकार	५
४.	धम्मसूत्र-१७०	- रीना तुलाधर	७
५.	मलाई मन पर्ने धम्मपद	- भिक्षु अरबघोष	८
६.	सिद्धि होइन साध्य चाहिन्छ	- नरेन्द्रनाथ भट्टराई	१२
७.	हिसासाई शान्तिमा बदली	- सुनील महर्जन	१३
८.	विपरम्पना साधना	- धर्मभृङ्ग ध्यानकेन्द्र	१४
९.	परिवर्तन	- भिक्षु संघरक्षित	१७
१०.	प्रतिमदा-६	- भुषण शर्मा हुमागाई	१८
११.	एउटा रूख अमिलो हुँदा बने अमिलो हुँदा	- धम्मवती धर्माचार्य	२०
१२.	चारवर्षा व्यवस्थामा शुद्धि	- कन्याणभिक्षु सत्यनारायण गौयन्का	२२
१३.	धर्म प्रचार र बहुजन हिताय	- विजय लक्ष्मी शाक्य	२४
१४.	वैशाख पूर्णिमा - दिन एक विशेषता अनेक	- विनीता दावे श्रेष्ठ	२५
१५.	बुद्धको अदालतमा छिड्याइएका बौद्धहरूको पक्षमा	- जयनारायण न्यौपाने	२६
१६.	सत्य र अहिंसाका प्रतीक महात्मा बुद्ध	- तेजनारायण पञ्जियार	२७
१७.	बौद्ध दर्शनमा चतुरार्यसत्यको महिमा	- लक्ष्मी लम्साल	२८
१८.	राप्रो बानी व्यवहार	- वीर्यवती	३०
१९.	गौतमबुद्धका पाँच उपदेश	- वीरज राजकर्णिकार	३२
२०.	नेपालय धार्मिक संस्था व बौद्ध क्रियाकलाप	- सुवर्ण शाक्य	३३
२१.	म्वा: म्वा: हे नरको बन्धु मिसा	-	३६
२२.	नेपाले भिक्षुणी संघ	- डा. नरेशमान बज्राचार्य	३८
२३.	स्मृति र सम्प्रजन्य	- आचार्य, भीधर राणा	४१
२४.	How to find real happiness	- Ven. K. Sri Dhammananda Nayaka Thera	४२
२५.	Duta-Jataka	-	४५
२६.	Mahapingala-Jataka	-	४६
२७.	Supreme Happiness.	- Walpole Rahula	४७
२८.	Buddha's advice on daily life	- Richard Jones	४८
२९.	Monk's life and Health Care	- Prof. Nhuchhe R. Tuladhar	५०
३०.	धर्मकीर्ति विहार-गतिविधि	-	५४
३१.	धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठीया वार्षिक कार्यक्रम	-	५५
३२.	धर्मकीर्ति पत्रिकाको विशेष सदस्यहरू	-	५४
३३.	धर्म प्रचार-समाचार	-	५७

विशेषाङ्कको लागि विशेष अनुरोध

धर्मकीर्ति बौद्ध मासिकका प्रधान सम्पादक, धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन मण्डलीका धर्मानुशासक एवं धर्मकीर्ति विहार सङ्घका कोषका धर्मानुशासक हाम्रा पूज्यनीय मिश्र अश्वघोष महाराश्रीको प्रव्रज्या ६० वर्ष प्रवेश भएको शुभ उपलक्ष्यमा धर्मकीर्ति पत्रिका घडी आउँदो ज्येष्ठ अङ्क अश्वघोष मन्ते विशेषाङ्कको रूपमा प्रकाशित हुन लागेको कुरा समस्त श्रद्धालुजनको सजिलो सहर्ष जानकारी गराउँदछौं ।

उक्त पत्रिका विशेष अङ्कको रूपमा प्रकाशित हुन शुरु गर्न कामना गर्दैसमेत पठाई वा अन्य कुनै पनि तरिकामा सबैको सहयोग गरी हाम्रा पूज्यनीय अश्वघोष महाराश्रीलाई आ-आफ्नो श्रद्धा व्यक्त गर्नु हुन श्रद्धालुजनहरू समक्ष विशेष अनुरोध गरेका छौं ।

“धर्मकीर्ति” बौद्ध मासिक

अश्वघोष मन्ते विशेषाङ्क संयोजक समिति

सम्पर्क :

लोचन तथा तुलावर - फोन नं. ४२२३६२२

रीमा तुलावर - फोन नं. ४५३४३३३

बुद्ध भन्नुहुन्छ

धनश्याम राजकर्णिकार

बुद्ध भन्नुहुन्छ- ममा भरोसा नगर्नु । म जे भन्छु त्यसमा अन्धभक्त बनी भरोसा नगर्नु । मैले भनेका कुरामा सोच्नु, विचार गर्नु । जति कुरा तिमी अनुभवको कसीमा सही हुन्छ त्यही तिमी लागि सही हुन्छ । अर्थात् सिद्धान्तको सत्यतालाई आफैले जानेर मात्र मान, त्यसै मैले भन्यो भन्दैमा मान्ने नगर ।

बुद्ध भन्नुहुन्छ- अरुलाई दुःख नदिनु, अरुको सुख नखोस्नु सबै मानिस जिउन चाहन्छन्, सुख चाहन्छन् ।

त्यसैले आफ्नो जीवन निर्वाहका लागि अथवा आफ्नो परिलक्षित आकाङ्क्षा पूरा गर्नको हेतु अरुलाई दुःख नदिनु, अरुलाई नमान्नु । हे मानव ! सधैं होशमा रहने गर्नु, बेहोशी कहिल्यै नहुनु, अप्रमादपूर्वक आफ्नो लक्ष्यमा लागि रहनु प्रमादी कहिल्यै नहुनु । यही पवित्र जीवन हो ।

बुद्ध भन्नुहुन्छ- जब तिमी कसैलाई दुःख दिने विचारले अभिप्रेरित हुन थाल्यो तब तिमीले दुःखको बीउ

आफ्नो मनमा रोप्न पनि प्रारम्भ गर्नु । तिमीबाट अरुलाई दुःख मिलोस नमिलोस, तिमीलाई भने दुःख अवश्यै मिल्छ । तिमीले आज जुन दुःख पाइसकेका छौ वा भोग्दैछौ त्यो त हिजो अस्ति नै तिमीले रोपेको दुःखकै बीउको फल हो । त्यसैले भोलि दुःख छर्ने काम आज नगर ।

बुद्ध भन्नुहुन्छ- मनुष्यको पहिचान उसको कर्मले हुन्छ जातिले हुन्न । पशुपंक्षी, कीरा-फट्ट्यांग्रा आदिमा मात्र आ-आफ्नो जन्मजात गुण हुन्छ । अर्थात् तिनीहरूलाई तिनीहरूका जन्मजात गुणद्वारा चिनिन्छन् । तर मान्छेमात्र यस्तो प्राणी हो जसलाई जन्मद्वारा नभई कर्मद्वारा चिनिन्छ । अर्थात् मान्छेको पहिचान उसको कर्म वा गुण हो । त्यसैले मानिस आफ्नो जन्मले होइन बरु कर्मले ब्राह्मण हुन्छ । अर्थात् पवित्र उत्साह, पवित्र जीवन अनि आत्म निरोधले मानिस ब्राह्मण बन्छ । मानिस आफ्नो वंशले, आफ्नो जन्मले वा आफूले बाटेको कपालले ब्राह्मण हुँदैन । जसमा सत्य र पुण्य हुन्छ त्यहीनै ब्राह्मण हुन्छ ।

बुद्ध भन्नु हुन्छ- कुनै पनि काम ठूलो वा सानो हुँदैन । मुख्य कुरा अप्रमादपूर्वक आफ्नो काममा

लागिरहनु नै महत्वपूर्ण कुरा हो । जसरी पोखरीको हिलोबाट निर्लिप्त भएर कमलको फूल सुन्दर तरीकाले फुलिरहन्छ त्यसरी नै यो कोलाहलपूर्ण संसारमा आफ्नो रुचिअनुसारको काममा जो इमान्दारितापूर्वक खट्छ र आफ्नो जीवनलाई सत्य मार्गमा डोच्याउँछ, उसैको जीवनमा सुख, शान्ति र सौन्दर्यको प्रादुर्भाव हुन्छ र यही नै सही धार्मिक जीवन हो ।

बुद्ध भन्नु हुन्छ- तिमी विषयमा निन्दा, उपहास गर्नेहरूले भनेका कुरा साँचो हुन भने ती कुराहरू तिमीले मान्नुपर्छ, ग्रहण गर्नुपर्छ । होइन, तिमी निर्दोष छौ र तिमी बाटो सही छ भने तिमीलाई कटुवाणीले दोषारोपण गरेको भए पनि तिमी रिसाउनुपर्ने कारण केही छैन, तिनीहरू स्वयं दोषी छन् र तिनीहरूको कुरालाई तिमीले ग्रहण गर्नु पर्दैन । हेर, कुनै पनि असत् कुराबाट विचलित हुनुहुन्न । जीवनमा आइपर्ने यस्ता मारहरू,

अवरोधहरूलाई तृण बराबर सम्भन सकेमा मात्र तिमी कल्याणको बाटोमा अग्रसर हुन सक्छौ । त्यसैले मनमा समभाव राखी जीवनलाई गतिशील बनाउँदै लग्नु ।

बुद्ध भन्नुहुन्छ- दान दिनु नै धार्मिक बन्नु होइन । करकाप वा देखावाको लागि दान दिँदा मनमा क्लेश भावना हुन्छ र क्लेशयुक्त दानबाट मनमा सुख, शान्ति र सन्तोष पाउन सकिन्न । मैत्री र करुणायुक्त मनले दिएको दान जतिसुकै कम भए पनि त्यो सद्धर्म दान हुन जान्छ र त्यसबाट मनमा आनन्द प्रस्फुरण हुन्छ । शुद्ध मनले दान दिनु भनेको एउटा रूख रोप्नु जस्तै हो जसले पछि गर्मीको याममा शीतल छायाँ दिन्छ र खानाको लागि रसिलो फल पनि दिन्छ । करुणायुक्त दानले हामीलाई सम्पूर्णतातिर अग्रसर गराउँछ ।

बुद्ध भन्नुहुन्छ- धन स्वयं अपवित्र होइन । धन प्राप्त हुने काममा लाग्नु खराब होइन । तर जो मानिस धन-सम्पत्ति नै सबै हो भनेर यसैमा टाँसेर बस्छ वा यसलाई प्राप्त गर्नमा मात्र जसले आफ्नो सारा समय बिताउँछ वा धनको सही उपयोग उसले गर्दैन भने यसको अर्थ उसले आफैलाई धोका दिइरहेको हुन्छ । तर

जो मानिस आफ्नो धन सम्पत्तिमा मात्र टाँसेर बस्दैन र बेलाबखत आफ्नो धनको सही सदुपयोग पनि गर्दछ भने उसले जीवनमा पुण्य प्राप्त गरिरहेको हुन्छ । धन आर्जन गर्दै शील, समाधी (ध्यान), प्रज्ञाको बाटोतिर उन्मुख हुनु भनेको जीवनमा कल्याणको बाटो अवलम्बन गर्नु हो ।

बुद्ध भन्नुहुन्छ- संसारमा जुन कोलाहल, बेचैनी छ ती सबै दुःख हुन् । जुनसुकै किसिमको दुःख किन नहोस् त्यसबाट विमुक्त हुन हामीले भित्री शान्ति प्राप्त गर्न प्रयत्न गर्नुपर्दछ । धन-दौलत, मान-मर्यादा, पद-प्रतिष्ठा प्राप्त गरेर मानिस सम्पन्न हुनसक्छ तर ऊ सुखी हुन सक्तैन । सुख, शान्ति प्राप्त गर्न अन्ततोगत्वा हामी आफ्नो अन्तरयात्रा अर्थात् ध्यान भावनामा जानुपर्दछ । ध्यान भावनाले हाम्रो मनमा भएको अशान्ति हटाई शान्ति ल्याउँछ ।

बुद्ध भन्नुहुन्छ- सत्य सत्य नै हुन्छ, असत्य असत्य नै । सत्यको पथमा यदाकदा आउने कष्टले असत्यलाई जिताउने होइन बरु यसले सत्यलाई चिनाउने गर्दछ । हो, कहिले काँही केही समयसम्म सत्यको पराजय भएको जस्तो र असत्यको ठूलो विजय भए जस्तो देखिन सक्छ तर यसमा विश्वास नगर । सत्यको जीत अपरिहार्य छ । हुनसक्छ केही समयसम्म असत्य राजसिंहासनमा विराजमान भएको होस् तर यो केही बेर सम्मको राग-रङ्ग मात्र हो । सत्य सत्य नै हुन्छ, त्यो शाश्वत र चिरस्थायी हुन्छ । यसको लागि कुनै किसिमको आग्रह वा अनुनय-विनय गर्नुपर्दैन । सत्यको सन्दर्भमा अबेर हुनसक्छ तर अँधेर हुनसक्तैन । त्यसैले सत्यप्रति पूर्ण भरोसा राख्नु, तिमी केवल शान्त रहनु, धैर्य लिनु, अनित्य बोध गर्नु, प्रज्ञावान बन्नु, ध्यान गर्नु र शील नछोड्नु ।

बुद्ध भन्नुहुन्छ- हामीले आफ्नो मनलाई सुदृढ पारी आफ्ना मनका कमी कमजोरीहरूलाई हटाउँदै लगी मरेपछिको शान्ति र सन्तोष भन्दा बाँचेको अवस्थामा आफ्नो आत्मा (मन) मा शान्ति र सन्तोष प्राप्त गर्न ध्यान गर्दै जानुपर्दछ ।

बुद्ध भन्नुहुन्छ- जीवन संग्रामदेखि भागेर होइन डटेर मुकाविला गर्नु भने तथा मनमा प्रस्फुरण हुने नानाथरीका उँधो लाउने विचारहरूलाई शान्त गर्न ध्यान गर्ने गर्नु भने सब कुरो स्वच्छ हुँदै जानेछ, हाम्रो जीवन निर्मल हुँदै मुक्त हुनेछ ।

बुद्ध भन्नुहुन्छ- म एउटा यस्तो पुरुष हुँ जो राग-

द्वेष-मोहबाट वञ्चित रही, शील-समाधि-प्रज्ञाद्वारा पुष्ट भई निर्वाण (मुक्त) को बाटोमा लम्किरहेछु । त्यसैले मानिसहरू मकहाँ मुक्त हुने, निर्वाण प्राप्त गर्ने मनसाय लिई आउँछन् । मैले पनि उनीहरूलाई प्रष्टसँग निर्वाणको बाटो देखाउँदै, बताउँदै आएको छु । मेरो कुरा सुनी मैले भने अनुसार जो जो लागे तिनीहरू मुक्त भए, निर्मल भए । सबैको लागि खुल्ला भएको यो बाटोमा जो जो लाग्छन् तिनीहरूलाई अवश्य पनि कल्याण प्राप्त हुनेछ । तर अरु मानिस जो मेरो कुरा सुनी मैले बताएको बाटोलाई केवल राम्रो हो भनेर चित्त बुझाउँछन् तर कहिल्यै त्यो बाटोतिर लाग्दैनन् तिनीहरू कसरी मुक्त हुन्छन् ? तिनीहरू कसैलाई मैले काँधमा राखेर मुक्ति दिलाउन सक्तैन । आफ्नो मुक्तिको लागि आफै लाग्नुपर्दछ । म त केवल हितचिन्तक, शुभचिन्तकको नाताले जो कसैको कल्याणको लागि मुक्तिको बाटो यो यो हो भनी प्रष्टसँग प्रस्तुत गर्ने वक्ता मात्र हुँ । मैले जुन बाटो लागेर मुक्ति पाएँ, मैले केवल त्यही बाटोको विषयमा विभिन्न तरिकाले वर्णन गर्दै आएको छु । प्रत्येक मानिस जो आफ्नो जन्मजन्मान्तरको बन्धन अर्थात् राग, द्वेष, मोहको गाँठो फुकाली शील, समाधि (ध्यान) प्रज्ञाको बाटोमा लागी आफ्नो तन-मनलाई पवित्र पाउँ जान्छ, अन्ततः उसले मुक्ति निर्वाण) प्राप्त गरिछाड्छ । त्यसैले हे साधक ! तिमी पनि आफ्नो मुक्तिको लागि आफै लाग, आफ्नो लागि आफै साधना गर, आफ्नो लागि आफै ज्योति भएर बल अनि निश्चय नै तिमी मुक्त हुनेछौ, तिमीले निर्वाण प्राप्त गर्नेछौ ।

बुद्ध भन्नुहुन्छ- कसैले तिम्रो निन्दा गरे पनि तिमी कुपित, क्रोधि नहोऊ, दुःखी नबन् । कहीं आफूमा त दोष छैन भनेर शान्त चित्तले स्वयमलाई परीक्षण गर । यसै गरी कसैले प्रशंसा गर्नु भन्दैमा हर्षित नहुनु । आफूमा साँच्चै त्यस्तो सदगुण छ कि छैन भनी परीक्षण गर्नु । दुःखी वा आनन्दित भएर हामी आफ्नो प्रगतिका लागि आफै अवरोध उत्पन्न गर्नेगर्छौ । त्यसैले केहोसी नभई होसमा रहने गर्नु ।

बुद्ध भन्नुहुन्छ- धर्मको अर्थ नजान्नाले धर्मको विनास हुन्छ । त्यसैले विवेकशील त्यही हो जसले यथार्थ धर्मको अर्थ जानी धर्म धारण गर्दछ । जुन धर्मको वचन प्रमाणिक छ, त्यही वचन त्रिनय हो, त्यही वचन ज्ञान हो, त्यही वचन मेरो वचन हो । ■

(विभिन्न कृतिहरूबाट संकलन गरिएको)

तण्हाय जायती सोको तण्हाय जायती भयं

तण्हाय विषममुत्तस्स-नत्थि सोको कुतो भयं

अर्थ- तृष्णाको कारणले शोक हुन्छ, तृष्णाकै कारणले भय हुन्छ । तृष्णाबाट मुक्त भई सकेकालाई शोक हुँदैन । भय कहाँबाट हुन्छ ?

घटना- उपरोक्त गाथा भगवान बुद्धले जेतवन विहारमा बस्नु भएको समयमा कुनै एक ब्राह्मणको कारणमा भन्नु भएको थियो ।

श्रावस्तीका एक ब्राह्मणले मुक्ति हुने ज्ञान प्राप्त गर्न सक्ने लक्षण देखेर भगवान बुद्ध त्यसको कल्याण गर्न ब्राह्मणलाई भेट्न जानु भयो । त्यस समय ब्राह्मण आफ्नो खेतमा बालि लगाउन खेत सफा गरीरहेका थिए । भगवान बुद्ध नदी किनारको त्यही खेतमा पुग्नु भयो । ब्राह्मणले भगवान बुद्ध आउनु भएको देखेपछि वास्ता नगरीकनै चुपचाप आफ्नै काममा लागीरहे । बुद्धले नै सोध्नु भयो- “हे ब्राह्मण के गरीरहेका छौ ?” “खेत सफा गरीरहेको छु भन्ते ।” भनीकन ब्राह्मणले जवाफ दिए । त्यति मात्रै कुरा गरेर बुद्ध आफ्नो बाटो लाग्नु भयो ।

भोलिपल्ट पनि भगवान बुद्ध त्यही ब्राह्मणको खेतमा जानुभयो । खेत जोतीरहेका ब्राह्मणलाई बुद्धले सोध्नु भयो- “हे ब्राह्मण के गरीरहेका छौ ।” ब्राह्मणले भने- “भन्ते । खेत जोतीरहेको छु ।” त्यस दिन पनि भगवान बुद्ध त्यति नै कुरा गरेर फर्कनु भयो । त्यसपछिबाट पनि बुद्ध बरोबर जानु भयो । “के गर्दैछौ ?” भनीकन बुद्धले सोध्नु हुँदा “धान रोपिरहेको छु, घाँस टिपिरहेको छु, खेत कुरीरहेको छु ।” भनीकन जवाफ दिन्थे र बुद्ध पनि त्यति नै मात्र सोधेर आफ्नो बाटो लाग्नु हुन्थ्यो । एक दिन ब्राह्मणले भने- “भन्ते ! तपाईं मैले खेत सफा गरेको बेलादेखि आएर मसँग कुरा गर्न आउनु हुन्थ्यो । यो बालि भित्र्याएपछि म एकलैले खाने छुइन । तपाईंलाई पनि भाग दिनेछु । अबबाट तपाईं मेरो मित्र भयो ।”

समय बित्दै गयो बालि काट्ने समय आयो । भोलिपल्ट बालि काट्नुको लागि आवश्यक प्रबन्ध मिलाएर ब्राह्मण सुतेको थियो त्यही राती घमासान पानी परेर नदी किनारको त्यसको खेत र बालि पुरै पानीले बगाएर लग्यो । भोलिपल्ट बिहान आफ्नो खेतमा भइराखेको त्यो दुर्दशा देखेर ब्राह्मण अति दुःखी भए । “यो खेतमा बालि लगाउन सफा गरेको समयदेखि श्रमण गौतमले आएर हालचाल पुछ्छन आउनु हुन्थ्यो । बालि भित्र्याएपछि म एकलैले खान्न उहाँलाई पनि एक भाग दिनेछु भनी उहाँलाई मित्र बनाएको थिएँ । मेरो इच्छा पनि पुरा भएन” भनीकन विलाप गर्दै खान पिन समेत त्यागेर सुतेर बसे ।

भगवान बुद्धले त्यस ब्राह्मणलाई बोध गर्ने बेला भयो भनी ब्राह्मणको घरदैलोमा गएर उभिन भयो । भगवान बुद्ध आफ्नो घर बाहिर आएर बस्नु भएको छ भनेको सुनेपछि ब्राह्मणले “मेरा मित्र आउनु भएको छ भित्र बोलाएर ल्याउछु” भनेर बुद्धलाई भित्र बोलाएर ल्यायो । एक आशानमा बस्नु भएपछि बुद्धले सोध्नु भयो- “हे ब्राह्मण ! के भयो तिम्रीलाई ? ब्राह्मणले दुःखी भएर सबै कुरो वृतान्त सुनाए । आफ्नो इच्छा पुरा नभएकोले खान पिन पनि मन नभएर दुःखी भएर सुतीरहेको छु भनेर आफ्नो हाल बताए ।

भगवान बुद्धले सोध्नु भयो- “हे ब्राह्मण ! तिम्रीलाई यो शोक के को कारणले भएको हो तिम्रीलाई थाहा छ ?” “त्यो कुरो मलाई थाहा छैन भन्ते । तपाईंलाई थाहा छ ?” ब्राह्मणले भने ।

भगवान बुद्धले भन्नुभयो- “ब्राह्मण तिम्रीलाई यो शोक तृष्णाको कारणले उत्पन्न भएको छ । शोक होस् वा भय होस् तृष्णाकै कारणले उत्पन्न हुन्छ ।” यति भन्नु भई भगवान बुद्धले उपरोक्त गाथा भन्नुभयो ।

धर्म देशनाको अन्तमा ती ब्राह्मण स्रोतापत्ति फलमा प्रतिष्ठित भए । बोध भए । ■

“अज्ञानी मानिस गोरु मी बद्ध । मासुमात्र बद्ध, प्रज्ञा बद्धैन ।” - धम्मपद

मलाई मन पर्ने धम्मपद

७ भिक्षु अश्वघोष

धम्मपद मलाई साहै मन पर्ने ग्रन्थ हो । बुद्धका उपदेशहरूको समूहलाई त्रिपिटक भनिन्छ, अर्थात् बौद्ध मूल सिद्धान्तलाई त्रिपिटक भनिन्छ ।

त्रिपिटकलाई ३ भागमा विभाजन गरिएको छ ।

१. अभिधर्म पिटक, २. सूत्र पिटक र

३. विनय पिटक

अभिधर्म पिटकमा मनको विश्लेषण र व्याख्या गरिएको छ ।

सूत्र पिटकमा बुद्धले मानिसको जीवन सुख र शान्तमय बनाउनका लागि ४५ वर्षसम्म विभिन्न स्थानमा गई दिनुभएको उपदेशहरू समाविष्ट छन् । धम्मपद सूत्र पिटकका ५ वटा ग्रन्थहरूमध्येको एक ग्रन्थ खुद्दक निकाय अन्तर्गत पर्दछ ।

भिक्षु भिक्षुणीहरूको नियम उल्लेख गरिएको संग्रहलाई विनय पिटक भनिन्छ ।

सर्वप्रथम अहिले म धम्मपदको परिभाषा दिन गइरहेको छु ।

धम्मपद बुद्धको पवित्र वचनहरूको संगालो हो । यसलाई पालि भाषामा धम्मपद भनिन्छ । यसको नेपाली अर्थ धर्म पथ हो । धर्मपथ भन्नाले धर्मको मार्ग भन्ने बुझिन्छ ।

धम्मपदमा ४२३ वटा गाथाहरू संलग्न छन् भने यसमा २६ वटा वर्गहरू छन् । धम्मपद संसारका ४६ वटा विभिन्न भाषाहरूमा रूपान्तर गरी प्रकाशित भइसकेका छन् । यसबाट यो ग्रन्थ कतिको लोकप्रिय रहेछ भन्ने कुरा स्पष्ट हुन्छ ।

बुद्धले बुद्धत्व प्राप्त गरिसकेपछि परिनिर्वाण हुनुअगावै ४५ वर्षभित्र विभिन्न स्थानहरूमा विभिन्न व्यक्तिहरूको कारणले देशमा गर्नु भएको बुद्ध वचनहरूको संगालो हो यो धम्मपद ।

बुद्ध शिक्षा अध्ययन गर्न चाहने बुद्धमार्गीहरूका लागि र बुद्धजीवीहरूका लागि अत्यन्त महत्त्वपूर्ण धर्मको मार्ग हो यो धम्मपद ।

यस ग्रन्थ बुद्ध शिक्षाको बौद्ध जगतमा मात्र होइन, आजभोलिका वैज्ञानिक जगतका कुनै नीति र मानवप्रेमी व्यक्तिले यसलाई बिसर्न सक्दैन । यस ग्रन्थमा सबभन्दा पहिलो र दोस्रो पालि श्लोक यसरी उल्लेख गरिएका छन् ।

१. मनोपुब्बङ्गमा धम्मा - मनोसेट्ठा मनोमया
मनसा च पबुट्ठेन - भासति वा कराति वा
ततो न दुक्खमन्वेति - चक्कं च बहती पदे ।

हाम्रो मनको स्वभाव नै जुनसुकै क्षेत्रमा पनि अगुवा बन्नु हो । त्यसैले यस मन मुख्य भएर जहाँतही पुगेको हुन्छ । त्यसैले अशुद्ध र नराम्रो निश्चय लिएर आफ्नो निजी स्वार्थ पूर्ति गर्नका लागि कसैसँग कुनै कुरो बोल्थो वा केही काम गर्थो भने त्यस व्यक्तिको पछाडि गाडाको पांग्रा पछि लागेर आएभै दुःख पछि लागेर आउँछ ।

२. मनो पुब्बङ्गमा धम्मा - मनोसेट्ठा मनोमया
मनसा च पसन्नेन - भासति वा कराति वा
ततो न सुखमन्वेति - छाया व अनपायिमी

हाम्रो मनको स्वभाव जुनसुकै क्षेत्रमा पनि अगुवा बन्नु हो । त्यसैले यो मन जतातते पुगिरहेको हुन्छ । कसैले शुद्ध मन र शुद्ध नियतले केही कुरो बोल्थो वा केही काम गर्थो भने मानिसको पछि पछि लागेर आउने छायाजस्तै त्यस व्यक्तिलाई सुखले पछ्याउँदै आउँछ ।

यी दुवै गाथाहरू अध्ययन गरेर हेर्दा पहिलो गाथामा खराब र प्रदूषित मनले गरेका कर्मको नराम्रो परिणाम उल्लेख गरिएको छ भने दोस्रो गाथामा राम्रो र शुद्ध मनले गरेका कार्यको राम्रै परिणाम प्राप्त हुने विषय उल्लेख गरिएको छ ।

यसरी यी गाथाहरूले अभिधर्मलाई प्रस्तुत गरिरहेको छ । मुख्य कुरा त नियत राम्रो हुनुपर्दा रहेछ । किनभने मनै मुख्य हो । त्यसैले प्रव्रजित व्यक्ति होस् वा गृहस्थ व्यक्ति होस् जसले शान्ति खोज्छ, उसको लागि शुद्ध र पवित्र मनको जरुरत पर्छ । जसले आफ्नो मनलाई होशपूर्वक संयम गर्न सक्छ, उसको वचन पनि संयम हुन्छ । फलस्वरूप उसले आफ्नो स्वार्थको कारणाई भूठो कुरा बोल्ने, कडा शब्द बोल्ने, चुक्ली कुरा गर्ने र नचाहिँदो बकबास गर्ने आदि जस्ता पाप कर्महरू गर्ने छैन । वचनले मात्र पनि होइन, त्यस व्यक्तिको शरीरले पनि दुष्कर्महरू गर्ने छैन । यस्तो व्यक्ति एकदिन निष्कलक र लोभ द्वेषरहित भई रहस्य प्राप्त पनि नगर्ने अरहन्त (मुक्त) व्यक्ति बन्न सक्नेछ । त्यसैले यस गाथाबाट हामीले बुझिरहेका छौं, पाप कर्म वा पुण्य कर्म त मनले गराइने रहेछ, शरीरले होइन । मनले सचिचाए-

सम्म कुनै पनि कर्म पाप या पुण्य हुने रहेनछ । यसको लागि बुद्धकामीन घटना प्रस्तुत गर्न गइरहेको छु-

बुद्धकामीन समयमा एक पवित्र र निष्कलंक मन भएको एक भिक्षु वर्षातकोसमयमा विहारको चोकमा चक्रमण गरिरहनुभएको थियो । चक्रमण भनेको पनि एक प्रकारको ध्यान नै हो । चक्रमण गरिदा आफ्नो चित्तलाई हिंडाइमा एकाग्र पारी टहलिरहने गरिन्छ । उक्त चक्रमण गरिरहनुभएका भिक्षु अन्धो हुनुहुन्थ्यो । वर्षातको समय भएकाले त्यसबेला जमिनबाट थुप्रै कीराहरू निकिरहेका थिए, तर अन्धो भएका कारणले भिक्षुले ती कीराहरूलाई देख्नु भएन । फलस्वरूप चक्रमण गर्दा थुप्रै कीराहरू उहाँको खुट्टाले कुल्चिएर मरेछन् । त्यसैले उहाँले चक्रमण गर्नु भएको त्यस स्थान रगताम्य भइसकेको कुरा उहाँलाई थाहा भएन ।

ठीक त्यही समयमा विहार दर्शनार्थ बाहिरबाट आएका भिक्षुहरूले यो दृश्य देखी त्यस भिक्षुलाई आलोचना र दोषारोपण गर्दै बुद्धसमक्ष उजुरी गर्न पुगे । चक्रमण गर्नुहुने अन्धो भिक्षुलाई प्राणघात गरेको आरोप लगाइयो । तर भगवान् बुद्धले यस उजुरीलाई राम्ररी बुझ्नु भयो र उक्त भिक्षु निर्दोष साबित भएको कुरा प्रष्ट्याउनुभयो । किनभने चक्रमण गर्नुहुने भिक्षुमा कीरालाई कुल्चेर मार्छु भन्ने मनसाय नै छैन । अन्धो भएका कारणले अन्जानमा पाइतालाबाट कुल्चिएर कीराहरू मारिएका हुनाले यसलाई पापपूर्ण कार्य भन्न मिल्दैन ।

यसरी नै मानिसहरूले खेत खन्दा पनि थुप्रै कीरा फट्ट्याप्राहरू मर्छन् । तर खेत खन्ने कार्य ती प्राणीहरूको ज्यान लिने नियतले गरिदैन । क्यौ प्राणीहरूको जीवन धान अन्नबाली उब्जाउने मनसाय राखी राम्रो नियतले खेत खनिन्छ ।

जबसम्म मनमा हिंसा गर्ने विचार हुँदैन, तबसम्म त्यसलाई प्राणी घात गरेको आरोप लगाउन मिल्दैन । किनभने जुन क्षेत्रमा पनि मन पहिला पुगेको हुन्छ । राम्रो नियतले काम गरेकालाई पाप भन्न मिल्दैन ।

धम्मपदमा भगवान् बुद्धले एक गाथा यसरी उल्लेख गर्नुभएको छ-

‘अक्कोल्लि मं अवधि मं-अजिनि मं अहासिमे ये तं न उपमय्हन्ति-वेरं तेसूपसम्मति’

अर्थ- मलाई गाली गर्नु, मलाई पिट्नु, मलाई हराइदियो र मेरो लागिदियो इत्यादि भनेर जसले आफ्नो

मनमा बराबर विचार प्रकट गर्दैन, त्यस व्यक्तिको मनमा वैरभाव हुँदैन ।

तर यो कुरो गर्न जति सजिलो छ, व्यवहारमा उतार्न त्यति नै गाह्रो छ । अरुले गाली दिएको सहन सजिलो छैन । तै पनि यसलाई अभ्यास गरी अनुभव गर्नुपर्ने कुरा हो यो ।

एकपटक भिक्षुहरू र गृहस्थ व्यक्तिहरूले पनि अखबारको माध्यमबाट मलाई गाली र आलोचना गरी लेखहरू छापेका थिए । राष्ट्रिय सभामा सांसदका रूपमा भाग लिएको कारणले पनि कतिपय व्यक्तिहरूले मलाई गाली गरे, प्रशंसा पनि गरे । तर यस विषयमा मैले चित्त दुखाइन । किनभने यो विषय नै गाली गरिने विषय पत्थो । भिक्षु भएर पनि राजनीतिमा लागेको जस्तो देखियो सर्वसाधारणहरूका लागि ।

एकजना वज्राचार्यलाई मैले बोलेको कुरा चित्त बुझेनछ । ऊ मसँग अति असन्तुष्ट भएछ । फलस्वरूप उसले एक आमपूजाको समारोहमा मलाई दोषारोपण गर्दै गाली गर्नसम्म गर्‍यो । यो देखी मेरा समर्थकहरूलाई चित्त दुखेछ र मकहाँ आई यस विषयमा विरोध गर्न सल्लाह दिए ।

तर मैले भनें- मैले वज्राचार्यहरूमा पनि अन्धविश्वासी भावना बाँकी रहेको कुरा उल्लेख गरेको थिएँ । त्यसैले उनीहरू रिसाएका हुन् । तर यसमा चित्त दुखाइरहनु ठीक छैन, किन चित्त दुखाउने ?

फेरि अर्को एकजना वज्राचार्यले पनि मलाई गाली गर्दै लेख छापेको रहेछ । एकदिन उसलाई मैले राम्रै मुखले भनें- ‘हामी बौद्धहरू एक आपसमा भगडा गरिरहनु सुहाउँदैन । यो देखी ब्राह्मणवादीहरूले खिल्ली उडाउँदै हाँस बेर छैन । यसले गर्दा हामी अशोभनीय भएको देखियो ।

केही वर्षपछि त्यही वज्राचार्यले अखबारमार्फत् लेख लेखी मसँग माफी माग्यो र आफ्नो भूल स्वीकार गर्‍यो ।

यसरी यहाँ बुद्धवचनमा उल्लेखित कुराहरू सत्यताको रूपमा प्रस्तुत भएको देखियो । मैले सहेको प्रतिफल मेरै छायाँको रूपमा म सँगसँगै आइरहेको आभाष भयो मलाई । तर सहनुचाहिँ अति कठिन रहेछ ।

हामीमा परिपक्व ज्ञानको अभाव भएर हो कि, सबै क्षेत्रमा सहने शक्ति प्रयोग गर्न कठिन भइरहेको हुन्छ । कसैले अव्यवहारिक तारिकाले आफूलाई गाली गरेको खण्डमा सहन ज्यादै कठिन हुँदो रहेछ । यसको सिलसिलामा मेरो जीवनमा घटेको घटना उल्लेख गर्न चाहन्छु ।

मलाई मेरा कोही चेलाहरूले पक्षपाती गुरुको रूपमा आरोप लगाएका थिए । हुन पनि यो कुरो ५० प्रतिशत त सत्य नै हो भन्नुपर्छ । किनभने मेरा सबै चेलाहरूको कार्यक्षमता समान छैन । हुन पनि सबैदैन । त्यो त आ-आफ्नो संस्कार र क्षमताको कुरा हो । यसरी नै मेरा विभिन्न चेलाहरूमध्ये कुनै चेला धर्मप्रचार कार्यमा लगनशील र सक्षम भएको पाएपछि मैले उसलाई जिम्मेवारीपूर्ण कार्य सुम्पिदिएँ । तर मेरो यस कार्य भगडालु, भिक्षुहरूले मन पराएनन् र मलाई विरोध गर्दै लान्छना लगाउन थाले ।

अर्को कुरा बुढले आफूसँग बस्ने व्यक्तिहरूलाई मैत्रीपूर्वक व्यवहार गर्नुपर्छ भन्नुभएको छ । तर दुर्भाग्यको कुरो, म आफैमा त्यस्तो क्षमता नभएको महसुस गरेँ । मैले मैत्रीपूर्ण र सौहार्दपूर्ण व्यवहार गर्न सकिदैन । चित्त नबुझेपछि मेरो रूखो मिजास उल्टिन थाल्छ । जसले गर्दा मेरो कुरा सुन्ने व्यक्तिहरूको मनलाई आनन्द होइन, खिन्नता र असजिलोपना ल्याइदिन सक्छ ।

यी विविध कारणहरूले गर्दा मैले बुढको वचनलाई यस क्षेत्रमा प्रयोग गर्न नसकेको आभाष गरेँ ।

त्यस्तै केही गरी दुर्भाग्यबस आफ्नो धन आगलागी भयो, बाढीले बगायो, चोरी भयो र सरकारले जफत गर्‍यो भने सर्वसाधारण व्यक्तिहरूले यसलाई सहन सक्दैनन् । उनीहरूले आफूले गुमाएको धनसम्पत्तिलाई चाहेरै पनि बिर्सन सक्दैनन् र त्यही धनलाई त्याग्न नसकी रूने, कराउने, बहुलाउने गर्न थाल्छन् । यसरी त्याग चित्त नभएको कारणले गर्दा मानिसहरूले आफूलाई असाध्य पीडाको शिकार बनाउँछन् । फलस्वरूप निद्रा र भोक गुमाई अशान्तिमा होमिएर छटपटिन पुग्छन् ।

म बर्मा देशको विपश्यना ध्यान केन्द्रमा ध्यान गर्न गएको थिएँ । एक दिन त्यहाँ ठूलो आगलागी भयो । फलस्वरूप २ सय बटाभन्दा बढी घर खरानी भयो । त्यही आगलागीमा परी ध्यान केन्द्रका एक स्वयंसेवकको घर र धनसम्पत्ति खरानी भएछ । तर त्यस घटनाले उक्त स्वयंसेवकको मन विचलित पार्न सकेन । ऊ कति पनि दुःखी नबनी मुसुमुसु हाँसिरहेका थिए । उनको यस्तो अनौठो स्वभाव देखी अरु मानिसहरूले अचम्म मान्दै उसलाई यसको कारण सोझा उसले भन्यो- संसार नै अनित्य छ । सबै चीज नासवान छन् । मेरो घर र धनसम्पत्ति पनि एक दिन नाश हुनु छ र नास

भयो । यसरी नास भयो भनेर ह्रैमा फर्किने भए स्तु र छटपटाउनु ठीकै हो । तर यस्तो कदापि हुन सक्दैन । त्यसैले अनित्य भएर गएको चीजलाई सम्झी किन बेकारमा आफ्नो मन दुःखी पार्ने ? मैले विपश्यना ध्यानको प्रभावले आफ्नो मनलाई थाम्न सकेको छु । त्यसैले मेरो मन दुःखी छैन ।'

त्यस व्यक्तिको यस्तो कुरा सुनी सबै मानिस अचम्भित भए । उनीहरू सबै मिलेर उसलाई लुगाफाटाहरू र आर्थिक सहयोग समेत दिई मद्दत गरे ।

एकपटक बर्मी सरकारले जनताको धन राष्ट्रियकरण गर्दा त्याग चित्त नभएका थुप्रै व्यक्तिहरू ज्यादै दुःखी भई मन थाम्न नसकी छटपटिएका थिए । तीमध्ये एक मुशिलम व्यापारी आफ्नो सम्पत्ति राष्ट्रियकरण भएको सहन नसकी रूखा रूखा आफ्ना आँखासमेत गुमाइ अन्धो भए ।

तर त्यही समूहमा परी सम्पत्ति गुमाउन पुग्नुभएका सत्यनारायण गोयन्कालाई यस घटनाले कति पत्ति दुःखी बनाएन । उहाँले भन्नुभयो- घ्यू केमा पोख्यो दालमा भनेजस्तै जुन देशमा बसी सम्पत्ति कम्पाइयो, त्यही देशको लागि सम्पत्ति प्रयोग भएको छ । राष्ट्रकै लागि सम्पत्ति प्रयोग भएकोमा दुःखी बन्नुपर्ने कुरै छैन । यसरी त्याग चित्तले भरिएका कल्याणमित्र सत्यनारायण गोयन्का आज विश्व विपश्यनाचार्यको रूपमा प्रख्यात भई एक महापुरुष बन्न सफल हुनुभयो ।

यसरी यी घटनाहरूले बुढवचन अत्रकोच्छि मं अवधिमलाई सत्य वचनको रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ । बुढले धम्मपदमा भन्नुभएको छ-

'न ही बेरेन वेरानि - सम्मन्तीघ कुदाचन

अबरेन च सम्मन्ति - एस धम्मो सगगानो

अर्थ- रिसले वैरभाव शान्त हुँदैन । वैरभावले मात्र वैरभाव शान्त हुन्छ । यही सन्ततनदेखि चली आएको धर्म हो ।

बुढको यस वचन आजसम्म पनि सान्दर्भिक भएको छ । आजभोलि धेरै जसो मानिसहरू वैरभावको कारणले दुखित छन् ।

शत्रुलाई शत्रुभावले नै व्यवहार गरी बदला लिन खोज्नु बुद्धिमानी र शान्तिको बाटो होइन । मैत्रीभावले मात्र शत्रुलाई जित्न सकिन्छ ।

मेरा एक मित्र धेरै मिलनसार थिए । त्यही

दुवैजना घनिष्ठ साथी थियौ । संयोगब्रह्म एक दिन कुराकानीको सिलसिलामा मेरो मुखबाट अप्रिय शब्द निस्केछ । फलस्वरूप हामी दुईबीच समझदारी हरायो । मेरो साथी मदिखि रिसाउन थाल्यो र बोलचाल नै बन्द भयो दुई तीन वर्षसम्म ।

एकदिन एकजना दाताले हामी दुईजनालाई मात्र निमन्त्रणा गरेका रहेछ । हामी दुईबीचको अप्रिय घटना दातालाई थाहा थिएन । दाताको घरमा हामी दुवैजनाको भेट भयो । तब हामीले थाहा पायौ, निमन्त्रणा त हामी दुईजनालाई मात्र दिएको रहेछ भन्ने कुरा । हामी दुवैजनालाई धेरै अप्ठ्यारो पर्न थाल्यो । हामीले एक आपसमा बोल्ने हिम्मत गर्न सकेनौं । अहंकारको पर्दाले गर्दा । त्यसैले दुवैजना दुई दिशातर्फ फर्केर बसिरह्यौ । यो दृश्य देखेपछि बल्ब दाताले रहस्य थाहा पाएछ र उहाँले हामीबीच बोलचाल नभएको विषयमा कारण सोध्न थाल्यो । अन्तिम मेरो साथीले भन्यो- "जिन्दगीभरलाई बोल्न पुग्यो भनेर पत्र पठाउने व्यक्तिसँग कसरी बोल्ने ?

यो कुरा सुनेर दाताले यस विषयमा मलाई केर कार गरी सोध्न थाल्यो । मैले पनि मेरो भूल स्वीकारेँ हो भनेर । अनि त दाताले यस विषयमा मलाई अर्ति दिन थाल्यो । मलाई ज्यादै बेमज्जा लाग्यो र आफ्नो भूल स्वीकारेँ मैले । भोजनपश्चात् हामी दुवै फक्यौ । अनि दुवै जनाले एक आपसमा बोलचाल शुरु गर्‍यो र आ-आफ्नो भूल स्वीकारेँ भन्यौ- 'अब पुराना कुराहरू सबै बिसौ ।' यस घटनापछि मेरो मन यति आनन्द र हलुका भयो, यसलाई मुखले व्यक्त गर्ने सकिदैन । अनि बुद्धको पवित्र वचन सम्भन्मा आयो-वैरले वैरभाव शान्त हुँदैन । अवैरले मात्र भैरभाव शान्त हुनेछ । यही सिलसिलामा बुद्धको अर्को वचन सम्भन्मा आउँछ-

न परेसं विलोमानि न परेसं कताकतं
अत्तनो न अबेक्खेय्य-कतानि अकतानि च

अर्थ- अर्काको दोष र अर्काको के गर्‍यो के गरेन भनी हेर्नु भन्दा आफ्नो दोष र आफूले के गरेँ के गरिन भनी हेर्नु नै विशा छ । अर्थात् अर्काको दोष खोज्नुभन्दा पहिले आफ्नो गल्ती हेर्नुपर्छ । तर धेरैजसो व्यक्तिमा

आफूले गरेको गल्तीलाई स्वीकार्न बानी छैन । अर्काको दोष मात्र खोज्दै हिँड्ने बानीले गर्दा आजभोलि घरघरमा अशान्ति, समाजमा अशान्ति र देशमा नै अशान्ति भइरहेको छ । त्यति मात्र होइन, विहार जस्तो पवित्र ठाउँमा समेत शान्ति छैन ।

सुखपूर्वक जीवनयापन गर्नका लागि बुद्धले धम्मपदमा सबकली भिक्षु, ब्राह्मण, उपासक र नक्कली भिक्षु, ब्राह्मण र उपासक आदि कसलाई भनिन्छ भन्ने कुरा प्रष्ट उल्लेख गर्नुभएको छ । धम्मपदमा उल्लिखित शिक्षाअनुसार हामीले आफूले आफैलाई चिन्न सकेको खण्डमा र धम्मपदमा उल्लिखित बुद्ध शिक्षालाई व्यवहार मा उतार्न सकेको खण्डमा शान्ति र मुक्ति यही जन्ममा प्राप्त गर्न सकिने रहेछ ।

त्यसैले यस्तो अमूल्य ज्ञानको भण्डार धम्मपद कसलाई मन पर्दैन ? ■

5 YEARS WARRANTY

ROSHA SEWING MACHINE

विभिन्न किसिमको सिलाई मेशिन बिक्री साथै मर्मत गरिन्छ

ROSHA

SEWING MACHINE

Marketed by:

RONEX STORE (PATAN)

Tel.: 5548109

RATNA STORE (TEBAHAL)

Tel.: 4244321

e-mail: rupendranakarmi@hotmail.com

Distributors:
Roshia Usha Sagun Kamani Merit Singer
Sewing Machine & Spears Parts

जुन गर्ने हो त्यही नै भन । जुन गर्ने होइन त्यो भन्नु पनि हुँदैन । नगर्ने कुरा भनेर मात्र हिँड्नेलाई पण्डितहरूले चिन्छ ।

- दशपारमिता

सिद्धि होइन साध्य चाहिन्छ

शुभ नरेन्द्रनाथ भट्टराई

सिद्धिमा लागेर सफल हुने मानिस सिद्ध बन्दछ, साध्यमा लागेर सफल हुने मानिस साधु बन्दछ। मानिस जति-जति सिद्धितिर लाग्दछ उति-उति उसमा चमत्कार देखिन थाल्दछ। सिद्धहरू कस्ता कस्ता हुन्छन्, कोही श्वास रोकेर कैयौं दिनसम्म बस्दछन्। कोही चमत्कार देखाउने, भविष्यवाणी गर्ने, उपचार गर्ने, जमीन माथि उठ्ने तथा कोही पानीमा हिंड्ने पनि गर्दछन्। यस्ता सिद्धबाबाका पछि नै अधिकांश मानिस लाग्दछन्। यस्ताले नै प्रतिष्ठा, मान्यता, धन र इज्जत पाएर यसैमा मक्ख भएर बस्दछन्। तर करौडौंमा एकाध मानिस मात्र साध्यतिर लागेर साधु बन्दछन्। सिद्ध संसारमै बस्दछ, संसारी नै हुन्छ

“एक फिल्लो आगोले यदि फैलन पायो भने घर बस्ती नै तहस-नहस पारिदिन सक्छ यसै गरी अलिकति पनि अभिमानले ठाउँ पायो भने हामीलाई सर्वनाश पारिदिनसक्छ। आगोको फिल्लो समेत नराखी निभाइदिने हो भने आगलागीको भय नै नरहेजस्तै अभिमान पनि पूरै हटाइदिने हो भने हामीलाई दुःखले कहिल्यै छुनेछैन।”

साभार: धर्ममात्माको दर्शन (चिन्तामण्डार)

र संसारमै मर्दछ। तर साधु संसारमा बसेर पनि संसारी हुँदैन सद्चित्तआनन्द स्वरूप महात्मा नै हुन्छ।

स्वामी रामतीर्थ एकदिन हरिद्वारबाट गङ्गाजीको तीरैतिर एकधूनमा अधि बढ्दै हुनुहुन्थ्यो। बाटोमा त्यसताकाका एक महान् सिद्ध पुरुष ओडार बाहिर बसिरहेका थिए। त्यहाँ नजडिई राम आफ्नो बाटो लाग्नु भयो। आफूलाई कुनै आदर सत्कार प्रकट नगरी अधि बढेका रामतीर्थलाई देख्दा ती तपस्वीलाई अभिमानले छोपिहाल्यो। त्यसै बेला रामतीर्थले “मैले ती महात्मालाई प्रणाम नै नगरी हिंडेछु” भन्ने कुरा सम्झिएर तुरुन्तै फर्किएर आएर क्षमा याचना गर्दै प्रणाम गर्नुभयो। गौरवान्तिव हुँदै ती तपस्वीले रामतीर्थलाई भने-

“म को हुँ। चिनेको छौ ?” रामतीर्थले “भोफो भनुहोस्। मैले चिनेको छैन” भन्नुभयो। “म यस्तो सिद्ध महात्मा हुँ जसले ४० वर्षको कठोर साधना पश्चात् गङ्गाजीमाथि जमीनमा जस्तै गरी पैदल यात्रा गर्न सक्दछु” भनी भने। कसरी, हेरूँ न त। भनी रामतीर्थले भन्नुभयो र आफ्नो लागि एउटा माफिलाई दुःख तयार पार्न लगाएर आफू दुःखमा बसेर गङ्गाको पारी जान लाग्नुभयो। ती महात्मा पनि दुःखसँगै पानीको धारमा टेक्दै पारी पुगे। “देख्यो मेरो सिद्धि।” भनी ती सिद्धले भन्दा रामतीर्थले “देखे, एकैछिन पछि म कुरा गर्छु पहिले यी माफिलाई पैसा दिउं है” भनी “नदी पारी ल्याएको पैसा कति दिउं हँ ?” भनी

माफिलाई सोध्नु भयो। माफिले “चार आना” भनी भने। चार आनाले पुग्छ त भनी भन्दा खुशीसाथ पुग्छ भनी माफिले भने। तब रामतीर्थले ती सिद्धलाई भन्नुभयो- “लौ हेर्नुहोस् महात्मा तपाईंको ४० वर्षको कठोर साधनाको कमाई कति रहेछ। सिर्फ चार आना।” यो दुःखमा एकैपटक अरु ७८ जना मानिस पनि पारी आउन सक्थे तर तपाईं त केवल आफू एकै जना मात्र आउन सक्ने अरूलाई ल्याउन पनि नसक्ने भएपछि त तपाईं पारी आएको मूल्य त चार आना मात्रै भएन। ४० वर्षको साधना यही हो ?”

यस्तै हो सिद्ध बाबाहरूको सिद्धि।

बुद्धको मूल शिक्षा

‘सच्च पापस्य अकरणं, कुशलस्य उपसम्पदा; सचित्त परियोदपनं एतं बुद्धान सासनं’

अर्थ- कुनै प्रकारका पापकर्म नगर्नु, कुशल (रागो) कर्म गर्नु र आफ्नो चित्तलाई परिशुद्ध राख्नु।

NOT TO DO EVIL, TO CULTIVATE MERIT, TO PURIFY ONE'S OWN MIND.

भावार्थ- पाप कर्म नगर्नेमा पुग्दैन र कुशल कर्महरू मात्र गरेर पनि पुग्दैन। मुख्य कुरो त आफ्नो चित्त शुद्ध गनुपर्छ।

 New Nepal Press

H. C. cum Press: Gha 3-260 Manekamana Marg, Nagpokhari, Kathmandu; Tel: 4434-850, 4434-753, Fax: (977-1) 4433-829; E-mail: nepress@npp.com.np
Business Office: 6/598 Shukra Path, New Road, Kathmandu; Tel: 4259-032, 4259-450, Fax: (977-1) 4258-678

हिंसालाई शान्तिमा बदलौं

सुनील महर्जन

शान्तिका प्रवर्तक गौतम बुद्धको जन्मस्थल भनी चिनिने नेपाल आज हत्या हिंसा, आतङ्क, लुटपाट तथा अपहरण जस्ता सभ्य समाजका लागि नसुहाउँदा घटनाबाट अक्रान्त छ। यसरी मानिसको जीवन भित्र र बाहिर दुबैतिर भार हुने गरी जाँतोमा पि्लिसरहेको छ। परिणामस्वरूप जीवन प्रति बाँच्ने लगाव गुमाएर पलायन भई आत्महत्याको सिकार भइरहेको छ। आफ्नो कर्तव्यलाई भुलेर कैयौं मानिसहरू अल्छी जीवन बिताई लागु पदार्थ कुर्व्यसनी जस्ता कुलतमा फसिरहेका छन्। जिन्दगीको यथार्थता बोध जसलाई हुन्छ, उसले आफूलाई परेको दुःख, पीडा र तनावलाई बुझी त्यसको कारण पत्ता लगाई दुःख निवारण हुने मार्गमा अगाडि बढ्छ। आत्म-रूपान्तरण गरी मनलाई बलियो बनाएमा जीवनमा जस्तोसुकै समस्यासंग जुध्ने मनोबल हुन्छ। जस्तोसुकै अवस्थामा पनि विचलित नभई प्रसन्नतापूर्वक आफ्नो उद्देश्यमा अगाडि बढ्ने उत्साह हुन्छ। यसका लागि आफ्नै अन्तस्करणमा विशुद्ध ज्ञानबोध हुनुपर्छ। ज्ञानी व्यक्ति नै जस्तोसुकै विपत्तिमा पनि हाँस्न सक्ने हुन्छ। यस्तो ज्ञानको द्वारसम्म पुग्ने मार्ग हो - आध्यात्मिकता वा धर्मको मार्ग।

धर्म भन्नासाथ हाम्रो मानसपटलमा संस्कारित विचारले हिन्दु, बौद्ध, क्रिश्चियन जस्ता धर्मका नाउँहरू हाम्रा सामु आउँदछन्। त्यही अनुसार विभाजित गरेर धर्मको अर्थलाई बुझ्छौं जसले गर्दा शिक्षित युवायुवतीहरू धर्म शब्द सुन्नासाथ बूढो हुनेबेलामा लाग्ने भनेर धर्मलाई बुझ्नबाट बेवास्ता गरिदिन्छौं। सानै उमेर देखि धर्मको अर्थ साम्प्रदायिक धर्मसंग जोडी सिकाइएको, बुझाइएको छापले र प्रायः धर्मको नाउँमा पूजा आजा, अन्धविश्वास, कुरीति र गलत परम्परा जस्ता सापेक्ष नभएको मूल्य र मान्यतालाई पोषण दिइराखेको कारण उनीहरूबाट यसरी धर्मप्रति गलत र साँघुरो दृष्टि रहन गएको हो। मानिसहरूले आफ्नो संकीर्ण र संकुचित विचारधारालाई धर्मको माध्यमबाट हटाउनेतर्फ नलागी परलोकको डर, त्रास र सुखको अभिप्रेरित भई धार्मिक कार्यमा संलग्न हुने प्रवृत्ति बढी देखापरेकोले धर्म भनेको बुढाबुढी अवस्थामा मात्र गर्नु हो भन्ने गर्छन्। धर्मको ज्ञान व्यवहारिकता, स्वतन्त्रता, समानता जस्ता विशेषताहरू जनसमक्ष प्रकाश नपारी रुढिवादी, अलौकिक प्रलोभनलाई मात्र प्राथमिकता दिइराखेकाले धर्मप्रति युवावर्गहरूको दृष्टि खुम्चिएको हो।

मानिसहरू खाने, लाउने, सन्तान जन्माउने कार्यमा मात्र सीमित रही असल मान्छे भन्ने प्रयास गरिएन

भने मान्छे मान्छे नै होइन। शान्ति, आनन्द खोज गरेमा मात्र सही अर्थमा बाँचेको ठहर्छ। यसले गर्दा नै पशु र मानिसमा अन्तर रहन्छ। खानको लागि मात्र बाँच्यो भने मानिस पशु बराबर हुन्छ। मानव मात्रको मुक्तिको सन्देश आम जनता समक्ष पुन्याई धार्मिक र सही मानिस बन्न प्रेरणा दिन धेरै ज्ञानी पुरुषहरू धर्तीमा पटक पटक जन्मिए। हरेक महापुरुषले आफूले आफैलाई बुझेर मानिसको वास्तविक स्वरूप चिनाउन धर्मरूपी डुङ्गा छाडेर गएका छन्। जुन दिनमा आफूले आफैलाई चिनिन्छ, त्यही दिन जीवनको सबैभन्दा महत्त्वपूर्ण दिन बन्छ। गौतम बुद्धको एउटा वचन यहाँनेर प्रासङ्गिक हुन्छ-

“अज्ञानी भएर सयवर्ष बाँच्नुभन्दा आफूभित्र अनन्त सुखशान्तिको मूल फुटाई एक दिनमात्र अर्थपूर्ण जीवन बाँच्नु श्रेष्ठ छ।”

यी वचनले जीवनको केन्द्र बिन्दुलाई केलाई समय छुँदै आफूले त्यस्तो जीवन प्राप्त गर्नु मान्छेलाई प्रेरणा दिन्छ। स्वयंलाई बुझ्न आफूकहाँ कुन ठाउँमा उभिएको छ भन्ने तर्फ बुझ्न जरुरी छ। आफू जस्तो छ उसै प्रकट हुन खोज्नु पर्छ, खोक्रो आडम्बर देखावटी हुनु हुँदैन। जसले ऐनाले आफ्नो रूप जस्तो छ, त्यस्तै देखाउँछ, त्यसरी नै आफूप्रति बडो इमान्दार भएर यथार्थवादी बन्ने प्रयास गर्नुपर्छ। आफूमा कति नराम्रा र कति राम्रा स्वभावहरू छन् विश्लेषण गरी ध्यान र ज्ञानका माध्यमबाट राम्रा गुणहरू बढाउने र अवगुण घटाउने जमर्को गर्नुपर्छ। धर्म भनेको सत्य जान्ने उत्कट इच्छा खोजप्रवृत्ति भएकाहरूलाई मात्र हो। साहस र विवेक यसतर्फ लाग्ने मानिसको बलियो आधारशिला हो। साहसहीन लंगडा सरह र विवेकहीन अन्धासरह हुन्छ। यसर्थ विवेकरूपी आँखा खोली साहसरूपी खुट्टाले हिँड्न सक्नुपर्छ।

जीवन परिवर्तनशील छ, यसर्थ समयमा नै जागरूक बनी धर्मको मार्गमा पाइला बढाउनु अपरिहार्य भइसकेको छ। जति तीव्रगतिमा हत्या, हिंसा भइराखेको छ, त्यसमा सबैले मैत्री करुणाको रस बगाउन सके मुलुकमा शान्ति छाउँछ। यही कुरालाई हृदयङ्गम गरी त्यसका लागि आम जनताले आ-आफ्नो स्थानबाट जेजति कार्य गर्न सकिन्छ, त्यो गर्नु नागरिक समाजको दायित्व हो। मनको शान्ति पाउन आफैले प्रयास गर्नुपर्छ। शान्तिको अनुभूति पहिला आफूले गरेर त्यसपछि अरुलाई गराउने प्रयासबाट नै आजको भयावह दुनियाँमा शान्ति र प्रसन्नताको अनुभव गर्न सक्छौं।

विपश्यना साधना

- धर्मभङ्ग ध्यानकेन्द्र

विपश्यना एक सरल एवं उपयोगी ध्यानविधि हो जसको प्रयोगबाट मनलाई वास्तविक शान्ति प्राप्त हुन्छ । विपश्यनाको अभिप्राय हो, जुन वस्तु जस्तो छ त्यसलाई उस्तै जान्नु । आत्मनिरिक्षणद्वारा मन निर्मल गर्दागर्दै यस्तो अनुभव हुन थाल्दछ । हामी आफ्नै अनुभवले के जान्दछौं भने, हाम्रो मन कहिले विचलित हुन्छ, कहिले हताश त कहिले असन्तुलित । यी कारणले जब हामी व्यथित हुन्छौं, तब आफ्नो व्यथा आफूमै मात्र सीमित नराखी अरूलाई पनि बाँड्न थाल्दछौं । निश्चय नै यसलाई सार्थक जीवन भन्न मिल्दैन । हामी सबै यही चाहन्छौं स्वयं सुख शान्तिको जीवन जिऊँ र अरूलाई पनि यस्तो जीवन जिउन दिऊँ, तर यस्तो गर्न सक्दैनौं । अतः प्रश्न उठ्छ कसरी संतुलित जीवन जिउने ?

विपश्यना हामीलाई यस योग्य बनाउँछ कि आफूभित्र शान्ति र सामन्जस्यता अनुभव गर्न सकौं । यसले चित्तलाई निर्मल बनाउँछ । चित्तको व्युत्कलता र त्यस्को कारणलाई हटाउँदै लग्छ । यसको अभ्यास गरीरहेमा क्रमशः अगाडि बढ्दै आफ्नो मानसलाई विकारबाट मुक्त बनाउनुको साथै नितान्त विमुक्त अवस्थाको साक्षात्कार गर्न सकिन्छ ।

ऐतिहासिक पृष्ठभूमि:

विपश्यना एक अत्यन्त पुरानो ध्यानविधि हो । लगभग पच्चीस सय वर्ष पूर्व भगवान गौतम बुद्धले यस विद्यालाई पुनः प्रकाशमा ल्याउनु भयो । उहाँले आफूले अनुभव गरेको ज्ञान पैतालीस वर्षसम्म अरूलाई बाँड्नु भयो । बुद्धको समयमा धेरै संख्यामा उत्तर भारतका मानिसहरू विपश्यनाको अभ्यासले आ-आफ्नो दुःखबाट मुक्त भए र जीवनका प्रत्येक क्षेत्रमा उच्च उपलब्धि प्राप्त गरे । समयको साथ साथै यो विधि छिमेकी देशहरू बर्मा, श्रीलंका, थाइल्याण्ड आदिमा फैलियो र त्यहाँ पनि कल्याणकारी सिद्ध भयो । बुद्धको महापरिनिर्वाणको लगभग पाँच सय वर्षपछि यो अमूल्य विद्या भारतबाट लुप्त भयो । अरू देशमा पनि यसको शुद्धता नष्ट भयो । केवल म्यानमार (बर्मा) मा मात्र यस विधिप्रति समर्पित आचार्यहरूको एक समूहले गुरुशिष्य परम्पराले यस

विधिलाई अक्षुण्ण रूपमा सञ्चित राखे । यही परम्पराका प्रख्यात आचार्य सयजी ऊ बा खिनले विपश्यना सिकाउन सन् १९६९ मा श्री सत्यनारायण गोयन्काजीलाई अधिकृत गर्नु भएको थियो ।

हाल कल्याणमित्र श्री गोयन्काजीको अथक प्रयासले केवल भारत र नेपालमा मात्र नभई विश्वका अन्य अस्सीभन्दा बढी मुलुकका मानिसले विपश्यनाको लाभ उठाइरहेका छन् । सन् १९७१ मा दिवंगत हुनुभन्दा सयजीले आफ्नो सपना साकार भएको देख्न पाए । उमको प्रबल इच्छा थियो विपश्यना आफ्नो मातृभूमि भारतमा फर्कि त्यहाँका मानिसको अनेकन समस्या सुल्झाउन सहायक होस् । उनलाई विश्वास थियो यो विद्या भारतबाट विश्वभर फैलिएर सबैको कल्याण गर्न थाल्ने छ ।

श्री गोयन्काजीले भारतमा जुलाई १९६९ देखि विपश्यना शिविर सञ्चालन गर्नु भयो । दश-वर्षपछि उहाँले विदेशमा पनि यसको प्रशिक्षण दिन शुरू गर्नु भयो । विगत पच्चीस वर्षमा उहाँले चार सयभन्दा बढी दश-दिवसीय विपश्यना शिविर सञ्चालन गरिसक्नु भएको छ । उहाँले दुई सयभन्दा बढी सहायक आचार्यहरूलाई नियुक्त गर्नु भएको छ । उहाँहरूले पनि विश्वभरमा बाह्र सयभन्दा बढी शिविर सञ्चालन गर्न सफल हुनुभएको छ । यस अतिरिक्त विपश्यना अभ्यासको लागि तीसवटा केन्द्रहरू स्थापना भइसकेको छ जसमध्ये तीन नेपालमा, दश भारतमा छन् ।

अभ्यास:

विपश्यना सिक्नको लागि योग्यता प्राप्त आचार्यको सानिध्यमा दश-दिवसीय आवासीय शिविरमा सामेल हुन आवश्यक छ । शिविरको अवधिमा साधक शिविरस्थलभित्र रहनु पर्दछ, बाहिरी सम्पर्कबाट अलग रहनु पर्दछ । पढाइ-लिखाई, पूजा-पाठ तथा अन्य क्रियाकलाप गर्नु हुँदैन । पटक-पटक गरी दिनमा दश घण्टा बसेर ध्यान गर्नु पर्दछ । सह साधकहरूसँग कुराकानी गर्न बिल्कुल हुँदैन । परन्तु आचार्यसँग साधनासम्बन्धी र व्यवस्थापकसँग भौतिक समस्याको बारेमा आवश्यकतानुसार कुराकानी गर्न सकिन्छ ।

प्रशिक्षणका तीन खुड्किलाहरू छन् । पहिलो खुड्किलो-साधक आफ्नो हानि हुने कार्यबाट पर रहनु पर्छ । यसको लागि उसले पाँच शील- जीव हिंसा नगर्ने, चोरी नगर्ने, भ्रूठ नबोल्ने, ब्रह्मचर्य पालन गर्ने तथा नशा-सेवन नगर्ने अछोट गर्नु पर्छ । यी शीलहरू पालना गर्नाले मन शान्त हुनुको साथै अगाडि काम गर्न सरल हुन्छ । दोस्रो खुड्किलो-शिविरको पहिलेका साढे तीन दिन श्वासमा ध्यान केन्द्रित गर्ने अभ्यास गरिन्छ । यस साधना विधिमाई 'आनापान' भनिन्छ । शुद्ध जीवन जीउन र मनलाई नियन्त्रण गर्न यी दुई कुरा आवश्यक र लाभदायी छन् । परन्तु तेस्रो खुड्किलो नभए यो शिक्षा अधुरो नै रहन्छ । तेस्रो खुड्किलो हो-अन्तर मनको गहिराईमा कबेको विकार हटाई मनलाई निर्मल बनाउनु । यो तेस्रो सिंढी शिविरको पछिल्लो साढे छ दिन विपश्यनाको अभ्यासको रूपमा गरिन्छ । यस अन्तर्गत साधक आफू भित्र प्रज्ञा जगाएर सबै कायिक तथा चैतसिक स्कन्धको वेदन गर्न सक्छ । साधकलाई दिनमा अनेक पटक साधनासम्बन्धी निर्देशन दिइन्छ र प्रतिदिनको प्रगति श्री गोन्याकाजीको वाणीमा टेपबाट साँभ प्रवचनको रूपमा बताइन्छ । पहिलो नौ दिन पूर्ण मौन पालना गर्नु पर्छ । दशौं दिन मौन खुल्छ त्यसपछि फेरि बहिर्मुखी हुन्छन् । शिविर एघारौं दिन बिहान ७ बजे समाप्त हुन्छ । शिविरको समापन मंगल मैत्रीको साथ गरिन्छ जसमा शिविर कालमा अर्जित पुण्यको भागीदार सबै प्राणीलाई बनाइन्छ ।

शिविर:

विभिन्न देशहरूमा विपश्यना शिविर स्थाई केन्द्रहरूमा लगाइन्छन् । सामान्य दश-दिवसीय शिविरहरूको आयोजना त भइरहन्छ, यसबाहेक साधनामा अधि बढेका साधकहरूका लागि समय-समयमा विशिष्ट शिविर र बीस, तीस तथा पैतालीस दिनहरूको दीर्घ शिविर पनि लगाइन्छ । नेपाल र भारतमा बालबालिकाको लागि आत्मापतको लघु शिविर नियमित रूपमा सञ्चालन गरिन्छ जुन विपश्यनाको भूमिकाको काम गर्छ । यी शिविरहरू एक, दुई वा तीन दिवसीय हुन्छन् र यसमा ८ देखि ११ र १२ देखि १५ वर्षका बाल-बालिका सम्मिलित हुन सक्छन् ।

विश्वभरमा नै शिविरको सञ्चालन स्वेच्छिक दानबाट हुन्छ । कसैसँग पनि शुल्क लिंदैन । शिविरको खर्च ती साधकहरूको दानबाट ब्यहोरीन्छ जो पहिलो कुनै शिविरबाट लाभान्वित भएर पछि आउने साधकहरूलाई सहयोग गर्न चाहन्छन् । न आचार्य न त उनका सहायक आचार्यरूले नै पारिश्रमिक लिने गर्दछन् । उहाँ तथा शिविरमा सेवा गर्ने पुराना साधक आफ्नो समय दिन स्वयं अगाडि आउँदछन् । यो परिपाटी त्यस शुद्ध परम्परासँग मेल खान्छ जसमा यस शिक्षा बिना कुनै वाणिज्यिक आधारबाट, मुक्त-हस्तले, कृतज्ञता तथा दानको भावनाले ओतप्रोत धनराशिको आधारमा वितरण गरिन्छ ।

साम्प्रदायिकताविहीन विधि:

विपश्यना बौद्ध परम्परामा सुरक्षित भए तापनि यसमा केही पनि साम्प्रदायिक तत्त्व मिसिएको छैन र कुनै पनि पृष्ठभूमि भएको व्यक्तिले यसलाई अपनाउन सक्छ, यसको उपयोग गर्न सक्छ । बुद्ध स्वयंले 'धर्म' सिकाउनु भयो जसको तात्पर्य हो - मार्ग अथवा सच्चाई । उनले आफ्ना अनुयायीहरूलाई कहिल्यै 'बौद्ध' भनेनन् । उहाँले धार्मिक (सत्यसँग चल्नेहरू) भन्ने गर्नु हुन्थ्यो । यस साधना विधिको आधार के हो भने सबैको समस्या एकै जस्तो हुन्छ र यी समस्या हटाउन यो एक यस्तो सक्षम उपाय हो जसको सबैले काम लिन सक्दछ ।

विपश्यना शिविर यस्ता व्यक्तिको लागि खुल्ला छ, जो इमान्दारी पूर्वक यस विधि सिक्न चाहन्छ । कूल, धर्म, जाति, राष्ट्रियता आदिले फरक पाँदैन । हिन्दू, जैन, मुस्लिम, यहूदी, इसाई, बौद्ध, सिक्ख तथा अन्य सम्प्रदायका मानिसहरूले सफलतापूर्वक विपश्यनाको अभ्यास गरेका छन् । किनभने रोग सार्वजनिक छ अतः यसको औषधि पनि सार्वजनिक नै हुनुपर्छ । उदाहरणको लागि जब हामी क्रोधित हुन्छौं तब 'हिन्दु क्रोध' 'इसाई क्रोध' अथवा 'चिनिया क्रोध', 'अमेरीकी क्रोध' भन्ने हुँदैन । एवं प्रकार प्रेम तथा करुणा पनि कुनै समुदाय अथवा व्यक्ति विशेषको निजी सम्पत्ति होइन । यो मनको शुद्धताबाट प्रस्फुटित हुने सार्वजनिक गुण हो । सबै पृष्ठभूमिका विपश्यी साधक छिट्टै अनुभव गर्न थाल्दछ कि आफ्नो व्यक्तित्वमा सुधार वा शुद्धता आइरहेको छ ।

आजको परिवेश:

परिवहन, सञ्चार, कृषि, चिकित्सा आदि क्षेत्रमा विज्ञान तथा प्रविधिले जुन प्रगति गरेको छ त्यसले भौतिक स्तरमा मानव जीवनमा ठोस परिवर्तन ल्याएको छ । परन्तु यो प्रगति एक भुलाउने खालको हो । वस्तुस्थिति कस्तोसम्म छ भने विकसित तथा समृद्ध देशमा पनि भित्र-भित्र आजका नरनारी विकट मानसिक एवं भावनात्मक परिस्थितिमा गुजिरहेका छन् ।

जातीयता, व्यक्तिवाद, भाइ-भतिजावाद तथा जात-पातलाई अत्यधिक महत्त्व दिनाले उत्पन्न भएका समस्या तथा अन्य वादविवादले यस प्रदेशका नागरिक प्रभावित छन् । गरीबी, लडाईं, नरसंहार, रोग, नशालु औषधिको पञ्जा, आतंकवादको भयानकता, महामारीको रूप बढीरहनु, पर्यावरण प्रदूषण तथा नैतिक मूल्यको घट्दो स्तर - यी सबैले सभ्यताको भविष्यमा कालो पोतेदछ । यस उपग्रहका निवासी कतिपय मर्यादित पीडा तथा गम्भीर निराशाको भूमरीमा फसिरहेको छ, यो जान्नको लागि कुनै समाचार पत्रको मुखपृष्ठमा आँखा दगुराउनु नै पर्याप्त हुन्छ ।

माथिमाथिबाट त के लाग्छ भने यी समस्याहरूको केही समाधान छैन । तर के साँच्चै यस्तै हो ? यसको साफ-साफ उत्तर हो - होइन । आज पूरा विश्वमा परिवर्तनको लहर चलेको राम्ररी महसूस हुन्छ । सबै ठाउँमा मानिस आतुर छन् कुनै यस्तो उपाय हात लागोस् जसले शान्ति र सामन्जस्य फेरि आओस्, मनुष्यको सदगुणको स्तर्धकतामा फेरि विश्वास जागोस् र सामाजिक, साम्प्रदायिक तथा आर्थिक सबै प्रकारको उत्पीडनबाट मुक्ति मिल्ओस् र सुरक्षाको वातावरण पैदा होस् । विपश्यना एक यस्तो उपाय हुनसक्छ ।

विपश्यना तथा सामाजिक परिवर्तन:

विपश्यनाको ध्यान विधि एउटा यस्तो बाटो हो जसले सबै दुःखबाट छुटकारा दिन्छ । यसबाट राग, द्वेष र मोह हट्दछ जुन हाम्रो दुःखको कारण हो । जस्-जसले यसको अभ्यास गर्छन्, उनीहरू अलि-अलि गरेर आफ्नो दुःखको कारणबाट पर हुँदै जान्छन् र दृढताका साथ मानसिक तनावबाट बाहिर निस्केर सुखी, स्वस्थ र सार्थक जीवन जीउन थाल्दछन् । यस तथ्यको पुष्टि अनेक उदाहरणबाट हुन्छ ।

विपश्यनाको प्रयोग भारतका जेलमा पनि गरिएको छ । सन् १९७५ मा श्री गोकुलजीले केन्द्रीय कारागार जयपुरमा १२० बन्दिहरूको ऐतिहासिक शिविर संचालन गर्नु भयो । भारतको दण्ड व्यवस्थाको इतिहासमा यस्तो प्रयोग पहिलो पटक भएको हो । यस्तै राजस्थान, जयपुरमा पुलिस विभागका अधिकारीहरूको लागि शिविरको आयोजना भयो । त्यस्तै सन् १९९४ मा दिल्लीको तिहाड जेलमा हजारभन्दा बढी मानिसको लागि शिविर संचालन गरियो । यसबाट के संकेत मिल्छ भने विपश्यना संकरात्मक सुधार ल्याउने एक यस्तो उपाय हो जसले अपराधी पनि समाजको असल सदस्य बन्न सक्छ । श्री गोकुलजीलाई विपश्यना सिकाउने आचार्य सधोजी ऊ बा खिन स्वयंको सेवाकाल यस कुराको प्रमाण हो सरकारी तन्त्रमा यस ध्यान विधिले कस्तो सुधार आउन सक्छ । सयाजी अनेक सरकारी विभागका अध्यक्ष थिए । आफ्नो अधीनका कर्मचारीलाई विपश्यना साधना सिकाएर उहाँ उनीहरूमा कर्मनिष्ठा, अनुशासन तथा नैतिकताको अझ बढी विकास गर्न सफल भए । यसको परिणामस्वरूप कार्यक्षमतामा अभूतपूर्व वृद्धि भयो, भ्रष्टाचार समाप्त भयो । यसै प्रकार राजस्थान सरकारको गृह विभागमा महत्त्वपूर्ण पदमा कार्यरत अधिकारीहरू विपश्यना शिविरमा सामिल हुनाले निर्णय गर्ने र काम निष्ठाउने क्षमता वृद्धि भयो र कर्मचारीहरूको आपसी सम्बन्ध पनि सुधियो ।

इगतपुरी, भारतस्थित विपश्यना विशोधन विन्यासले स्वास्थ्य, शिक्षा, मादक पदार्थ सेवन तथा संस्थाहरूको प्रबन्ध-व्यवस्थाजस्ता क्षेत्रहरूमा विपश्यनाको गौणभूमक प्रभावको अरू उदाहरणहरू पनि संकलन गरेको छ ।

यस प्रयोगले के देखाउँछ भने समाजमा परिवर्तन ल्याउन प्रत्येक व्यक्तिले बुझ्नु पर्छ अर्थात् व्यक्ति सुधनु पर्छ । केवल उपदेशले मात्र सामाजिक परिवर्तन ल्याउन सकिदैन । छात्रहरूमा पनि अनुशासन तथा सदाचार केवल किताबी व्याख्यानले मात्र ढाल्न सकिदैन । केवल दण्डको भयले अपराधी असल नागरिक हुन सक्दैन, न दण्डात्मक मापदण्ड अपनाएर साम्प्रदायिक फुट हटाउन सकिन्छ । यस्ता प्रयत्नहरूको विफलताले इतिहास भरिएको छ ।

‘व्यक्ति’ एक माध्यम हो । ऊँसँग वात्सल्य एवं करुणा पूर्ण व्यवहार गर्नुपर्छ । ऊँ स्वयंलाई सुधार्णको लागि प्रशिक्षित गर्नु पर्छ । शील, सदाचारका नियम पालना गर्नका लागि उपदेश होइन, आफूमा परिवर्तन ल्याउने चाहना जगाउनु पर्छ । उसलाई आफ्नो खोजी गर्ने तरिका सिखाउनु पर्छ, ताकि यस्तो एक प्रक्रिया हात लागोस् जसले परिवर्तनको क्रम शुरू गरेर चित्त निर्मल हुन सकोस् । यस प्रकार आएको परिवर्तन नै चिरस्थायी हुन सक्दछ ।

विपश्यनामा मानिसको मानस र चरित्र बदल्ने क्षमता छ । यसको प्रयास गर्न जो इच्छुक छ, उसको लागि अवसर उपलब्ध छ ।

नेपालको परिवेशः

सन् १९८१ मा नेपालमा सर्वप्रथम विपश्यना शिविर सञ्चालन गरियो । काठमाडौँ स्थित आनन्दकुटी विहारमा पूज्य गुरूजीले सञ्चालन गर्नु भएको उक्त शिविरमा सम्मिलित २५० साधक-साधिकाहरूको प्रयत्नले तत्पश्चात वर्षे पिच्छे शिविरहरू सञ्चालन हुँदै आएको छ । यी शिविरबाट लाभान्वित साधकहरूको प्रेरणाले नेपाल विपश्यना केन्द्र, धम्मश्रृङ्गको स्थापना हुन गएको हो ।

करीब तीन एकड जमीनमा अवस्थित धम्मश्रृङ्गमा हाल प्रत्येक अंग्रेजी महीनाको १ र १४ तारिख, महीनाको दुई षटक शिविर सञ्चालन भइरहेको छ । पुराना साधकहरूका लागि सतिपट्टान शिविरको साथै ३० र २० दिवसीय शिविरको आयोजना हुने गर्दछ । यस अतिरिक्त पुराना साधकहरूका लागि तीन दिवसीय तथा एक दिवसीय शिविर तथा बाल-बालिकाहरूका लागि विदाको अवसरमा बाल-आनापान शिविरहरूको पनि आयोजना गर्दै आएको छ । यस केन्द्रमा १५० जना साधक साधिकाहरूका लागि धम्महल तथा आवासको सुब्यवस्था छ ।

नेपालका अन्य दुई केन्द्रहरू मध्ये ‘धम्म तराई’ (पर्सा जिल्ला) मा शिविरहरूको आयोजना गरिन्छ र ‘धम्म जननी’ (लुम्बिनी) निर्माणधीन अवस्थामा छ ।

(साभार - विपश्यना साधना एक परिचय)

परिवर्तन

५ विपश्यना संघरक्षित

बालक धिएँ कति कुकार्य गरे
 ठूला - बडाका कुरा बास्ती नगरी ।
 बच्चल धिएँ कति पापकृत्य गरे
 आमा-बाबुको उपदेश पढ्कै नटेरी ॥
 कति प्राणीलाई दुःख कष्ट धिएँ
 होला कतिको त हिता नै गरे ।
 कति परबस्तु नसोधी नै धिएँ
 होला अफ धेरै बोरी पनि गरे ॥
 दुःख दिदा नै मज्जा लाग्ने
 अनीठो नशा नै लागेको रहेछ ।
 प्राणीमात्रलाई दुःख-दुई दिने
 नराको बानी नै परेको रहेछ ॥
 दुःख पाए होलान् मबाट कति
 राजुभाइ अनि प्राति - बन्धुले ।
 पीडा भोगे होलान् बडसरी
 आमा - बुबा तथा धरती माताले ॥
 अकुशल कार्य अकुराल भनिकन
 ज्ञात नै त कहाँ धियो र ?
 अबोध बालक अनि बच्चल मन
 विद्वान सगत नै कहाँ भयो र ?
 हुँ त म आखिर बालक नै
 बुद्धधर्मप्रति थडा नराखी नै बसें ।
 बुद्ध-धर्म-साधको महिमा नबुझी नै
 शील-समाधिबाट सधैँ टाढै रहेँ ॥
 रातपछि जोगजम उज्जालो भए भै
 जीवनमा यस्तो पनि क्षण आयो ।
 विस्तारै विहारमा समुद्र गरिकनै
 बुद्ध-दर्शन बुझ्ने मौक्य पाइयो ॥
 बुद्धका स्वयं शुद्ध अनुयायी बन्न
 गृहत्यागी चीवरधारी भएँ ।
 अहो ! अभूतपूर्व सन्तोष मनले पाएँ
 धन्य भएँ, दिव्य ज्ञानले पाएँ ॥

प्रतिपदा-६

भूषण शर्मा हुमागाई

सब उत्सुकता अब वैलिन गो,
फुलि छाति तनै तब हुक्क भयो ।
किन यो कसरी अब आई मर्का,
समवाद कसो मन खोल्छ यहाँ ॥
-३२-

सहसा सुख मोलन त्यो नसकी,
नृपमा दृग दी अलि त्यो फसकी ।
बधुता हियको तब घटन गई,
कहँदो मनको अलि सामु भई ॥
-३३-

पहिला प्रणको कर राजनमा,
गरि हात मली हँसिलो मुख ली-
कन भन्छ सवार मिठो मुसकी
दिई लालचको दृग मोतिभरी ॥
-३४-

"अब घाम भरी सब रात हट्यो,
सब मानवको अब कष्ट घट्यो,
दरवार सबै अब ज्योत जल्यो,
नब बालकको अब जन्म भयो ॥
-३५-

सुकुमार प्रभा मुख दीप सरि,
जगतीतल सूर्यप्रभाव जसरी ।
अनजीवन भो अब स्वर्ग सरि,
दरवार भयो सुखको सगरी ॥
-३६-

नब बालकको शुभ जन्म सुनी,
खुसा भै नृप ती लुड मोति दिई ।
नबिराइ सबै भन पूर्ण कुरा,
अनि गै अब नै सब आउ लिई ॥
-३७-

नब सेवकले विसतार गरी,
घटना अनुरोध गरे सब ती ।
अनि राजनले बहुते खुशिले,
"अब गै सब ती लिई आउ" भने ॥
-३८-

"पथमा बहुते अब होश गर,
जसरी सजिलो बर हुन्छ गर;
पथका जनमा समवाद छर,
वनका जन ती लिई आउ घर ॥
-३९-

नगरी भरमा समचार छर,
सुख-आगमनै सुप्रचार भर;
छरिदी सबमा सुख शान्ति सुधा,
नगरी भरकै सजियून् वसुधा ॥"
-४०-

-(सन्निवर्णी)-

तत्क्षणे अश्व त्यो वेग ली दौडियो,
वायुका साथमा बात मादौ भयो ।
नाकका पोर खुल्ला गरी तेर्छिई,
तापका ताल सङ्गीत भदौ भयो ॥
-४१-

राजप्रासादमा तत्क्षणे बात त्यो,
वेग भै फैलियो मच्चियो हल्लचली ।
छल्किई हर्षले दर्शको चाहना,
बढन गै आतुरी बन्दछिन् ती प्रभा ॥
-४२-

राज आदेशले राजप्रासाद त्यो,
बेहुली भै सजी स्वर्ग भै सिर्जियो ।
राजधानी भरी फैलियो यो कुरा,
पोल भै हर्षको मेदिनी हर्षियो ॥
-४३-

रत्नको प्राप्ति भो रानी फिर्न भइन्,
साथका टोलिमा हर्ष छकी दिइन् ।
बापसीका सबै रीत पूरा गरी,
फर्कियो टोलि त्यो राज्यमा सुस्तरी ॥
-४४-

भुण्ड त्यो फर्कियो सुस्तरी सुस्तरी,
हस्तिका चालले लस्किई लस्किई ।
बालका साथमा पालिकमा छिन् उनी,
शान्तिकर साथ प्रासादकी गामिनी ॥
-४५-

शालका रुख ती रूठुला देहका,
मार्ग थ्यो साँघुरो खड्कडे छुम्ति भै ।
चिन्तौदो ध्यो कतै पातले शालका,
कुददथ्यो भुण्ड त्यो सर्सराई कतै ॥
-४६-

हर्षको हास त्यो मुक्त भै गुञ्जैदा,
खल्लली पर्न गै बन्यका जीवन;
तर्छिई जाग्दथे टोलिई ताकदथे,
र इशारा हुने शोरले बोल्दथे ॥
-४७-

दीर्घ आँखा गरि जन्तुका शावक,
भीत भै कुञ्जका गर्भमा भाग्दथे ।
आपदा टर्दथ्यो भीतिले हीन भै,
आफ्नो आफ्नो धर्ममा लाग्दथे ॥
-४८-

थान चल्दैगयो सुस्तरी सुस्तरी,
लाम बढ्दै गयो हर्षले आतुरी,
मार्ग घट्टै गयो सुस्तरी सुस्तरी,
सूर्य ढल्दै गयो सुस्तरी सुस्तरी ॥
-४९-

दूरमा देखियो स्वर्ग नै बिसनि,
राजधानी खुबै झपकौं सुन्दर ।
स्वर्ण भै पल्लौंदो सूर्यका स्रभनी,
यान चल्दै गयो त्यो इन्द्रधाममा ॥
-५०-

सूर्यले अस्तको मार्ग जो पत्कियो,
पश्चिमाकाशमा लागिमा फैलियो,
घाम हुन्दै गयो राजप्रासाद त्यो,
दीप आलोकले ज्योति भै धाकियो ॥
-५१-

बाल ती पर्दथे घाइका इन्द्रमा,
औ उता पुरदथे मातका काखमा;
बात मादौ सबै सुस्तरी कुञ्जका,
मार्ग भै जाँदथे स्रजप्रासादको ॥
-५२-

राज आदेशले रत्नका प्राप्तिमा,
देश चारै दिशा स्वर्ग भै सिर्जियो ।
हर्षको मूल त्यो फलमा रल्लियो,
स्वागतै गर्नमा देश नै भरियो ॥
-५३-

-(दुतबिल्लिबला)-

नजर फेरि सबैतिर दौडँदा,
सकल आश सबैतिर देखिँदा
नगरका सब ती दरवारका,
पथसमीप सबै अब वैतिर ॥
-५४-

घर नजीक दुवैतिर पथमा,
शुभघडा सबले गृहका अधि ।
कुसुमगुच्छ लिई नव घोडा,
अबिर पुष्प लिई नत मस्तकी ॥
-५५-

नगर तोरणले रङ्कका सजी,
सब तयार थिए मन बढ्दाल ।
नमन गर्न भनी सब आँतार
सपुत दर्शन त्यो स्विन सत्पर ॥
-५६-

मगन भैकन ढोलक संतर,
यमन राग उठिँ सारकी सुन ।
मधुर तार सितारहल्लसितै,
यमन राग चरा सब गाँउथे ॥
-५७-

-(सन्निवर्णी)-

दीप बाती जले नासमा साँफमा,
कीर्तिका गानले ढाकियो राजमा ।
छोइ राजा बसे सनेहका पुञ्जमा,
रात खस्दै गयो शल्लका कुञ्जमा ॥
-५८-

अर्थको दृष्टिले राज्यको हालत,
खस्केँदो निरुणाग सर्वदा गर्तमा ।
रोखले प्रस्तः भै पीकले पिर्ल्लेवा,
देशवासी थिए कष्टका मारमा ॥

-५९-

धर्ममा धूर्तता कर्मका क्रूरता,
बेसरी लुट्दथे राज्यका रक्षक ।
धूसखोरी बढी देशमा दीनता-
बढ्न गै, घट्टन गो देशको पूर्णता ॥

-६०-

धर्मको आडमा कर्मको तुलले,
छोपिँदा मर्दथे शून्य भै ज्ञानले ।
धारका मारले दाघ भै दीन ती,
खोँदथे क्रान्तिले मुक्त भै बाँच्न ती ॥

-६१-

भूपक साधमा भूपकै सज्जन,
धूलले छोपिँदा बन्दथे दुर्जन ।
ती थिए भूप औ लोकका बीचमा,
हाल्दथे भेटमा सर्वथा विघ्नता ॥

-६२-

क्रान्तिमा देख्दथे मुक्तिको पूर्णता,
स्वप्न मीठो सधै देख्ने चाहमा,
हातमा हात दी एक ठीका भई,
मुक्तिका प्राप्तिको गर्दथे कल्पना ॥

-६३-

धर्म भन्ने कुरा सुत्त भै राज्यमा,
कर्मचारी सबै धर्ममा च्युत भै ।
उद्दथे बस्दथे खोँदथे चुद्दथे,
खड्गका शक्तिले लुट्दथे चुद्दथे ॥

-६४-

सौख्यका खोजमा राजका सज्जन
ऐश आरामको जिन्दगी ज्यूँदथे
राज्यका दुःख औ कष्टमा जेलिने
निर्धनी रत्नका आँसु ती प्यूँदथे ॥

-६५-

निर्धनी ज्यूँदथे धनका भूसमा
दास दवारका खाँदथे मोजले
हातमा गाँस औ नेत्रमा आँसु ली
निर्धनी चुद्दथे शान्तिका चाहले ॥

-६६-

पाप आचारले ती सबै दिक्क भै,
लूटको खज्यको अन्त गर्ने भनी,
जुर्मुर्दाई सबै क्रान्तिमा होमिन,
राज्यवासी थिए एक भै तत्पर ॥

-६७-

लूटका मारले भै प्रजा आहत,
क्रान्ति गर्ने भनी रस्दथे चाहत ।
ठीक बेला कुनै पखिँदै बस्दथे,
भित्रीभित्री कुनै मन्त्रणा गर्दथे ॥

-६८-

यै थियो देशको वास्तवी हालत,
भीतिमा ज्यूँदथे धर्मका पालक ।
पाठपूजा सबै कोष्ठमा चूप भो;
भीतिको अग्निमा प्रीति जो सल्लिक्यो ॥

-६९-

गोप्यता देशको थाह भै दुश्मन,
ठिक मौका अरी खोज्दथ्यो पाउन ।
राज्य यै हर्षमा रल्लिँदै बिसर्दो,
लोकको लाजको राज्यको इज्जत ॥

-७०-

राज्यमा हर्षको पर्वमा मुग्ध भै,
शान्तिको रङ्गमा रल्लिएका सबै ।
हो यही ठीक मौका भनी शत्रु ती,
बैरिए एउटा दुर्ग धावा गरी ॥

-७१-

दुर्गमा हर्षको उर्लदो बाढ ध्यो,
मानु यौटा बडा वर्षको चाड हो ।
नाच औ गानमा मस्त भै लोक ती,
हर्ष उन्मादको मेट्दथे भोक ती ॥

-७२-

हुन्नथ्यो थाह क्यै के भयो बाहिर,
को कहाँ व्यस्त छन् जीतक खातिर ।
भोजको मोजमा भातको जोशमा,
शून्यता लाग्दथ्यो क्यै नभै होशमा ॥

-७३-

एक आकारमा हाँक ली चण्डीको,
बैरियो भुण्ड त्यो बेग आधीसरी;
मेट्दै दुर्गको शान्तिको राज्य त्यो,
तत्क्षणै शून्यमा मल्लिक्यो खल्बली ॥

-७४-

वीरता बाहुको पोख्दथे सैनिक,
लड्दथे भिड्दथे घोच्दथे काट्दथे;
तीरका मार औ खड्गका धारले,
काल भै शत्रुको दोहलो काड्दथे ॥

-७५-

शत्रुको गोप्यता युद्धको चालको,
सूचना ली गयो बेगले सन्तरी;
भन्दियो यो कुरा खूब एकान्त ली,
सन्न राजा भए हर्ष त्यो खोसियो ॥

-७६-

चेहरा बदलियो क्रोधको लालिमा
नेत्रमा पोखियो अग्निशर्मा भए
ती हिँडे, तालिमी फौजका सपथमा,
अश्वका पीठमा अड्ग ली हातमा ॥

-७७-

दाउ हेरी सबै भील ती ताकमा,
ली धनुष बाण भाला गदा मारक ।
तीर, बुझा र बर्छाँ खुँडा हातमा,
मर्न मानै भनी युद्धका आतुर ॥

-७८-

लूटको ताकमा देशद्रोहीहरू,
बस्दथे रातको फाँइदा लीकन;
सोच्दथे दुर्ग त्यो अग्निमा अर्पिने,
लूटका माल ली तत्क्षणै फर्किने ॥

-७९-

युद्धका भीतिले देशवासीहरू,
पात भै थर्यरी मर्नलाई डरी ।
सास पर्यन्त रोकी बसे चूप भै,
त्रास त्यो फैलँदा कालको दूत भै ॥

-८०-

तत्क्षणात् आफुमा विद्युती तेजले,
आक्रमण भैदिँदा चिल्लिबिली बनी;
भारनलाई सबै मार्ग नै बन्द भै,
मारिए बाँधिए द्रोह गर्ने सबै ॥

-८१-

बन्दिबाटै सबै गोप्यता खुल्न गो,
आफुले पाउने स्वार्थका खातिर ।
भारदारी कुनै शत्रुमा भिल्लन गै,
रातमा द्रोह यो जल्न गो आखिर ॥

-८२-

थाह पाई सबै सत्यता आखिर,
नेत्र ती खुल्न गै दुक्क राजा भए ।
साम्य पारी सबै द्रोहको अग्नि ती,
धैर्य दी भीतमा बसमा फर्किए ॥

-८३-

(तोटक)-

रणका सिंह भै नृपका मुखमा,
अरि ती कसरी घोर भै रहने ।
छरिता र छिटा सब भागिएए,
चतुरा र शुरा जति कैद भए ॥

-८४-

पदका तलमा सपना अरिके,
सब ध्वस्त गरी छल बाधकको;
अब खैर लिने मनसाय कसी,
दरबार फिरे नृप सैन्य लिई ॥

-८५-

र गुमस्त सबै अरिको बटुली,
अनि दण्ड दिने मन निश्चय ली ।
सुख शान्ति सबै जनमा छरिदी,
भयभीत सबैकन धैर्य दिई ॥

-८६-

जयकार गरे जनले नृपको,
तब चारतिरे अनुनाद भयो ।
अनुप्राणित भै जग जागन गयो,
रवि भै उनको मुख घप्प जल्यो ॥

-८७-

यसरी रिपुको छल अन्त गरी,
दुखमा पिलिने सबका मनमा ।
दुखमोचनको गर्दै प्रण ती,
दरबार फिरे नृप सैन्य लिई ॥

-८८-

क्रमशः.....

एउटा रूख अमिलो हुँदैन वनै अमिलो हुँदैन

- धम्मवती, शासनधज धम्मचरिय

धेरैजसो मान्छेहरूको एकजना खराब हुँदैन सबैलाई नै खराब ठान्ने चलन छ । खराब असल छुट्ट्याउन सक्नेहरू साह्रै कम छन् । कोही चाहिँ एकजना असल हुँदैन सबैलाई असल ठान्दछन् । साँच्चै भनी भने यसरी बुद्धि नै नपुन्याईकन काम गर्नु वा विश्वास गर्नु नै मूर्खता हो । विवेक विचार नहुने मानिसहरूले आफ्नो जीवनमा बरोबर धोका खाइरहेका छन् । त्यसैले सधैं विचार पुन्याई काम गर्नु पर्दछ । यो कुरा बुझाउनको लागि म एउटा कथा सुनाउँछु जुन कि हामीले सधैं सम्भिराख्नु योग्य छ ।

पहिले पहिलेको कुरा हो । बाराणसी देशमा ब्रह्मदत्त राजाले राज्य चलाइराखेको थियो । थुप्रै प्रकार का पीरहरूले गरेर राजाको मनमा सन्ताप भइरहेको थियो । यसरी पीर र चिन्ताले दिक्क भएर राजा झ्यालमा बसी राखेको बेला एकजना क्लेशबाट मुक्त भैसकेको प्रत्येक बुद्ध हिमालबाट नुनिलो, अमिलो, पीरो स्वाद लिनको लागि राजदरवारको मुनि भिक्षाटन आईराख्नु भएको थियो । दिक्क भएर झ्यालमा बसिराखेको राजाले उक्त क्लेशरहित प्रत्येक बुद्धको दर्शन गर्नासाथै राजाको मन हलुङ्गो भयो र पीर हटेर जीउ नै शीतल भयो ।

जसरी घामले वा आगोले पोलेर मान्छेले सफा र निर्मल पानी भएको पोखरी देखा खेरी आनन्द हुने हो; त्यस्तै क्लेशले गर्दा पीर भैरहेको राजालाई क्लेशरहित उक्त प्रत्येक बुद्धलाई देखासाथ मन शीतल र आनन्द भयो । त्यसैले राजाको मनमा उक्त प्रत्येक बुद्ध उपर श्रद्धा उत्पन्न भयो । यति हुनासाथ राजाले एकजना नोकरलाई पठाएर प्रत्येक बुद्धलाई निमन्त्रणा गर्न पठाए । निमन्त्रणा स्वीकार गरेर उहाँ राजाको दरवारमा पाल्नु भयो ।

अनि राजाले आफूलाई भनेर ल्याइराखेको भोजन प्रत्येक बुद्धलाई दान दियो । प्रत्येक बुद्धले भोजन लिएर राजदरवारबाट बाहिर निस्कनुभयो र एउटा पाटीमा बसेर भोजन गर्नुभयो ।

त्यस पाटीमा लोग्ने स्वास्नी दुईजना माग्नेहरू पनि बसेका रहेछन् । प्रत्येक बुद्धले खाईराख्नु भएको

भोजनको बास सुँघेर उनीहरूलाई पनि लोभ लाग्यो । उनीहरूको मुखबाट च्याल चुहियो । बसी नसक्नु भएर उनीहरू प्रत्येक बुद्ध कहाँ गएर "हामीलाई पनि त्यो भोजन अलिकति दिनुस् न" भनी माग्ने गए । उनीहरू उपर दया लागेर प्रत्येक बुद्धले केही भोजन बाँकि राखिदिए । मानेहरूले त्यस्तो राजाको खाना खान पाउँदा कति मीठो छ भन्ने कुराको बयान गर्न सकेन; खानासाथ जीउ नै जाडोमा मकल तापे जस्तै हलुङ्गो भयो । ती माग्नेहरूले प्रत्येक बुद्धसँग सोधे-

"भन्ते, यो भोजन त साह्रै मीठो छ नि, कहाँबाट पाउनु भएको ?"

प्रत्येक बुद्धले कुरा नलुकाई भन्नुभयो- "दरवार मा बोलाई राजा आफैले दान दिएर पठाएको ।" यति भनेर प्रत्येक बुद्ध हिमालय मै फर्कनु भयो । उहाँ वर्षमा एक पटक मात्रै नुनिलो, अमिलो र पीरो स्वाद लिनको लागि हिमालबाट तल देशमा फर्ने गर्नुहुन्थ्यो ।

यता ती माग्ने दम्पतिहरूलाई राजाको भोजन मात्रै खाउँ खाउँ लागिरह्यो । के गरेमा एक पटक फेरि त्यस्तो राजाको भोजन खान पाउने हो भनी कल्पनामा डुबे यसरी विचार गरे- "राजाले आफ्नो भोजन सबैलाई दान दिने त पक्कै पनि होइन होला । उहाँ चीकरधारी श्रमण भिक्षुहरूलाई मात्र दिने त होला नि ।"

"हामी माग्ने नै भएर राजा कहाँ गए राजाको भोजन दानमा लिन सक्ने छैनौं । त्यसैले म चाहिँ प्रत्येक बुद्धको जस्तै पहेंलो वस्त्र लगाई दरवारमा भिक्षा माग्ने जान्छु तिमि यहाँ बसिराख्नु" भनी स्वास्नी चर्कीलाई पाटी मै छाडेर लोग्ने चाहिँ आफू एकलै पहेंलो वस्त्र लगाएर सरासर दरवारमा गएर भिक्षा माग्ने गयो । राजाले पहिलैकै प्रत्येक बुद्ध आउनु भयो होला भन्थानेर पहिले भै श्रद्धा भक्ति राखेर आफूले खान लागेको भोजन नै दान दिई पठाए ।

अनि राजाको मनमा यस्तो पनि विचार आयो, "उहाँ कहाँ बस्नुहुने हो एकपल्ट थाहा पाउन पाए हुन्थ्यो ।" यस्तो विचार गरेर आफ्नो छोरो युवराज र बोधिसत्व मन्त्री दुवैलाई बोलाएर भने- "भो युवराज र

मन्त्री । भर्खर भिक्षाटनमा आउनु भएको उहाँ को हुनुहुन्छ, कहाँ बस्नुहुन्छ, एक पटक हेरेर आउ” भनेर पठाए । उनीहरू त्यो भिक्षुको भेषमा आएको माग्नेको पछि पछि थाहा नपाउने गरी लागे । जब पाटीमा पुग्यो त्यो माग्नेको स्वास्नी चाहिँ दौडेर आई लोग्नेको हातमा रहेको भिक्षा पात्र लिन आई । स्वास्नीलाई पात्र सुम्पेर आफू पाटीनिर पुग्नासाथ चीवर फुकालेर पाटीमा गई आफ्नो मान्ने लुगा लगाई लोग्ने स्वास्नी दुवैले राजाले दानमा दिएर ल्याएको भोजन खुब मज्जासँग खाए ।

अनि ती पिछ्छा गरेर आइरहेको युवराज र मन्त्री दुवैले यो जम्मै देखेर आश्चर्य भई फर्केर आईराखेको बेला परस्पर कुरा भयो । “अब हामीले राजालाई के भनेर भन्ने ?”

राजकुमारले भने— “उ एकजना ठग माग्ने रहेछ भन्ने नि ।” अनि मन्त्रीले भने— राजकुमार । राजालाई सत्य कुरा भन्नु मनासिब हुँदैन । किनकि हाम्रो राजाले कति ठूलो श्रद्धा राखेर आफ्नो खाना नै दान दिनुभयो । पवित्र व्यक्ति भन्ठानेर राजाले असल चेतनाबाट दान दिएकैले उहाँ पुण्य प्राप्त गरिहाल्लि सन्ध्या अब गएर हामीले त्यो व्यक्ति पवित्र होइन फलाना पाटीमा बस्ने भिक्षुको भेष लिएर आएको भनेपछि कत्रो श्रद्धाले दान दिएर पुण्य कमाएको र मनमा आनन्द लिइराखेको राजालाई धम्का पर्नेछ, चोट पर्नेछ र श्रद्धा बिग्रने छ । त्यसैले हामीले आफू झुठामा पनि नपर्ने गरी र राजाको मन पनि नबिग्रने गरी कुरो सुनाउनु पर्ला ।” राजकुमार पनि हुन्छ भनेर चूप लागेर बस्यो ।

मन्त्रीले भन्यो— “राजकुमार । त्यसो भए राजालाई हामीले सल्लाह गरे अनुसार भन्छु, तपाईं नबोलिदिनुस् ।” यति भनेर सरासर राजाकहाँ गए ।

अनि राजाले सोधे— “उहाँ महात्मा कहाँ बस्नु हुँदो रहेछ त ?”

मन्त्रीले भने— “महाराज । हामी उक्त महात्माको पछि पछि लागिरहेको बेला परको एउटा पाटीमा पुगें । त्यस पाटीको नजीकै पुगेपछि उक्त पहेंलो वस्त्र नै गायब भयो । यता पन्यो, उता पन्यो हामीले केही भन्न सकेन ।” यति सुनेर राजालाई धेरै खुशी लाग्यो र भने— “धन्य ।

मेरो भोजन त्यस्ता पवित्र व्यक्तिको हातमा पन्यो । तिमीहरू पछि लागेको थाहा पाएर नै उहाँ त्यही लोप हुनुभयो होला । मेरो भोजन असल ठाउँमा परेछ ।” राजा धेरै खुशी र आनन्द भैरहेको बेला अकस्मात उनी विरामी भई परलोक भयो । अन्तिम अवस्थामा पवित्र व्यक्तिलाई दान दिन पाएँ भनी हर्षले गद्गद् भई त्यही चेतनाले मरेकोले उनलाई सुगति प्राप्त भयो ।

बुबा परलोक भएपछि छोरा चाहिँ राजा भए । केहि वर्षपछि फेरि साँच्चैको पवित्र प्रत्येक बुद्ध पहिलेको जस्तै राजदरबारमा-भिक्षाटन आउनु भयो ।

छोरो राजाले चाहिँ देखासाथ त्यो माग्ने फेरि भिक्षुको भेषमा आएर ठगन आएछ भन्ठाने, एउटा रूख अमिलो हुँदैमा जङ्गलै अमिलो हुन्छ भन्ठाने, एकजना पहेंलो वस्त्र धारण गर्ने ठग देख्दैमा सबै पहेंलो वस्त्रधारीहरू ठग नै हुन्छन् भन्ठाने । त्यसैले उसले “उ त्यो भिक्षा माग्नु आइराखेको ठगलाई मर्नेगरी कुटेर पठाइदेउ” भनेर हुकुम भयो । राजाको आज्ञा सुन्नासाथ कर्मचारीहरूले गएर उहाँलाई खूब कुटे । राजाले दरबारमा बसी हेरिराखे । प्रत्येक बुद्धले दुई-चार पटक हानेको सही नै राखे । पछि उहाँलाई धेरै तकलिफ भयो । ज्यानै जाला जस्तो भयो । अनि प्रत्येक बुद्धले “यहाँ यसरी बसेर भएन” भन्ने विचार गरेर आफ्नो समाधिको शक्तिबाट ऋद्धि उत्पन्न गरेर आकाशबाट उडेर हिमालय तर्फ जानुभयो । राजाले हेरि नै रहे । उहाँ ऋद्धि बलले उडेर जानु भएको देखेर आफूले विवेक बुद्धि नलगाई एउटा रूख अमिलो हुँदैमा जङ्गलै अमिलो हुन्छ भन्ठानेर एक जना नक्कली चीवर धारी भिक्षु देख्दैमा सबै नक्कली नै हुन्छन् भन्ठानेर कुटन लगाएको त त्यत्रो ठूलो महापुरूषप्रति अपराध पो गर्न पुगें भनी राजाको मनमा ठूलो अशान्ति र डाहा भयो । पश्चातापको ओगोले पोलेर राजा उहि दिन मरेर नर्कमा गएर धेरै दुःख भोग्न जानु पन्यो ।

त्यसैले एकजना खराब हुँदैमा सबैलाई खराब सम्भन्नु हुँदैन । फेरि एकजना असल हुँदैमा सबैलाई असल सम्भन्नु हुँदैन । त्यसैले विवेक बुद्धि पुन्याई काम गर्नुपर्छ भन्ने अर्थमा एउटा रूख अमिलो हुँदैमा जङ्गलै अमिलो ठान्न हुँदैन भन्ने उखान बन्न गएको हो । ■

चारवर्ण व्यवस्थामा शुद्धि

६ कल्याणमित्र संन्यतारायण श्रौतिका

लोक कल्याणको लागि शील, समाधि र प्रज्ञाद्वारा विकृत हुँदै गएको धर्मको पुनर्स्थापना गर्नु अति आवश्यक थियो । धर्म विकृत हुनुको एउटा मुख्य कारण जन्मको आधारमा समाजलाई चारवर्णमा विभाजित गर्नु थियो । जसबाट समाजमा धर्म कम हुँदै गएर जाति र वर्ण व्यवस्थालाई अधिक महत्त्व दिन थालेको थियो । त्यसैले चार वर्ण व्यवस्थालाई शुद्ध गर्नु अति आवश्यक थियो ता कि व्यक्ति व्यक्तिको र समाज-समाजको कल्याण गर्न सकियोस् । यस मान्यताको कारण अनेक व्यक्तिहरूले अज्ञानतापूर्ण मोह-मूढताको कारण आफ्नो हानि गरिरहेथ्यो । जाति, धन र गोत्रको अभिमानले भरिपूर्ण व्यक्ति मनुष्य जातिका अन्य व्यक्तिहरूलाई अपमान गर्दथ्यो जसको कारण ऊ स्वयं अधोः पतनका कारण बनिरहेको थियो ।

हुनत यस्तो मोह-मूढता आज पनि समाजमा पाइन्छ तर भगवान बुद्धको समयको समाजमा यो मान्यता अधिक प्रबल थियो । त्यस समय समाजको अधिक व्यक्तिहरूमा जाति, गोत्र र धनको अभिमान थियो । यस्ता व्यक्तिहरू आफ्नो अहंकारपूर्ण अज्ञानको कारण सदर्मलाई बुझ्दै बुझ्दैन, आफूले धारण गर्नु त टाढैको कुस भयो । यस्ता व्यक्तिहरू आफू त सदर्मबाट टाढा रहन्छन्, उनीहरूले समाज र राष्ट्रलाई पनि ठूलो नोक्सान गर्छन् । समाजको एक वर्गलाई अत्यन्त तलको मानेर तिनीहरूको घोर अपमान गर्दथ्यो, तिनीहरू माथि शोषण गर्दथ्यो । ता कि ती वर्ग पीढी-दर-पीढी जहिले पनि तल्लो जाति नै बनीरहन् र अन्य व्यक्तिहरूको सेवा गर्नु नै आफ्नो धर्म थानिरहन् । यस्तो दुर्गन्धित दूषित वर्ण-व्यवस्थालाई समाजबाट हटाउन भगवान बुद्धले प्रयत्न गर्नु भयो ।

भगवान बुद्ध तथागतको करुणा समाजका चारै वर्णका व्यक्तिहरूमा समान रूपले थियो । ब्राह्मण र क्षेत्रिय आफूहरूलाई उच्च वर्ण मानेर जान्थे जसले गर्दा अभिमानबाट भरिपूर्ण थियो । शताब्दियौं देखि दुबै वर्णमा एक अर्को भन्दा उच्च कोटी सावित गर्ने द्वन्द चलिरहेको थियो । वैश्य धन कमाउनमा नै व्यस्त थियो । शूद्र शताब्दियौं देखि चल्दै आएको यस दूषित व्यवस्थाको कारण अत्यन्त हीनभावले ग्रस्त थिए । उनीहरू आफ्नो भलाई उदारको बारेमा सोचन पनि पाउँदैनथे ।

उनीहरूले चिताएको पनि थिएन कि यसै जीवनमा ब्राह्मण बन्न सक्छन् भनेर । तथागतले चार वर्णको यस परम्परालाई शुद्ध गर्ने एउटा ठूलो कदम उठाउनु भयो । जन्मको कारण उच्च या नीचको भेदभाव नहुने एउटा समाजको गठन गरेर देखाउनु भयो । यस्तो धर्मपूर्ण समाजमा कर्मद्वारा कोही उच्च हुन्थ्यो कर्मद्वारा नै कोही नीच हुन्थ्यो । जो कर्मको कारण आज तल्लो भए पनि कर्मलाई सुधार गरेर यसै जीवनमा उच्च अथवा समाजमा पूज्य व्यक्ति बन्न सक्छ । पुरातन प्राचीन युगमा प्रचलित यस शुद्ध सर्वहितकारी सदर्मलाई पुनर्जावित गर्नु थियो सारा समाजलाई पुनः उदार गर्नु थियो । उहाँको अपरिमित करुणापूर्ण चित्तले जीवनभर यही गर्नुभयो ।

त्यस समयका कोही कोही ब्राह्मण त्यस पुरातन वर्ण परम्परालाई राम्ररी बुझ्दथे । र समाजमा प्रचलित विकृत परम्परालाई हटाउने प्रयत्न गर्दथे । अश्विन अक्षय तृतीया त्यस समयको अत्यन्त प्रसिद्ध र पूज्य ब्राह्मण थिए । भगवान बुद्धको पिता शुद्धोदनको पुरोहित पनि थिए । उनी समस्त ब्राह्मण शास्त्रमा पारंगत हुनुका साथै आठौं ध्यानमा पनि पोष्ट थिए । अनेक अभिज्ञान (सिद्धिहरू) प्राप्त ऋषि पनि थिए । एक पटक सत्ता राजा ब्राह्मण ऋषिहरूको यसै मिथ्या मान्यतालाई हटाउने उनले प्रयत्न गरेका थिए ।

आफ्नो लामो कपाल र ढाढी - मुँसा काटेर गेरू बस्त्र ओडि श्रमण जस्तो भेष धारण गरे । खुट्टामा खडाऊ लगाएर, हातमा सुन र चाँदीको लौरी बाँकेर सात ब्राह्मणहरू तपस्या गरिरहेको ठाउँमा गए । ती ऋषिहरूको आश्रम बाहिर खडाऊको आवाज निस्कने गरि हिँडिरहे र ठूल-ठूलो स्वरमा कराए कि "यी ब्राह्मण ऋषिहरू कहाँ गए ?"

सातै ब्राह्मण ऋषिहरू आ-आफ्नो कुटियाबाट बाहिर निस्के र उनको अभद्र व्यवहारदेखि क्रुम भएर श्राप दिन थाले कि, "हे । चाण्डाल त भष्म होस्, तँ भष्म होस् ।"

तर जब जब अक्षय तृतीयाको दिन आउँथ्यो उनी भन्नु भन्नु सुदर्शनीय हुन्थ्यो, सुन्दर हुन्थ्यो । यस्तो देखेर ऋषिहरू आश्चर्य भए । उनीहरूले सोचे कि उनीहरूको तपस्या क्षीण भयो, निष्फल भयो । पहिला भए उनीहरूले

दिएको श्राप तुरुन्त लाग्दथ्यो तर अब उल्टो हुँदैछ । उनीहरूलाई दुःखी देखेर ऋषि असित देवलले भने "तिमीहरूको तप क्षीण भएको होइन, तिमीहरूको मनमा रहेको द्वेष हटाऊ र मैले भनेको कुरा सुन ।" उनीहरूले आफ्नो द्वेषलाई कम गरे र ऋषिको परिचय सोधे । उनको परिचय जानेर उनलाई श्रद्धापूर्वक अभिवादन गरे ।

ब्रह्मर्षि असित देवलले सोधे— "के तिमीहरूको मनमा ब्राह्मण सबभन्दा श्रेष्ठ छ किनकि ऊ सुजात हुन्छ, र सात पुष्टासम्म जातिवादको नियम अनुसार उनीहरूमा शुद्ध रगत छ भन्ने थानेका छौं ?"

उनीहरूले स्वीकार गरे कि हाम्रो यही मान्यता छ । ब्रह्मर्षिले सोधे कि "तिमीहरू यकिन पूर्वक भन्न सक्छौ कि आमा बुबाका सात पीढीसम्मका सबैले ब्राह्मणसंग नै सहवास गरेका थिए, अब्राह्मण सब गरेका थिएन ?"

- "यो त यकिन छैन ।"

- "त्यसो भए यो भन कि तिम्रा आमा तथा बज्रहरूले जब गर्भाधान गर्दा जन्म लिनको लागि पेटमा आउने प्राणी के त्यो पूर्व जन्ममा पनि ब्राह्मण नै थियो, अब्राह्मण थिएन ?"

- "ब्रह्मर्षि यो त हामीलाई थाहा छैन ।"

- "त तिम्री स्वयं को हो ? ब्राह्मण या अब्राह्मण ? साँच्चै नै हामी वास्तवमा के हो भन्न नसकिने रहेछ भन्ने उनीहरूले महसुस गरे । यसरी बुद्धि लगाएर ब्रह्मर्षि असित देवलले ती सात ऋषिहरूको जातिय अभिमान तोडे ।

अशुद्धि केवल ब्राह्मणहरूमा मात्र थिएन । सबैतिर फैलिएको थियो । अशुद्धिको अर्थ चित्त विकार युक्त हुनु हो । शुद्धिको अर्थ चित्त विकारमुक्त हुनु हो । चित्तमा विकार त सबैमा थियो अशुद्धि सर्व व्यापी थियो र यो अशुद्धि कहिले देखि शुरू भएको थाहा छैन । तृष्णाको बन्धनमा बाँधिएर यस भव संसारमा मानिसहरू कहिले देखि दौडिरहेका छन् पत्तो छैन । चित्त धेरै समयदेखि राग र द्वेषले मैलो भइसकेको छ । चित्त मैलो भयो भने प्राणी मैलो हुन्छ । चित्त शुद्ध भयो भने प्राणी विशुद्ध हुन्छ । चित्त शुद्धि नै विकार विमुक्ति हो, विकार विमुक्ति नै भवविमुक्ति हो । मानिसहरूलाई दुःख विमुक्ति गर्न, भद्रविमुक्ति को विद्या बाँड्नका लागि नै सिद्धार्थ गौतम सम्यक सम्बुद्ध बनेको थियो । उहाँले कसै माथि कहाँ पक्षपात गर्नु हुन्छ ? हुनत समस्त जन्तुसंख्यामा ब्राह्मणहरूको संख्या कम थियो र पनि यो समूह समाजमा अग्र थियो, किनकि यस वर्गका अधिक संख्या

शिक्षित थिए । सम्राज को यो वर्ग सानो तर अत्यन्त बुद्धिशाली थियो । भगवान् बुद्धको शिक्षा न्यायसंगत, बुद्धिसंगत र युक्तिसंगत थियो । अतः अधिक भन्दा अधिक बुद्धिमान व्यक्तिहरू भगवान् बुद्धको सम्पर्कमा आए । कतिपय मानिसहरू भगवान् बुद्धसंग तर्क गर्न आउँथे, उनको विरोध गर्न आउँथे । तर भगवान् बुद्धको कुरा तर्कसंगत कल्याणकारिणी लाग्दथ्यो र उनको शिक्षा स्वीकार गरेर आफ्नो चित्त विशुद्धि गर्ने कार्य गर्दथ्यो । भगवान् बुद्धले त सधैं अरुको कल्याणको लागि, अन्यको चित्त विशुद्धिको लागि नै उपदेश दिनु हुन्थ्यो । उहाँको शिक्षा कुनै एक वर्गको लागि, एक जाति अथवा एक गोत्रको लागि मात्र थिएन । उनको शिक्षा चारै वर्गका व्यक्तिहरूको विशुद्धिको लागि उपयुक्त थियो । त्यसैले उनको शिक्षालाई चातुर्वर्णी विशुद्धि पनि भनिन्छ ।

वास्तवमा समाजको बर्ष व्यवस्था दूषित भएको थियो । अधार्मिक भएको थियो । अतः त्यस व्यवस्थालाई धर्ममा आधारित गर्नु थियो, लोक कल्याणको लागि विशुद्ध गर्नु थियो । पुरानो परम्परा अनुसार विशुद्ध चित्त भएको ब्यक्तिलाई ब्राह्मण भनिन्थ्यो । अशुद्ध चित्त भएको ब्यक्तिलाई नै शूद्र भनिन्थ्यो । यो आदर्श परम्परा धर्ममा आधारित थियो । अतः अत्यन्त कल्याणकारिणी थियो तर जब यसमा जातिवाद जन्मवादले प्रवेश गर्‍यो तब यो ब्यक्ति-ब्यक्तिको लागि र समाज-समाजको लागि हानिकारक हुन गयो । अतः भगवान् बुद्ध यस विप्रेको वर्ण व्यवस्थालाई सुधार गर्नुमा प्रयत्नरत हुनुहुन्थ्यो । समाजका सबै ब्यक्ति शील, समाधि र प्रज्ञामा आकर्षित होउनु र त्यस मार्गमा अधि बढेर आफ्नो कल्याण गरून् भन्ने चाहनुहुन्थ्यो ।

भगवान् बुद्धको यस विशुद्धि मार्गलाई कोही पनि समझदार ब्यक्तिले विरोध गर्न सक्दैनथ्यो । उनीहरूले त धर्मलाई तुरुन्त अपनाउँथे । तर जातिवादको मैलोले जो ग्रस्त थिए उनीहरूले त आफ्नो अहमभावलाई पोष्ट गरिराखेका थिए । बुद्धको यस विशुद्धिकरणको अभियानले उनीहरू रन्ठनिएका थिए । उनीहरूको मनमा भूईँचालो आइरहेको थियो । तर भगवान् बुद्धको कथन तर्क संगत थियो । उनीहरू इच्छा गरेर पनि भगवान् बुद्धसंग तर्क गर्न सक्दैन थिए । जहाँ शूद्र धर्मको कुरा हुन्छ त्यहाँ के को विवाद गर्ने ? जस्ले आँट गरेर भगवान् बुद्धसँग विवाद गर्न जान्थे उनीहरू शूद्र धर्म पाएर आफू मुक्त हुने अबसर पाउँथे । आफूलाई शूद्र गर्ने अबसर पाउँथे । ■

धर्म प्रचार र बहुजन हिताय

(लेखन प्रतियोगितामा प्रथम)

विजय लक्ष्मी शास्त्र

सुख्यवस्थित समाजको लागि उक्त समाजका मानिसहरूलाई गाँस, बास र कपासको व्यवस्था गर्न अत्यावश्यक हुन्छ। यसरी नै मानव समाजमा शान्ति र सुखको स्थायित्व कायम गर्नको लागि र देशको धार्मिक, आर्थिक, सामाजिक र राजनैतिक क्षेत्रको विकासको लागि धर्मको पनि त्यतिनै आवश्यकता महशूस गरिएको हुन्छ। किनभने धर्मद्वारा नै मानव समाजमा शान्ति स्थापना हुने गर्दछ। शान्तिको चाहना सबैले गरिरहेका नै हुन्छन्। तर जबसम्म धर्मलाई आफ्नो व्यवहारमा प्रयोग गर्न सक्दैनन्, तबसम्म मानिसहरू शान्त र ज्ञानी हुन सक्दैनन्। जबसम्म मानिसहरू शान्त र ज्ञानी हुँदैनन् तबसम्म समाजमा शान्ति पाउन सकिदैन। त्यसैले शान्तिको चाहना राख्नको लागि धर्म प्रचारकहरू पनि कुशल, सक्षम र सबल हुनुपर्ने देखिन्छ।

भगवान बुद्धले धर्मचक्र प्रवर्तन गर्नु भन्दा पहिले चतु आर्य सत्यलाई बुझेर यसलाई खूब अभ्यास गर्नुभई आफ्नो मनमा लुकिरहेका नराम्रा पुराना संस्कारहरूलाई खोतल्दै यसको जेरेदेखि फाल्न सक्षम हुनु भएका थिए। त्यसपछि मात्र उहाँले ज्ञान लाभ भयो भनी बताउनु भएको थियो। उहाँले आफ्नो पुराना कुसंस्कारहरूलाई हटाउन नसकेसम्म ६ वर्ष सम्म कठोर तपस्या गर्नु भएपछि अन्तर्मुखी भई सबै क्लेशहरू निर्मूल पार्न संकल्प-विकल्प गरिरहनु भयो। यसबाट सम्यक दृष्टि प्रादुर्भाव भई योनिर्माणसकार प्राप्त हुने गर्दछ अर्थात् ठीक सोचाइको क्षमता प्राप्त हुने गर्दछ। जसबाट धर्मचक्र प्राप्त हुनेछ। तर यी कुराहरू साधारण मानिसहरूले बुझ्न सक्दैनन्। यसरी साधारण मानिसहरूले गम्भिर धर्मलाई बुझ्न नसकिने देखेर नै बोधिज्ञान लाभ भइसकेपछि बुद्धले धर्म प्रचार नगर्ने विचार गर्नु भएको थियो। तैपनि आफूले पहिलादेखि चिन्दै आएको पञ्चवर्गियहरूले ज्ञान बुझ्न सक्षम हुने देखी उहाँ धर्म प्रचारार्थ सारनाथ पुग्नु भयो। तर ती पञ्चवर्गियहरू मध्ये जेठो कौण्डिन्य जसले सिद्धार्थ गौतम (बुद्ध हुन अगावै) लाई यो बुद्ध नै हुनेछ भनी एउटा मात्र औला ठड्याई घोषणा गरेका थिए उसले समेत आफ्नो पुरानो संस्कार त्याग्न नसकेको कारणले सिद्धार्थले अतिवाद त्यागी भोजन सेवन गरी ध्यान बसेको देखे वित्तिकै उहाँको यस कार्यलाई विरोध गर्दै उहाँलाई एकै छोडेर अन्तै गएका थिए। त्यसैले बुद्ध भन्नुहुन्छ चित्तलाई शुद्ध पारी क्लेश रहित बनाउनु नै धर्म हो

अर्थात्

सब्ब पापस्स अकरणं कुसलस्स उपसम्पदा

सच्चित्त परियोदपनं एतं बुद्धानुसासनं

बहुजनको हितार्थ धर्मप्रचार गर्ने धर्मप्रचारकहरू लगभग

उसका अनुयायीहरू समेतले धर्मलाई बुझी यसलाई आचरणमा लागु गर्ने हुनुपर्छ। बुद्ध धर्मको तीनपक्ष परियत्ति, पतिपत्ति र पतिवेध मध्ये परियत्तिलाई (अध्ययनमा) मात्र जोड दिएर पनि पुग्दैन। पतिपत्ति अर्थात् आचरण शुद्धितर्फ पनि लाग्नु पर्दछ। अनि मात्र साँच्चिको शान्ति प्राप्त भई बहुजन हिताय भई धेरैलाई उपकार हुनेछ।

तर आजभोली धेरैजसो मानिसहरू धर्मप्रचारको नाममा अध्ययन क्षेत्रमा मात्र जोड दिइएको पाइन्छ। तर आचरण शुद्धि तर्फ भने ध्यान दिइएको पाइँदैन। विहार निर्माण, बुद्ध मूर्ति निर्माण, बुद्धपूजा, महापरित्राणपाठ, पुस्तक प्रकाशन, प्रवचन, पत्रिका प्रकाशन, स्वास्थ्य सेवा आदि कार्यहरूमा मात्र बढि लागेको पाइन्छ। तर बुद्धले बताउनु भएको आर्य अष्टाङ्गिक मार्गहरू मध्येको पहिलो मार्ग सम्यक दृष्टि अर्थात् ठीक तरिकाले बुझी काम गर्ने बानी भने हराएर गएको देखिन्छ।

सम्यक दृष्टि भएको कारणले वातावरण सुधिएको विषयमा एउटा सानो कथा यहाँ उल्लेख गर्न लाग्छौं।

एकजना मगन्ते बिहान सवेरै दरबारको बाटो हुँदै हिंडिरहेको रहेछ। त्यही समय राजा आफ्नो दरबारको झ्यालबाट बाहिर हेरिरहेका थिए। राजाले बाटोमा हिंडिरहेको मगन्तेलाई देखे वित्तिकै रिसाएर मनमै भन्न थाल्यो -

“कस्तो अलक्षण व्यक्तिको अनुहार हेर्न परेको, बेसाह्रत नै परे छ आज, धिक्कार होस्.....” आदि भन्दै रिसले मुर्मुराउँदै झ्याल भित्र पस्दा अज्ञानको झ्यालको सिलिङ्गमा टाउको नराम्ररी ठोकिएर घाउ नै भएछ। टाउकोमा ठोकी दुखेको कारणले अफ बढि रिसाउन पुगेका उक्त राजाले मगन्तेलाई ज्यान सजाय दिने घोषणा गरेछ। मगन्तेले पनि आफू मारिने भएपछि त्यस राजालाई शिक्षा दिएर मन विचार गरी मर्नु अगाडि आफ्नो एउटा कुरा पोख्ने इच्छा व्यक्त गरी भने-

“मेरो अनुहार देखेर राजाको त टाउकोमा घाउ मात्र भयो। तर राजाको अनुहार देखे वित्तिकै मेरो त ज्यान नै जाने भएको छ। अब यसमा बढि अलक्षण को होला ?”

मगन्तेको कुरा सुनी राजाको होश बल्ल जागेछ र सम्यक दृष्टि उत्पन्न भएछ। फलस्वरूप उसले अज्ञानीलाई मार्ने आदेश फिर्ता लिई उसको जीवनयापनको व्यवस्था मिलाई दियो। जसबाट आर्य अष्टाङ्गिक मार्गको अठवटै अङ्क व्यावहारिक रूपमा पूरा भए।

वैशाख पूर्णिमा - दिन एक विशेषता अनेक

❧ विनीता बादे श्रेष्ठ, बालआश्रम, ध्यानकुटी

प्रत्येक वर्षमा हामी वैशाख पूर्णिमाका दिनमा बुद्ध जयन्ती मनाउँछौं। कोही च्यालीमा सहभागी हुन्छौं। कोही रथ यात्रामा हिंड्छौं। र कोही-कोही चाही विहारमा गएर धूप, पुष्प, नेबैद्य दान गरी काय वचन, मनले त्रिरत्न स्मरण गर्दछौं। अनि भिक्षुरूबाट धर्मकथाहरू सुन्छौं। जसरी जसरी नै मनाएता पनि यस दिनमा प्रायःले बुद्धजयन्ती मनाउँछौं।

गौतम बुद्ध सबै मानिसका तथागत हुनुहुन्छ। उहाँले दरबारको उत्तराधिकारी, भोजमज्जा, सुख, सयल ऐश्वर्ययुक्त जीवन त्यागेर चर्तुआर्य सत्यको खोजी गर्नुभयो। संसारमा दुःख हुनु, दुःखको कारण हुनु, दुःख निवारण गर्न सक्नु र दुःख निवारण गर्ने बाटो हुनु चर्तुआर्य सत्य हुन्। उहाँले सबैलाई अरहन्त शुद्ध चित्त सहितकै व्यक्ति बन्ने बाटो देखाइदिनु भयो।

आजभन्दा २५०० सय वर्ष अगाडि हाम्रो देशको लुम्बिनीमा गौतम बुद्धले जन्म लिनुभयो। त्यो दिन

वैशाख पूर्णिमाको दिन थियो। गौतम बुद्धको जन्मबाट नै संसारमा शान्तिको बाटो उदय भएको हो। भगवान् गौतम बुद्धले बोधिज्ञान खोज्नुभयो र कडा तपस्यापछि बोधिवृक्षमुनि विपस्सना ध्यानद्वारा उहाँलाई ज्ञान प्राप्त भयो। उक्त दिन पनि वैशाख पूर्णिमा कै दिन थियो। उहाँले प्राप्त गर्नुभएको ज्ञान नै आज हामी सामू बुद्ध धर्म बनी स्थापित रहेको छ। यसरी प्राप्त ज्ञानलाई सम्पूर्ण जनसमक्ष प्रचारप्रसार गर्दै ८० वर्षको उमेरमा भारतको कुशीनगरमा परिनिर्वाण हुनुभयो। त्यस दिन पनि वैशाख पूर्णिमाकै दिन थियो। यसरी भगवान् गौतम बुद्धको जन्म, ज्ञान प्राप्ती र मृत्यु जस्ता महत्वपूर्ण जीवनका घटनाहरू वैशाख पूर्णिमाकै दिनमा परेको थियो। त्यसैले वैशाख पूर्णिमा दिन एक तर विशेषता अनेक रहेको छ।

हामी पनि यस वर्षकै बुद्ध जयन्ती वा वैशाख पूर्णिमाको पावन अवसरमा मानव मनमा हुने, लोभ, मोह, क्रोध, द्वेष, अहंकार आदिजस्ता क्लेशबाट मुक्त हुन र परिवार, समाज, देश तथा विश्वमा शान्तिको पखेरूले छाउनु भन्ने कामना गर्दै वैशाख पूर्णिमा सश्रद्धाका साथ मनाऔं। ■

With best Compliments

FROM

BELTRONIX
COMPUTER & ELECTRONICS ENGINEERS

Now you don't have to roam here and there for Computer and Electronic.

Save your precious time and money.

Visit us at:

Beltron International

PO Box: 1064, Kantipath, Kathmandu

Tel.: 4249 285, 4249 684, 4249 784, 4249 984

Fax: 00977-1-4249 059

E-mail: beltronix@bcd.wlink.com.np

URL: www.beltronix.com.np

बाल आश्रमलाई सहयोग

मैत्री केन्द्र बाल आश्रम ध्यानकुटी
बनेपालाई आर्थिक सहयोग दिनुहुने
दाताहरूको नामावली:-

१) तिमोला रञ्जित

(एकजना बासिकाको लागि एकवर्षको
साथि स्वतः रित्त) रु १५०/-

२) दीर्घेश सायन्कर (स्व. पुनको स्मृतिमा)

रु ४००/-

३) धर्मचन्द्र शाक्य, बनेपा रु ३००/-

बुद्धको अदालतमा ठिङ्ग्याइएका बौद्धहरूको पक्षमा

जयनारायण न्यापाने

केही वर्षपहिले बौद्धहरूलाई डा. योगी विकासानन्दले बुद्धको अदालतमा ठिङ्ग्याउनुभएको रहेछ । बौद्धहरूले के अपराध गरेका रहेछन् भने भगवान्को अस्तित्वलाई नै अस्वीकार गर्ने मूर्तिपूजाका विरोधी 'जागृत मानिस' तथागत गौतम बुद्धलाई नै भगवान् बनाएर विश्वमा असंख्य मूर्तिहरू बनाई पूजा गर्ने गरेका रहेछन् । विश्वमा सबैभन्दा ठूलो मूर्ति ७ मिटर सम्मको र सबैभन्दा सानो तीन मिलिमिटर लम्बाइको जसलाई राम्ररी हेर्न सूक्ष्मदर्शक यन्त्रको नै आवश्यकता पर्ने मूर्तिहरू बनाएका रहेछन् ।

'सम्भवतः बुद्ध मानव इतिहासका पहिलो व्यक्ति थिए, जसले मूर्तिपूजालाई सम्पूर्णतया अस्वीकार गरे । तर, अफसोच जसले मूर्ति पूजाको खण्डन गरी नयाँ युगको सूत्रपात गरे तिनकै मूर्ति आज संसारमा सबैभन्दा बढी पूजिदैछ । यो बुद्धको विरोध हो या समर्थन ? बुद्धको स्वीकार हो या बहिस्कार ? अदालतमा बौद्धहरूलाई उभ्याइ केरकार हुनेछ ।'

वादी पक्षका 'संयोजक वकिल' डा. योगी विकासानन्दज्यू हुनुहुन्छ । तर, प्रतिवादी बौद्धको पक्षमा वकालत गर्ने वकिल नभएको हुँदा मुद्दा फैसला हुन बाँकी नै रहेछ । तसर्थ म बौद्धको पक्षमा वकालत गर्न लागि रहेको छु ।

मातापिता तथा गुरुजनलाई आदर सत्कार गर्नु हाम्रो संस्कृति हो । मान्यजनलाई भेट गर्न जाँदा केही उपहार (कोसेली) लिएर जानु, श्रद्धासुमन अर्पण गर्नु हाम्रो संस्कृतिकै अभिन्न अंग हो । देहान्तपछि हामी घरमा सिसाको फ्रेममा सजाएर मातापिता तथा मान्यजनहरूको फोटो राख्छौं सम्भनाका लागि । नओइलाउने खालको प्लास्टिककै भए पनि फोटोलाई माला लगाइदिन्छौं । यो हामीले मातापिता तथा मान्यजनलाई भगवान् मानेको होइन, आदर सम्मान प्रकट गरेको हो । विद्वान् कवि तथा राष्ट्रनायकहरूको सालिक बनाइन्छ । सालमा एकैपल्ट विशेषतः जन्मदिनको अवसर पारेर त्यहाँ भेला भएर श्रद्धासुमन साथै सम्भनाका शब्दहरू पनि अर्पण गरिन्छ । विद्वान्, कवि र राष्ट्रनायकको सालिकमा माल्यार्पण गरेको भगवान् मानेर होइन । राष्ट्रसेवक राष्ट्रका विभूति र असाधारण व्यक्तित्वको सम्मान तथा सम्भना गरिएको हो ।

शान्तिका अग्रदूत अहिंसाका पुजारी शिवालाई शान्तिको सन्देश दिने गौतम बुद्धलाई बौद्धहरूले आदर सम्मान नगर्नु ? बुद्धको सम्भना कसरी गर्ने ? अक्षर वा अक्षरहरूको समूह बुद्ध शब्दले बुद्धकै स्मृति मस्तिष्कमा राख्न सकिन्छ ? मूर्तिमा एक प्रकारको ठूलो शक्ति हुन्छ । बुद्धका मूर्ति अगाडि पुग्नेबित्तिकै बुद्धका उपदेशहरू, चार आर्यसत्यहरू र अहिंसाका सन्देशहरू सिनेमाको रिलजस्तै स्मृति पटलमा तस्मा भएर घुम्न थाल्छन् । यो सानो उपलब्धि हो र ?

बुद्धहरूले बुद्धको फोटो, प्रतिमा अथवा मूर्ति घरमा तथा सार्वजनिक स्थलहरूमा नराखेका भए पच्चीस सय वर्षअगाडि जन्मिएका बुद्धको नाम पनि मान्दिएर बुद्धको बिसिसकने थिएन बुद्ध नै विश्वबाट विलीन भइसकेन थिए । बुद्धलाई बौद्धहरूले सदा सर्वदा जीवित, अजर र अमर राखे के यो बुद्धहरूको गस्ती हो त ?

सुत्ने कोठाको टेबुलमा सजाएर राखेको बुद्धको सानो मूर्तिमा बिहान उठ्नेबित्तिकै दृष्टि पदा जुनसुकै व्यक्तिको पनि शिर श्रद्धाले निहुरिन्छ । जो कोही पनि बुद्धका शान्ति र अहिंसाका सन्देशहरू, बुद्धका उपदेशहरू एकपल्ट सम्भन बाध्य हुन्छन् । सार्वजनिक स्थलमा राखिएका बुद्धका ठूलूला मूर्तिक अगाडि पुग्दा जस्तोसुकै विचारका व्यक्तिको पनि एकपल्ट श्रद्धाले शिर निश्चितरूपमा निहुरिन्छ ।

एसिया महादेशको सानो देश नेपालमा जन्मेका बुद्धलाई बौद्धहरूले विश्वका कुन-कुनैमा पुर्‍याएका छन् । बुद्ध धर्मका साथसाथै नेपाललाई पनि विश्वमा चिनाएका छन् । यसकारण यो पावन कामलाई बौद्धहरूको अपराध भन्न कदापि सहाइदैन । बौद्धहरू अपराधी पनि होइनन् । दण्डनीय पनि होइनन् । दण्डको सट्टा बौद्धहरू पुरस्कृत गर्न योग्य छन् । यी कुराहरू सबै केलाएर नीरक्षीरबत् न्याय र अन्धधर्म छुट्टाएर अदालतले उचित निर्णय लिनुपर्दछ । तर, यसको मतलब बुद्धलाई मूर्तिमा मात्र कैद गरिनु भन्ने होइन । उनका शाश्वत उपदेशलाई स्मरण गराउने अर्थमा बुद्धमूर्तिलाई प्रतीकको रूपमा लिइनुपर्दछ । ■

(साभार: 'स्येरा टाइम' ०५१ ज्येष्ठ ११ गते)

सत्य र अहिंसाका प्रतीक महात्मा बुद्ध

तेजनारायण पञ्जियार

बुद्ध कुनै व्यक्ति होइन, अपितु वर्षौको अति दुस्करचर्या, तपस्याको साथै मनोबल दृढ पार्ने नैतिकतासमेतबाट पूर्ण भई ३५ वर्षको उमेरमा बिना कुनै बाहिरि सहयोग, सहायता वा कुनै दैवी दीक्षा आफ्नै बलले प्राप्त गरेको ज्ञानबाट अभिभूत भएको व्यक्ति नै बुद्ध कहलिएका हुन् । बुद्ध त कमलको फूलले हिलोपानीबाट माथि बसेर सधैं सफा, सुगन्ध र अर्कालाई समेत आकर्षित गरी लोभ्याएकै यस भूठ कपटले भरिएको समाजमा शरीर जन्म लिई सबैका लागि पथप्रदर्शक हुनुभयो । यसरी गैतम बुद्ध वा शक्यमुनि बुद्ध वा बुद्ध मात्रबाट चिनिने हुनुभयो । यो त यस छलकपटले भरिपूर्ण मानव समाजलाई मानवधर्मको शिक्षा लिन बुद्धहरूको सबभन्दा पछिल्लो क्रम हो र भविष्यमा पनि पंदापण गर्नुहुनेछ । बुद्धवाद बौद्धिकस्तर को विषय हो यसमा अवतार वा आत्माले फेरि जन्म लिन मान्यता बिलकुलै अमान्य छ ।

बुद्धले आफूमा भएको काथिक, वाचिक एवम् मानसिक अपवित्रतालाई पत्याग गरी भद्रको सबै प्रक्रियालाई खण्डित गरी यस भूतका चीजविजहरूको वास्तविक स्वरूपको ज्ञान प्राप्त गर्नुभएकोले नै उहाँलाई बुद्ध, स्वयम् प्रकाशित भइसकेका वा जाग्रत अवस्था प्राप्त गरिसकेका भनियो । आफूलाई प्राप्त ज्ञानद्वारा आफूजस्तै अर्कालाई धर्मिकताको शिखरसम्म पुऱ्याउन बाटो देखाउन सक्षम भएको हुँदा उहाँलाई सम्मासम्बुद्ध भनिएको छ । उहाँको दृष्टिमा धनी, गरिब, राजा, रंक, पुरुष, महिला, छूत-अछूत, उच्चनिजको भेदभाव थिएन । राजगिरि बास भएको बेलामा राजा बिम्बिसार वा कोसलमा बस भएको बेला राजा प्रसेनजित दिनहुँ महात्मा बुद्धको दर्शनको लागि आउँथे । जीवको कंटकाकर्णबाटोमा अत्यन्तै नराम्रोसँग पिटिएका पुरुष, महिला, उच्चनिज सबैको लागि सधैं नै महात्मा बुद्धको दरबार खुलै रहन्थ्यो । बुद्धका अमूल्य एवम् जीवन

पथप्रदर्शक उपदेशअनुसार अनुगमन गरेका व्यक्ति वा व्यक्तिसमूह लाभान्वित भई आ-आफ्नो जीवन प्रशस्त गर्दथे ।

सिद्धिप्राप्तपछि बोधगयाबाट वाराणसीतिर पहिलोपटक आफ्नो पञ्चभद्र वर्गीय सहपाठीसँग भेट्न जाँदा बाटोमा उपक नामको एउटा भैमताको प्रश्नमा बुद्धले भने, 'म दुनियाँको सबै अपवित्रताबाट स्वतन्त्र भइसकेको हुँ । लिप्सा र लालसा विसरिसकेको छु । आफ्नै करबलबाट प्राप्त गरेको ज्ञानको प्रभावले मेरो मनमस्तिष्क सबै प्रकारको बन्धनबाट मुक्त भइसकेको छ । कसैलाई म आफ्नो गुरु भन्ने दावा गर्न सक्छु । यो दुनियाँ नै मेरो गुरु हो । म यस दुनियाँमा एकलै छु र एकलै रहनेछु ।

मनुष्य योनीमा जन्म लिई एउटा मरणशील व्यक्ति भै जीवन प्रशस्त गरी आफ्नै बुद्धिबलकतको भरमा महात्माले धर्मको त्यो उच्चतम शिखरसम्म पुगेर बुद्धको पदवीबाट विभूषित भए र आफूले प्राप्त गरेको सिद्धिलाई तत्कालीन समाजमा राम्ररी प्रचार गरी मानव मस्तिष्कको अविजित शक्तिको प्रदर्शन गर्नुभयो । मानवीय धारणाअनुरूप तत्कालीन समाजमा प्रचलित सर्वशक्तिमान भगवानको वर्चस्वको सट्टामा बुद्धले व्यक्ति आफ्नै बरकतबुद्धिले कतिसम्म शक्तिमान हुँदोहरेछ भन्ने छर्लंग पार्नुभयो । महात्मा बुद्धले जातिवादको विरोध गर्दै मानव आफ्नै कर्मबल र नैतिकताले जीवनको जुनसुकै परिवेशमा धार्मिकताको उच्चतम शिखरसम्म पुग्न सक्ने विषयलाई छर्लंग पार्नुभयो । अंगुलीमालजस्तो खुँवार खुनीलाई महात्माको पदवीबाट विभूषित गरी अरहन्तसमेत गराउन सफल हुनुभो भने । वैशालीजस्तो प्रजातान्त्रिक समाजको नफरबधु वैशालीका धनाढ्य युवाहरूसँग आफ्नो मन आमपालीलाई समेत धर्मदेशनाबाट महात्मा बनाउन सफल हुनुभयो ।

(साभार: 'स्येरा टाइप' ०५९ ज्येष्ठ १२ गते)

आफूलाई अहित हुने अकारण कर्म गर्नु सजिलो हुन्छ । आफूलाई भलाई हुने, हित हुने कुराले कर्म गर्नु भन्नाले नै महात्मा बुद्धको धर्ममात्र हो ।

बौद्ध दर्शनमा चतुरार्यसत्यको महिमा

सशमी सम्भाल

लुम्बिनी ग्राममा आजभन्दा पच्चीस सय वर्षअघि प्रथम पदार्पण गर्न पुगेका सिद्धार्थ नै विश्वभरि शान्तिको शिखरघोष गर्ने एक अमर महात्मा बुद्ध हुन् । विश्वमा व्याप्त हत्या-हिंसाको अन्त्य हुनुपर्छ, दारुण हृदयमा शान्तिको कोमल किरण फैलिनुपर्छ भन्ने मूल सन्देशका साथ उनले शान्तिको सन्देश छरेका थिए । बुद्धले प्रतिपादन गरेका चतुरार्यसत्यको अक्षरशः पालन गर्न नसके पनि त्यसको नजिकसम्म मात्रै पुग्यौं भने पनि त्यो अहोभाग्य ठहर्नेछ ।

त्यसो त बुद्धले चतुरार्यसत्य त्यति सजिलै पत्ता लगाएका होइनन् । ६ वर्षको कठोर र अविचलित त्यागतपस्थापछि उनले सिद्धि पाउने क्रममा यी सत्यहरू उनको ज्ञानको महासागरमा अमूल्य रत्नसरी चमचमाउन थाले र अन्ततोगत्वा बुद्धले आफ्नो ज्ञानको मूल कसी चतुरार्यसत्य नै स्वीकारे । ती आर्यसत्यमा दुःख, समुदय, निरोध र निरोधगामिनी प्रतिपद् हुन् ।

संसारमा जन्मेका प्राणीहरू सुख-स्वार्थको लिप्साबाट पर रहन सक्दैनन् र हरतरह मोजमस्ती, भोगविलासमा आठै प्रहर बिताउने मृगतृष्णा साँच्नै गर्दछन् । धर्तीमा पाइला टेक्नेबित्तिकै हरेक प्राणीले बुझ्नु जरुरी छ कि जसले पनि 'दुःख' भोग्नुपर्छ, दुःख उत्पन्न हुनुको पछाडि 'कारण' छ, दुःख उत्पन्न हुने बाटो 'निरोध' गर्न अथवा रोक्न सकिन्छ । त्यो रोक्ने उपाय नै 'मार्ग' हो यी । चार प्रकारका कुराहरूको सारतत्त्व नै चतुरार्यसत्य हो ।

चतुरार्यसत्य दुःख निवारण गर्ने अचूक औषधि मात्र होइन मानव जीवनको अस्तित्वमयी संजीवनी हो अथवा मानव जीवनको सार्थकता हो । दुःख आइपुग्नु कुनै नौलो कुरा होइन । जीवनको यात्रामा अनेक उतार चढावले र जिन्दगीमा तालमेल सन्तुलन नमिल्नाले दुःख स्वतः उत्पन्न भइहाल्छ । यसलाई त्यस्तो अनौठो वा असजिलोका रूपमा लिनुपर्छ भन्ने छैन । त्यसो त दुःखको भागीदार यो संसारका हरेक प्राणी हुन्छन् नै । तर फरक यति मात्र हो कि कसैले यसलाई सहज र स्वाभाविक रूपमा लिन्छन् भने कसैले अप्रत्यासित रूपमा ।

चतुरार्यसत्यको अनुकरण गर्नाले हाम्रो जीवन केही सहज र स्वाभाविक बन्न सक्छ । यही कुरालाई दृष्टिगत गर्दै तथागतले यसलाई बढी प्रश्रय दिएका होलान् । तथागतले आफ्नो कठोर एवं दारुण तपस्याबाट

यी चार सत्यलाई नै मानवजीवनको प्रमुञ्जल संसार महसुस गरेर र यसलाई संसारको साविकको अस्तित्वका लागि धर्मचक्र प्रवर्तन गरेर चतुरार्यसत्यलाई एक पटक नियालेर हेरौं,

दुःखम्-संसारमा सबैको जीवन्तले यो प्रष्ट उजागर गरेको छ कि यत्रतत्र सर्वत्र दुःखको निरङ्कुश सत्ता रहिआएको छ जसलाई न कुनै लादेनले भत्काउन सक्छ न त कुनै बुसले नै उल्ट्याउन सक्छ । जस्तो कि पाली भाषामा बुद्धको यो उद्गारले भन्छ- इव खो पन भिक्खवे दुक्खं अरिय सच्चं । जाति पि दुक्खा, जरापि दुक्खा, व्याधिपि दुक्खा मरणमपि दुक्खं, लोक परिदेव दोसन्स्सुपायासापि दुक्खा, अप्पियेहि सम्पयोगो दुक्खो, पियेहि विप्ययोगो दुक्खो, यमिप्यच्छं न त्थमिति तम्मि दुक्खं, संखित्तेन पञ्चपादानकखन्धापि दुक्खा ॥

अर्थात्- हे भिक्षुगण । दुःख प्रथम आर्यसत्य हो । जन्म पनि दुःख हो । वृद्धावस्था पनि दुःख हो । शोक, वेदना, उदासीनता आदि पनि दुःख हो । मृत्यु पनि दुःख हो । शोक, वेदना, उदासीनता आदि पनि दुःख हो । मृत्यु पनि दुःख हो । अप्रिय वस्तु आत्मसात गर्नु पनि दुःख हो भने प्रिय वस्तुसँगको विछोड पनि दुःख हो । चाहेको कुरा नपाउनु पनि दुःख हो भने स्मरणशामा भन्नुपर्दा रागद्वारा उत्पन्न पञ्चस्कन्ध (रूप, वेदना, संज्ञा, संस्कार र विज्ञान) पनि दुःख नै हो ।

उल्लिखित भनाइबाट यो कुरा बुझ्नुपर्छ कि संसारका कुनै पनि घटना, क्षण, अवस्थामा दुःखको अमीट छाप परेको हुन्छ । जहाँ, जहिले जसरी पनि दुःख व्याप्त हुन्छ । जसरी हामी ईश्वरत्व कण-कणमा हुन्छ भन्ने विश्वास गर्छौं मग्छौं हाँसिरहेकी छौं, उसको सर्वमान्य खुसी उसकै सामुन्ने मुस्कुराइरहेछ, उसको प्यारो चीज आफैसँग छ । उसको आँखालाई सुन्दर लाग्ने वस्तु उसको आँखाभित्रै छ तथापि ऊ दुःखी छ किनकि ऊ जति भए पनि तृप्त हुन सक्दैन ।

दुःख समुदयः यो संसारमा दुःख मात्रै छैन दुःख किन र कसरी उत्पन्न हुन्छ भन्ने कारण पनि छ । समुदयको अर्थ उत्पतिको कारण हो । बिनाकारण कार्य उत्पन्न हुँदैन । कार्यकारण भाव भएपछि फलजन्य हुन्छ भन्ने नैयायिकहरूको मत यहाँ मेल खान्छ । भगवान् बुद्धले दुःख समुदयको परिभाषा यसरी गरेका छन्-

इव खो पन भिक्खवे दुःख समुदयं अरियसच्चं ।
यायं तन्हा पोन्नब्भविका नन्दिरागसहगता तत्र तथाभित्तियिनी

सद्यशीबं काम तन्हा, भवतन्हा, विभवतन्हा ।'

अर्थात्— 'हे भिक्षुगण ! दुःखसमुदय दोषो आर्यसत्य हो । दुःखको मूलजरो तृष्णा हो जो प्राणीमा बारम्बार उत्पन्न हुन्छ । यसै तृष्णाबाट दुःख उत्पत्ति हुन्छ । ती तीन तृष्णामा कामतृष्णा, भवतृष्णा र विभवतृष्णा हुन् ।

दुःख निरोध : भगवान् तथागतले दुःखको कारण मात्रै पत्ता लगाएनन् बरु रोक्ने उपाय पनि बताए । जसलाई हामी तेस्रो आर्यसत्यको रूपमा लिन सक्छौं । उनले आफ्ना चेलाहरूलाई उपदेश गर्ने क्रममा भने- हे भिक्षुगण ! दुःख निरोध तेस्रो आर्यसत्य, तृष्णाबाट अशेष सम्पूर्ण वैराग्यको नाश हो जसले त्याग, प्रतिसर्ग र मुक्तिलाई स्थान दिन्छ ।

दुःख निरोध गामिनी प्रतिपददुःख नाश गर्नको लागि अवलम्बन गर्नुपर्ने मार्गलाई चतुरार्यसत्यमध्ये सबैभन्दा महत्त्वपूर्ण चौथो आर्यसत्यको रूपमा लिइएको छ । दुःखबाट छुटकारा पाउनका लागि बुद्धले आर्याष्टाङ्गिक मार्गको उपदेश गर्नुभएको छ । जसको पालना गर्न अहिलेको मानव सम्भवतः असमर्थ छ । ध्यान, चित्त र प्रयत्न गर्ने हो भने यो संसारमा असम्भव भन्ने चीज केही छैन । शील, समाधि प्रज्ञाको तीन

चरणमा यी आठ मार्गलाई अलिकति पनि विचलित पाइलाले पूरा गर्न सक्दैन । पूरा गर्ने मान्छे सांसारिक दुःखरूपी भवसागरबाट मुक्ति पाउन समर्थ हुन्छ ।

आर्याष्टाङ्गिक मार्गहरूमा प्रज्ञाअन्तर्गत सम्यक् दृष्टि, सम्यक् संकल्प । शीलअन्तर्गत सम्यक् वाचा, सम्यक् कर्मान्त, सम्यक् आजीविका र समाधिअन्तर्गत सम्यक् व्यायाम, सम्यक् स्मृति, सम्यक् समाधि हुन् ।

यसप्रकार सम्यक् दृष्टि, संकल्प, वाचा, कर्म, आजीविका, व्यायाम, स्मृति तथा समाधिको क्रमशः व्यवहारमा प्रयोग गर्दै जाँदा हरेक साधक दुःखबाट मुक्त हुन्छ ।

भगवान् तथागतले आफ्नो लामो एवं कठोरतम त्याग तपस्याबाट प्रवर्तन गर्नुभएको यस आर्यसत्य आज हरेक प्राणीका लागि उत्तिकै सान्दर्भिक र औचित्यपूर्ण छ । आजभोलि यो संसार हत्या-हिंसाका शृङ्खलाहरूले गर्दा आतंकित भएको छ । यसर्थ विश्वले नै बुद्धवचनको पालना गरेर यो संसारमा 'वसुधैव कुटुम्बकम्' भन्ने शास्वत सत्यलाई पुनर्जीवित गराउनु आवश्यक छ । चतुरार्यसत्यको यस अपरम्पार महिमालाई हरेक प्राणीले आत्मसात गर्ने समय आएको छ । अन्यथा यो संसार दैनन्दिन भड्खालोमा भाँसिदै जानेछ । ■

We wish all the best on the
occasion of

New Year 2061

&

2548 Vaisakh Full Moon Day

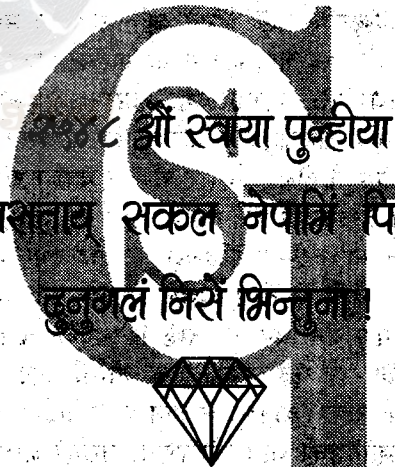
NEBULA FRUIT PRODUCTS

(Manufacturers of "Takura" Brand Fruit Squashes)

Kha-1-625, Kalimati
Kathmandu-4, NEPAL

Tel.: 4270309 • Fax: 977-1-4271439

e-mail: sail@wlink.com.np

श्री स्वर्ण पुष्पीया
लक्ष्मण शकल जेवर्णि पित्त

दुर्गा लं निरं मिन्नुना

सम्यक जेम्स एण्ड ज्वेलर्स
SAMYAK GEMS & JEWELLERY

नू सतकः ये, नेपाः

पोष्ट बक्सः ५२५५, काठमाडौं

फोनः ४२४४६५८

e-mail: ktcraft@bs.wlink.com.np

राम्रो बानी व्यवहार

धीर्यवती

आफूमा रहेका खराब आचरणहरूलाई सुघाउँ लाने बानीलाई चरित्र निर्माण वा आचरण शुद्धि भनिन्छ । तर भन्ने जति सजिलो छ, त्यसलाई व्यवहारमा प्रयोग गर्न भने त्यति नै कठिन हुँदो रहेछ । किनभने हामीले आ-आफ्ना कुवानीहरूलाई चिन्ने प्रयास नै गर्न सकिरहेका छैनौं । हामी मध्ये कतिपयले त आफ्ना खराब बानीहरूलाई आफैले महशूस गरे तापनि त्यसलाई बुझ्न पचाइरहेका हुन्छौं । त्यसको साथै हामीमा विद्यमान रहेका विवेकहीन बानीले यदा आफ्ना कुवानीहरूलाई चिन्न नै सकिरहेका हुँदैनौं । यसरी जबसम्म आफ्ना गल्तीहरू महशूस गरिदैनौं, तबसम्म ती कुवानीहरूलाई आफूबाट अलग्गउने त कुरै उठ्दैन । यसरी हामीले जानेर पनि नजानेर पनि आफूले आफैलाई खाल्डोमा खसालिरहेका हुन्छौं । तर हामी अरूहरूको गल्ती र उमीहरूको खराब बानीहरू खोतल्दै उनीहरूलाई नाना ढरीका लाञ्छना लगाउँदै हिँड्न भने पछि पर्दैनौं । अगाडि नै पछौं । तर जसले आफ्नो बानी व्यवहार सुधार्न सक्छ, त्यसलाई मात्र प्रकृतीले पनि मानसिक शान्ति र सन्तुष्टी रूपी इनाम दिने गरेको पाइन्छ । आफ्नो दोष लुकाई अरूको मात्र दोष खोतली लाञ्छना लगाउँदै हिँड्ने व्यक्तिलाई भने मानसिक अशान्ति रूपी दण्ड मात्र दिने गरेको पाइन्छ । के गर्नु ?

आजभोलि हामीहरूमा इमान्दार, सदाचार आचरण शुद्धि, नैतिकता र चरित्र निर्माण जस्ता पवित्र धारणा नभएर नै होला परिवार, समाज, देश र संसारका कतिपय क्षेत्रहरूमा जताततै कलह, झैझगडा, हत्या, आतङ्क र अशान्ति मच्चिरहेका देखिन्छन् । ज्यादै दुर्भाग्यपूर्ण र अपशोचको कुरो हो यो । त्यसैले होला बुद्धले सर्वप्रथम चरित्र निर्माण गर्ने विषयमा जोड दिनुभएकी छ ।

एकपटक बुद्ध समक्ष एक व्यक्ति आई बुद्धको जात सोधेको रहेछ । अनि बुद्धले त्यस व्यक्तिलाई भन्नुभयो— “तपाईंले मानिसको जात सोध्नुभन्दा उसको आचरण र बानी व्यवहार सोच्ने गर्नुभए बेझ हुनेछ ।”

चरित्र निर्माण गर्नको लागि बुद्धले हामीलाई पाँचवटा नियमहरू पालन गर्नुपर्ने सल्लाह पनि दिनुभएको छ अर्को शब्दमा यसलाई “पञ्चशील” पनि भनिन्छ । ती यसरी छन्—

(१) हामीले आफ्नो स्वार्थ पूर्ति गर्नको लागि कुनै पनि समुदाय, परिवार, समाज र देश आदि विभिन्न क्षेत्रमा अशान्ति मच्चाउने खालका हिंसा र अत्याचारी

कार्यहरूबाट अलग्ग रहनुपर्छ । किनभने स्वतन्त्रपूर्वक बाँचन पाउनु त हरेक प्राणीको एक नैसर्गिक अधिकार हो । एउटा सानो कीरालाई पनि आफ्नो प्राणीको माया रहेको हुन्छ । हामीले उसको अगाडि हात राख्ने वित्तिकै उ भांगीहाल्छ । यसको प्रमुख कारण उ मरण भय देखेर डराएको हो । त्यसरी नै एउटा सानो प्राणी देखि लिएर एक बुद्धिमान मानिस समेत मरण भय देखेर डराएकै हुन्छ । त्यसैले निर्दोष प्राणीहरूको बाँच्ने अधिकार छिन्ने कार्य कसैको लागि पनि हितकर हुँदैन । एकजना हत्याराको कारणले समाजमा कति अशान्ति मच्चिन्छ, माछ कि काट्छ कि भन्ने डरले सबैको मनमा शान्ति र चैन छिनिरहेको हुन्छ । यदि यसप्रकारको मरण भय नभएमा सबैको मनमा शान्ति र आनन्दले बास लिन सक्नेछ । त्यस क्षणलाई एकछिन सोचेर हेर्दा पनि मनमा कति प्रीति र आनन्द हुन्छ ।

(२) हामीले आफ्नो स्वार्थपूर्ति गर्नको लागि अरूको अधिनमा रहेको कुनैपनि चल अचल सम्पत्ति चोरेरजस्ती वा चोरेर, लुटेर आफ्नो अधिकारमा लिने बानीलाई त्यागनुपर्दछ ।

कुनै पनि परिवारमा एकजना चोर्ने व्यक्ति छ भने त्यस व्यक्तिको कारणले त्यस परिवारमा कति अशान्ति मच्चाइदिन्छ । घरमा जे चीज पनि दसज भित्र राखी ताल्चा नै मार्नुपर्ने झञ्झट आइपर्छ । सामान हराउला कि ? भन्ने पीर लिइरहनु पर्ने हुन्छ । मनमा शान्ति नै हुँदैन ।

यसरी नैतिकता हराएको एक बेइमाम व्यक्तिको कारणले थुप्रै मानिसलाई अशान्ति पुऱ्याइरहेको हुन्छ । पहिला-पहिला मानिसहरूमा लोभ चित्त थिएन । त्यसैले उनीहरू आफ्नो भागमा रहेका धान सुकाउने बेला अर्काको धान आफ्नो भागमा मिसिएला भन्ने चिन्ता गर्ने गर्थे र । तर अहिले आफ्नो धान अरूले चोरेर लैजाला भनेर पहरा दिनुपर्ने जमान आएको छ । यसबाट धान पाउन सकिन्छ, पहिल्याको र अहिलेका मानिसहरूको इतिक र बानी व्यवहारमा कति फरक भइसकेको रहेछ । त्यसैले प्रकृतीले नै पहिल्याको मानिसलाई जति मानसिक शान्ति प्रदान गरेका छ, आजभोलिका मानिसहरूलाई त्यति मानसिक शान्ति दिन सकिरहेको छैन ।

(३) हामीले व्यभिचार, बलात्कार र झुटाचार

जस्ता अनैतिक बानी व्यवहारहरूलाई त्याग्नु पर्छ ।

व्यभिचार, बलात्कार र भ्रष्टाचार जस्ता घृणित बानी व्यवहारले आजको वातावरणलाई नै दूषित पारिरहेको छ । आजभोलि काम मिथ्याचार भावनाले ओतप्रोत भएका व्यक्तिहरूको कारणले कतिपय दम्पतिहरू बीच एक आपसमा अविश्वासले ठाउँ लिई स्वर्ग जस्तै सुखपूर्ण गृहस्थ जीवन नर्कमा परिवर्तन हुन पुगिरहेका छन् । त्यसरी नै बलात्कारका घटनाले समाजमा नै दूषित पारिरहेको छ । त्यतिमात्र होइन चेलीबेटी बेचबिखन जस्ता कृप्रथाले कैयन दिदी-बहिनीहरूले नर्क भोग भोगन परिरहेका छन् । त्यस्तै भ्रष्टाचार जस्ता घृणित कार्यले समाजमा विश्वासघातको स्थितिलाई श्रृजना गरिदिएको छ ।

(४) आफ्नो नीजि स्वार्थ पूर्तिको लागि झूठो कुरो बोल्ने, चुक्ली चापलूसी लगाउने, कडा वचन प्रयोग गरी अरूको चित्त दुःखाउने, नचाहिँदा बकवासहरू गर्ने आदि कुबानी भएका मानिसहरू जहाँ हुन्छन्, त्यहाँ एक-आपसमा विश्वासघात, झैझगडा, कलह, अशान्ति र जघन्य अपराधहरू समेत हुन पुगिरहेका हुन्छन् । त्यसकारण हामीले यी बानीहरूलाई त्याग्नु पर्छ ।

(५) हामीले आफ्नो मन र शरीरलाई नै बेहोश पार्ने पदार्थ सेवन गर्ने बानीलाई त्याग्नु पर्छ ।

आजभोलि क्षणिक भौतिक सुखको लालचमा परी आफैलाई बेहोश पार्ने खालका मद्यपान र लागू पदार्थ जस्ता अखाद्य वस्तुहरू खाई आफ्नो धनजन र शरीर नै सखाप पारी बिचल्लीमा परिरहेका व्यक्तिहरू थुप्रै देखिन्छन् । एउटा परिवारमा एकजना मात्र यस्तो बानी व्यवहारको व्यक्ति निस्कियो भने त्यही एकजना व्यक्तिको कारणले पनि परिवारका सबै सदस्यहरूलाई अशान्ति र बाधा पुऱ्याइ-रहेको हुन्छ । हाँसी, खुसी स्वर्ग जस्तै जीविका चलाइरहेको त्यस परिवार नर्कतुल्य हुनपुग्छ । यसरी एक चरित्रहीन व्यक्तिको कारणले थुप्रै अशान्ति र आपराधिक कुकर्महरू भइरहेको कुरा यदाकदा सुन्नमा आइरहन्छ । जुन कार्य समाज र देशको लागि नै घातक सिद्ध हुन्छ ।

यी पाँचवटा नियमहरू पालन एका मानिसलाई एक असल चरित्रवान र नैतिकवान मानिसको उपाधी दिन मिल्छ ।

जुन परिवार, समाज र देशमा यस्ता असल मानिसहरूको बाहुल्यता हुन्छ, त्यस परिवार समाज र देशमा शान्तिले स्थान लिने हुन्छ । जहाँ शान्ति हुन्छ, त्यहीं स्वर्ग हुन्छ । जहाँ अशान्ति हुन्छ, त्यहीं नर्क हुन्छ । त्यसैले

बुद्धले आचरण शुद्धिलाई विशेष जोड दिनुभएको छ ।

बुद्धले आचरण शुद्धिको साथसाथै कर्तव्यपालनलाई पनि प्राथमिकता दिनु भएको छ । उहाँले भन्नुहुन्छ- “बत्त अपरिपूरन्तो शीलं न परिपूरति” अर्थात् जुन व्यक्ति कर्तव्यहीन हुन्छ, त्यो व्यक्तिको बानी व्यवहार शुद्ध हुन सक्दैन । आचरण शुद्ध बनाउन कर्तव्यपालन हुनु जरूरी छ ।

साधारण भन्दा साधारण काम नै किन नहोस्, सबैले आ-आफ्नो कर्तव्य पालन गर्नु पर्छ । आफ्नो घर सफा-सुगधर राख्नु, टोल-टोलमा सफा सुगधर राख्ने आदि सबै कार्य व्यक्ति-व्यक्तिमा जिम्मा लगाइएको हुन्छ । आफ्नो जिम्मामा रहेका कार्य नगरिनु काम नगर्ने व्यक्तिको दोष हुन जान्छ । जिम्मा नै लगाउन नसक्नु सम्बन्धित व्यवस्थापकहरूको दोष हुन जानेछ । कर्तव्यहीन व्यक्तिहरूले गरेर नै परिवार, समाज र देशमा नचाहिँदा कलह र झैझगडाहरू उत्पन्न भइरहेका हुन्छन् ।

त्यसैले बुद्धले गृहस्थ जीवनमा एक आपसमा कर्तव्य पालन गरी स्वस्थ र सुखमय जीवन जिउने तरीकाहरू सिगालोवाद सूत्रमा उल्लेख गर्नुभएको पाइन्छ । बुद्धको यस शिक्षालाई सबैले पालन गर्नसकेको खण्डमा आजभोलिका यी असामान्य स्थितिहरू हटी हामीसामु अशान्ति होइन शान्तिले स्थान लिने थियो होला । चरित्र निर्माण कार्यको लागि बुद्धले सिकाउनु भएका यी शिक्षालाई हामीले पालन गर्न भने सकिरहेका छैनौ । यो एक खेदपूर्ण कुरा हो ।

बुद्ध जन्मभूमि नेपाललाई शान्ति क्षेत्रको रूपमा व्यवहारमा लागू गर्नको लागि बुद्धले सिकाउनु भएका यी व्यवहारिक शिक्षालाई पालन गर्नका लागि पहिला हामीले धर्मको मूल तत्त्वलाई बुझ्ने चेष्टा गर्नु मनासिव देखिन्छ ।

त्यो यसरी रहेको छ-

हामीले कसैलाई कुनै पनि काम र कुरा गर्नु अगाडि त्यही काम र कुरा कसैले आफूलाई गरेमा वा भनेमा आफूलाई मन पर्छ वा पर्दैन, त्यसले आफूलाई हीत गर्छ वा गर्दैन, विचार गरेर हेर्ने । यदि आफूलाई मन पर्छ र त्यसले आफूलाई हीत गर्छ भने मात्र त्यो काम वा कुरा अरूलाई पनि गर्ने । होइन भने त्यस काम वा कुरा अरूलाई पनि नगर्ने ।

यसरी बुद्ध एक व्यवहारवादी व्यक्ति हुनुहुन्छ । त्यसैले उहाँले हामीलाई एक नैतिकवान् र असल मानिस बनाउनको लागि आ-आफ्नो आचरण शुद्धि र कर्तव्यपरायण बन्ने सल्लाह दिनुभएको छ । यदि हामी असल र इमान्दार व्यक्ति बन्न चाहन्छौ भने उहाँको यस सल्लाहलाई पालन गरी प्राकृतिक पुरस्कार पाउन सफल हुनसक्छौ । ■

गौतमबुद्धका पाँच उपदेश

हरेक वर्ष बैशाख शुक्ल पूर्णिमाका दिन बुद्धजयन्तीको रूपमा मनाउँदै आएका छौं । यस वर्ष बैशाख २२ गतेका दिन बुद्धजयन्ती पर्दछ । यस वर्षको बुद्धपूर्णिमा २५४८ औं हो । नेपालको लुम्बिनीमा गौतमबुद्धको जन्म भएको थियो । बैशाख पूर्णिमा कै दिन बोधगयामा बोधिज्ञान प्राप्त गर्नुभयो । कुशीनगरको शालवृक्षमुनि उहाँको महापरिनिर्वाण भएको पनि बैशाख पूर्णिमा कै दिन थियो । भगवान् बुद्धले प्राणी हितका लागि शिक्षा दिनुभएको छ । बुद्धले दिनुभएको शिक्षालाई आर्य अष्टाङ्गिक मार्ग भनिन्छ । बुद्धको मार्गमा पहिलो पालना गर्नुपर्ने शिक्षा शील प्रमुख हुन् । शील जम्मा ५ वटा हुन्छन् । (पञ्चशील) ती यसप्रकार छन्:

प्राणीको हिंसा नगर्नु, चोरी नगर्नु, व्यभिचार, भ्रष्टाचार नगर्नु, असत्य नबोल्नु र मादक पदार्थ सेवन नगर्नु ।

शीलपालन गर्ने व्यक्ति सुख, शान्तिमय जीवनयापन गर्दछ र अरूलाई पनि सुखपूर्वक बाँच्न

दीरज राजकर्णिकार, बुद्धनीलकण्ठ स्कूल मद्दत पुऱ्याउँछ । उसले कसैलाई दुःख दिँदैन । ऊ कल्याण चाहने हुन्छ ।

भगवान् बुद्धले प्राणीलाई दुःखबाट पूर्ण मुक्तिको लागि सर्वप्रथम मनको राग, द्वेष, मोह र क्लेश हटाउन 'विपश्यना' ध्यान सिकाउनुभएको छ । विपश्यना ध्यानको बाल शिविरमा स्वयम्ले २ पटक बस्ने मौका पाएको छु । मैले ध्यानबाट धेरै कुरा सिक्ने अवसर पाएँ । साथै जीवनका लागि फाइदा भएको महसुस भएको छ । बुद्ध वचनलाई हामीले हरेक क्षेत्त्रमा अभ्यास गर्दै लान सकेमा आफूलाई सुमार्गमा लान सक्नेछौं । विश्वका शान्तिका अग्रदूत बुद्धको जयन्ती एक दिन मात्र जयन्तीको रूपमा मनाउने हैन कि जीवनको हरेक पल-पल र पाइला-पाइलामा बुद्ध शिक्षालाई पालना गर्दै जीवनयापन गर्न सिक्नुपर्दछ । बुद्धको ज्ञानले मानिस असल बन्दछ, परोपकारी बन्दछ । संसारका सबै प्राणीले बुद्धको उपदेश पालना गर्ने हो भने सबै शान्ति छाउनेछ । ■

(सामार, नेपाल समाचारपत्र)

May all sentient beings be
Enlightened
through emanating waves from
the fountain of
World Peace !

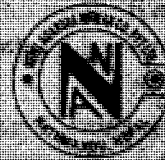
Happy Vaisakh Festival 2548 !

STATIONERY CENTER

NEW ROAD, KATHMANDU
NEPAL

PHONE: 4223949

All the best wishes
on the auspicious occasion
of
Vaisakh Festival

Hari Prasad Pandey
Managing Director

Nepal Adarsha Nirman Co. Pvt. Ltd.

(A Class Construction Company)

PO Box 5759, Kuleshwor, Banskri
KATHMANDU, NEPAL

Tel.: 4-278625

Mobile: 98510-25205

Fax: 4-281007

E-mail: info@nepaladarsha.com.np

URL: nepaladarsha.com.np

नेपालय् धार्मिक संस्था व बौद्धक्रियाकलाप

७ सुवर्ण शाक्य, ओमवाहाः, यं ।

धर्म मनुया आस्थाया विषय जुगुलिं थ्व तसकं हे संवेदनशील जू । धर्म धकाः छकः माने याये धुकलिक उगु खँयात त्वःतेगु हे पापथे खकीगु । धर्मधयागु ज्ञान चाःपिसं जक तीगुसिबे ज्ञान मदुपिगु लागी वास्तविक धर्म धैगुहे दैमखु । परिवार व समाजे च्वनाः मेपिसं कंगु व याःगु स्वस्व उज्वःगु खँय् विश्वास वनाःतिनि सामान्य मनुखं धर्मया खँ धकाः थ्वीकीगु । धर्म दुगययेक थ्वीकेगु कुतः यानामच्वपिं बाय् समाजे बुलामच्वपिसं छु यानागुया धर्म व छु यानागुया पाप धकाः तसकं म्होजक सीकाकाइगु । ठिकं धर्म पाप धैगु संभजे ब्वलनीगु खँ खः । मनुखं थःत भाःकथं थम्हं यानागु ज्या-खँ फुक धर्म वा कर्तव्यथे तायेकीगु । समाजे सुनानं गुगुं खँ ठीक बाय् बेठीक धकाः धाइबले उगु खँयात थम्हं ठीक खः बाय् मखु धकाः वःछीमफुपिसं मेपिसं धाःसुलीहे खःथे तायेकाः थ्वीकाकाइगु । थुगुप्रकारं धर्मवा खँ विस्तृत जुजु धर्म व पापया खँय् मनुतसें वाःचायेकाहैगु खः । युज्वःगु खँय् अनुभव बढेजूलिसे धर्म वा पापवात बिस्कं तयाः छुते यानायंकीगु खः । सःस्युपिं, चलाखपिं देवःलिसे थःथःगु अनुभवया लिधंसाय् धर्म व पाया खँ कनाः च्वयाः प्रचार याइगु जुयावल । मनुया स्वभावयात कयाः च्वैतःगु व कंगु स्वयाः, स्थनाः थःत पत्याःजूकथंया खँयात कःघनाः धर्म यानागु व पाप जूगु खँ नवःछीम जुयावल । समाजे गुगु खँवा बाहुल्य जुयाः पालन जुयावन उकीयात हे धर्मधकाः भाःपीगु जुयावल । अले गुगु खँयात मत्यःगु धैथे भाःपिल उकीयात पाप धकाः तायेकेगु नं जुयावन । समाजे गुगुकथंया वातावरण ब्वलनावल उगु हे कथंया खँयात धर्म बाय् अधर्म धकाः नालेकथं जुयावल । धर्मया व्याख्या जुजु उकीयात दुवालेगु जबले उज्वःगु तार्किक खँत दर्शन (Philosophy) थुथाबिल । दर्शन फरक जूसिले धर्म हे नं फरकथे जुयाः धर्मया नाम थैथी सिद्धान्त ब्वलल । सिद्धान्त पाःलिसे धर्महे पाःगु थें जुयावन । थुकथं धर्म विविधता वल । अले छगुलिं मेगुयात आलोचना प्रत्यालोचना व समर्थन-विरोध ज्वीगु नं जुयावल । मनुखं मानवकल्याण ज्वीगु खँवात धर्म धकाः धया नं थःगुजक व्यक्तिगत कल्याण खंकाः

कल्याणया परिभाषा हे नं थैथीकथं ब्वलकाहल । थुज्वःगु खं यानाः गनं दया, माया व स्नेहथे याःगु बस्तुयात हे वाहियात थें तायेकाः हिंसा, हत्या, खँज्या व फयगं आदि व्यवहारयात नं तिबः बियाः उज्वःगु खँयात हे आवश्यकगु थें खंकाहल । थुकियानाः गनं प्राणीयात मस्यायेगु धर्मसा गनं स्यायेगुयात धर्म धकाः तायेकाहल । थये जुयावःलिसे धर्मया व्याख्या याइपिं नं थैथीकथंयापिं दैवल । गुलिसिनं धर्म धकाः यानागुया प्रतिफल मभिगु खक नं उकीयात वास्ता मतलसा गुलिसिनं थम्हं जिन्दगीभर मखंगु व खंकेमफैगु स्वर्ग व नरकथे याःगु खँयात नं विश्वास यानाः उकीयात हे ठीक तायेकल । थुकथं मनुया दुने धर्म धकाः ब्वलनाः थःत कतिलाइगु यात हे धर्मधकाः धैयन । थुगुहे इबले सिद्धार्थ गौतम बुद्ध नं छम्ह धर्मया प्रतिपादक कथंया धलखय् जायावल ।

खतु विशिष्टपिं व्यक्तिपिसं बाय् लौकिक अलौकिक न्ह्याकथंयापिं महान्पिं व्यक्तिपिसं लोककल्याणया लागी धर्म हे धकाः जक खँ कनीगु खःसां सु गुम्हसिनं अथे कंगु खः वैगु नाम हे धर्मया नां छुनाहःगु खनेदु । थये बुद्ध कंगु धर्मया खँयात बुद्धधर्म धकाः धैबिल । बुद्धधर्म धकाः नालीपित बौद्ध धाल । बौद्ध धायेसाथ कवःनीति खनेदत ताकि सु बौद्ध खः सु बौद्ध मखु धैगु भाव ब्वलन । थुज्वःगु भाव यानाः बौद्धया सन्तान स्वतः बौद्धधैथे जुयावल । उज्वःपिं सन्तानतय्त बुद्ध कंगु उपदेश पालन याःसां मयाःसां बौद्धहे धायेगु जुयावल । मेखे बौद्ध मखया नं बुद्धकंगु खँयात पालन यायेगु धकाः न्ह्यथिलाः थःत बौद्ध धायेकूपिं नं दत । थुकथं बुद्धधर्मयात प्रचार यायेगु बौद्ध जगत्यात संरक्षण यायेगु धकाः बौद्धकथंया संघ-संस्था नीस्वनेगु जुयावल । उज्वःगु संस्थाया पाखें बौद्ध ज्याखँ धकाः क्रियाकलाप न्ह्याकाहल । नानारंगयागु धर्म व नानारंगया समाजव्यवहारया दथुइ थुगु नं धर्म धाःगुलिं थःगु मौलिकतायात ल्यंकातयेमफुगु वातावरण वैगु छगू स्वाभाविकगु जूथे बौद्धतय् दथुइ नं थुकथंया अपवाद मथीके मफुत । बिडम्बनाकथं बौद्धसमाजे हे थुज्वःगु छता खँ ब्वलनाच्वन ताकि बौद्धतसें थःगु तथाकथित

बौद्धधर्म धाधां धर्मं कः घानाम् चिकित् स्वभाबयाद् हे बुद्धधर्म पालन यानाचवनागु मखुथे जुलला थं धकाः तायेकेमफुत । अथे धयागु "धर्मं धले कर्म कले" कथं थःगु स्वार्थे सीमित जुजुं वनाचवन । थयेजुजुं बौद्ध मखुपिसं नं बौद्धसंस्था धकाः स्थापना यानाहल । अफ् ग्यानापुगु खँला भन् बुद्धधर्मया सामान्यगु सारया खँतकं मथूपिसं बुद्धधर्मया दुहाइ कयाः "शान्ति शान्ति" जक हलाः अशान्तिमा लंपुयात ज्ययेक कार्यक्रम न्ह्याकाः बुद्धया समर्थकथे यानाः क्यनाबिल । थौ तप्यक खनेदैच्वंगु दु कि अनित्य, दुःख व अनात्मया थासे नित्य, सुख व आत्माया बोलबाला जुयाच्वंगु दु । बौद्ध मखुपिंगु खँ छुवेहे तये किन्तु पक्कापिं बौद्ध खः धाइपिके तक नं उज्वःगु व्यवहार स्वये स्वाःकथ मजुयाचवन । बाध्यता व जीवनया मृगतृष्णायात कः घानाः बौद्धसमाजे बुद्धधर्मया रथ धिरिधिरिखः चाथे न्ह्यानाचवन, न्ह्यानाचवन, भचा हे सललं मखु धिरिक्क धिरिक्क जुयाः हे । थुज्वःगु खँ धायेगु स्वीत, वल वल फसिक्वाः, वहे मलु वहे सुका, अष्टलोक धर्म दुनाच्वंगु बुद्धधर्म, आकासे च्वंगु तिमिला व मचाया चतांमरिथेयाःगु निर्वाणया आशा ।

बुद्धधर्मयात थकायेगु धैगु उद्देश्य न्ह्यथनाः थौ बौद्धसंस्थात म्हुकंचा बढेजुथे बढेजुघाच्वंगु दु धाःसा मेखे बुद्धया उपदेशकथं अचरण (बौद्धअनुशासन) न्हियान्हिथं बुलुयाबनाच्वंगु दु । बुद्धधर्मयात मेगु धर्मया शाखा खः धकाः अले बुद्धयात ईश्वरत्वादया नवम-अवतास्व तयाः सम्मान यानागु धाइपिसं बौद्धसंस्था चायेकाच्वंगु दु गुपिसं बुद्धधर्मप्रतिया भःगु अज्ञानतायात वाःचायेकाच्वंगु मदु । उकीसनं बिडम्बना ला ध्वहेकि थःत धायेयापिं बौद्ध खः धाइपिं नं उगुहे अज्ञानताया न्यूल्यु वनाचवनीगु खः मखु, ज्यू मज्यूया विचाःमयासे बुद्धया नांजक कायेमाः न्ह्याथासं वनीगु, न्ह्यागु याइगु जुयाच्वंगु बौद्धतय दुने दनिगु अज्ञानताया ध्व चरमसीमा खः । बुद्धधर्मया कार्यक्रमयात नं अनेक सामाजिक, व्यापारिक, सांस्कृतिक, धार्मिक उद्देश्य ज्वनाः न्ह्याकावैच्वंगु एन.जी.ओ., आई, एन.जी.ओ.थे साःगु प्रचारया साध्यमसत कः घाइगु बहुउद्देश्यकथं संचालन ज्वीगु कार्यक्रमथे खनाः बौद्धकार्यक्रम न्ह्याकेगुली बौद्धधाःपिसं उन्नति तायेकीगु । बौद्धजगतय सामाजिक, बिकृति, वैगु ज्या

यानाः फम्हा जुल धकाः धर्मपिं बौद्धत दुगु बौद्धसंस्था थौ आपाल खनेदैच्वंगु दु । देशे तःधगु दुःख आपद वैच्वंगु इले नं छुंया वा मस्याःगु रमभमगु कार्यक्रम तयाः संस्थाया क्रियाकलाप बढे यानागु धकाः न्हाय म्वाकाचवनेथे याःगु खँत बौद्धसंस्थाया उद्देश्ये वाःलाकि मलाः धकाः दुवालेगुली सुयां ध्यान वनाच्वंगु दुला धैथे खनेमदु । संस्था धैगु सामूहिक व सामुदायिक जिम्मेदारी व कुतःया खँ जुयां नं संस्थादुनेया व्यक्तिपिसं जि यानागु ज्या अले जिगु कुतलं जूगु धायेगु त्वःतूगु खनेमदु गुगु खँ एकताय किलनेगु खः ।

थुक्थं स्वस्वं वनेबले बौद्धजगतया दुनेया शिक्षा छलःमलकथे जुसावनाच्वंगु दु । कुंचा छुक्या बुद्धधर्मया त्रिषययात च्यच्छानाः नौरमीया शिक्षा कथं थःत बुद्धधर्मय शिक्षित व योग्यतां जाःम्ह धकाः धायेकेपाखे स्वयं त्यागीपिं बौद्धपितकं त्त्यच्छिवावनाच्वंगु थौया समाजे खनेदु । शुद्ध बुद्धधर्मया परित्राणथे खःगु मूलगु ज्याइव नं व्यवस्थित मजुसे नेवाःतय खःजात्राथे जक जुयाचवनीगु खनीबले थुखेपाखेया खँय जिम्मेदारी संस्थाया कमजोरी मखु धकाः धायेमछिं । धार्मिक प्रभुतिई दुनाचवपिं यक्व दसां नं धार्मिक पूजा व दानप्रदानया तरिकय थौतकं सुधार ज्वीफुगु मनुनि धायेबले अत्युक्ति जुल धाये छिथे मच्वं । कार्यक्रमया नामे कर्तव्य व धर्मया नामे जक धर्म धायेगु खःसा बुद्धधर्मया संस्था व संगठनत मेमेगुप्रकारया संघ संस्थालिने छुं हे प्रकारं मपाः धैगु स्पष्ट ज्वी । हाकनं धर्मया खँ शुद्ध धकाः धायेवं तःताजि संस्कारं जायच्वंगु जनसमाजयत बुहे ध्वी धैगु खँ नं मखु । उकिं धर्म बांलाक थू धाइपिसं समाजव्यवहारं थुसाच्वंगु मदयेथे उज्वःपिं धर्मवित्तपिंगु खँय प्रतिफलं नं मुबले समाजे मल्लःकथं लाःवनेफु । थथे हे अनात्मभाबयात हाकुतिनाः ईश्वरत्वया भाबयात जागेयानाः भजन यानाः नं बौद्धभजन याना धकाः गौरव तायेकाचवनेगु खँ नं छताजिया बिकृतिथे हे जुयाच्वंगु दु, गुगु खँ धर्म सुधार हेचवना धाइपिसं वाःचायेकाच्वंगु खनेमदु । थुज्वःगु खँय न्ह्याथेयाःगु बौद्धसंस्था चाहे व बिहारदुनेयागु ज्वीमा चाहे बिहारपिने गमं नं संचालन जुयाच्वंगु ज्वीमा बुद्धया उपदेशयात कः घाना न्ह्यायाःगु खँय निगु मत् ज्वी मखु ज्वी । नीति व उपदेश धैगु

नवयुवकेकातः ये ज्याय न ह्ययलेमाः गुणः । पद्माः या लागी व नाया लागी बाय दाया लागी न्ह्यानाचवंगु सस्थायात कल्याणकारी बौद्धसंस्थाया तगिने तयेगु बुद्धधर्मयात हिस्यायेगु ये मज्जीमखु धैगु धार्येयापि बौद्धतसे चायेकीगु खँ खः ।

थुज्वःगु हे बौद्धसंस्थातय क्रियाकलापया बारे विचाः यानाघनेबले बुद्ध जन्मभूमिथे याःगु लुम्बिनी विकासया लागीया तःधगु सस्था लुम्बिनी विकास कोष हे न बुँख्याःचार्ये जक तायेके माःगु अवस्था खनेदेगु । धार्येला लुम्बिनीया विकास याना घकाः अन बौद्ध वातावरण मवसे भनजक बौद्धस्कृति व बौद्धपने विकृति वैगु जुलघाःसा बुद्धयात उपहांस याइगु उज्वःगु

विकास बौद्धतयगु लागी माःगु महु । “लुम्बिनी” लुम्बिनी हे ज्वी चाहे अन तथाकथित विकास ज्वीमा बाय मज्जीमा, व छगू बुद्धजन्मभूमि हे जुयाचवनी गथे २६०० दैलिपा वयाः न व लुम्बिनी हे जुयाचवन । धार्ये हे नेपालय स्याचुपि बौद्धत दुगु बौद्धसंस्था दतधाःसा लुम्बिनीला छु नेपाःदे हे बौद्धवातावरण जाइ गुगु वातावरणयात विश्वं शान्तिमुखी माने यानाचवगु दु । बुद्धधर्म मानवधर्म खः गुगु साम्प्रदायिक धर्म मखु, उकिं बौद्धतयगु संख्याजक बढे यायेगु मखु कि आचरणशील बौद्धतयगु सृजना यानावनेमाःगु खः । बौद्धसंघ संस्थातसे थुखेपाखे ध्यान वस्वकाः थःगु क्रियाकलाप न्ह्याकी धैगु धार्येया बुद्धानुयायीपिसं आशा याइगु खँ खः । ■

- “जे जुन काम कुरागर्द आफ्लाई र अरुलाई पनि सुख शान्ति मिल्दछ त्यस्ता काम कुरा नै सही अर्थमा धार्मिक काम हुन्छन ।”
- “तेल विनाको तेल, तातो विनाको आगो, चासल विनाको घास, प्राण विनाको शरीर र धर्म विनाको जीवन उरने हुन्छ ।”

Let the
“Light of Asia”
glow
for the Peace & Prosperity
on the Earth!

HOTEL CANARY

P.O. Box: 2210, Bagbazaar
KATHMANDU, NEPAL
Tel.: 4220740, 4241327
e-mail: canary@ccs.com.np

May all sentient beings be
Enlightened
through emanating waves from the
fountain of world peace!
Happy Vaisakhi Festival 2548!

Sealand Traders

Behind Phool Bagh Police Chowki
Suraj Kund Road
Meerut-250 001 (INDIA)

VINEX SPORTS POINT

Ason, Nhaikantala, Kathmandu
☎ 4250237 (S), 4701395, 425507 (R)
e-mail: tuladhar_vinex@hotmail.com

Sports & Musical Goods Wholesaler & Retailer.

म्वाः म्वाः हे नरके वंम्ह मिसा

बुद्ध धर्मे कर्म विपाकया व्याख्या प्यथी दु । उकी छुयी खः भिंगु व मभिंगु ज्या यानाया थनया थन हे अर्थात् म्वाना च्वनाबले हे भोग याय् मागु "दिट्ठ धम्म कम्मविपाक" मिखां खक हे फल भोग याय् मालीगु । थ्व खँ थुइका बीत बाखँ छपु थन न्त्यथने ।

न्हापाः न्हापाया खँ खः । मिसा छम्हेस्या याकः काय् दु । व काय्मचा सिक्क हे ज्ञानिम्ह जुया च्वन । माँम्ह बुरि जुया वल । माँयात छुं हे दुःख मजुइमा धका माःगुतकः पुरे याना सेवा याना च्वन । माँम्हेस्या साप लय्ता काय् माक्व पुरे याना सेवा याना च्वंगु खना । जि काय् छम्ह हेरा थें ज्याम्ह दुगुलिं स्वर्गे थ्यं बराबर जुल धका मती तथा च्वनीगु बुरिया ।

बुरिया काय् खना सिक्क माया वं । काय् याकचा जुया छँ ज्या नं पिनेया ज्या नं याना च्वंगु स्वे मफेया बुरि काय्यात ब्याहा याना वीगु मती तल ।

छन्हु काय्म्ह सःता धाल- बाउ, छ याकचां छँया व पिनेया ज्या नं याना दुःख सिया च्वन । जिगु नं सेवा याना च्वन । जि नं बुरि जुया वल । उकिं छन्त भमचा छम्ह हया बी अले छन्त यक्व अःपुइ । छंगु बच्चि ज्या छिमि कला नं याइ । जिंनं छुयया ह्वाः स्वया सिना वने दै । छन्त भमचा हया बी न्हेला ?

काय्म्हेस्यां धाइ- माँ आम खँ ल्हाय्मते । जिं दुःख मताया । जित ब्याहा याना बिलकि भी निम्हेस्या आः गुलि माया स्नेह दुगु खः उलि दै मखु । जिं आः गुकथं माया व ममता याना माँया सेवा याना च्वनागु खः उलि याय् फेमखु । मम तापानां वने फु । उकिं ब्याहा याना वीगु खँ ल्हाय्मते धका धाय्क धाय्क भमचा हया बिल ।

भमचानं माँ छम्ह जक दुम्ह वनं बुरिम्ह । बुरिम्ह माँया सेवा याना च्वम्ह भमचा । थुखँ काचनं बुरिम्ह माँया सेवा याना च्वम्ह जुया निम्हं मिलेजू धका ब्याहा याना ब्युगु । भमचां तं थः माँ नापं ब्रय् दुसा जक वय्गु धका शर्त तथा माँ नापं वल ।

न्हूपु तुफिं बांलाक बँपू धाःथें भमचां ला बला माजुया सेवा यात भातयात धाय् म्वाक सेवा याना खुसीयाना तल । छँया ज्या नं बांलाक याना भातया मन

त्याका काल । ला बला लिपा माजु नाप व्यपहार पाका हल । थः माँया नं सेवा, माजुया नं सेवा । माँयात ति माजुया प्रति माया व ममता गन दै । मिसा मती तल थ्व बुरिम्ह माजु याकनं सीसा ज्यू, सिनं मसी ।

मिसां भातयात गाकक मानेयाना थःगु असे तल । छन्हु चीजक भातम्हेसित धाल- जिला थ्व छँ च्वने मखु । छिमि माँ नापं च्वने मफु । जस धयागु गुबलें मब्यू, नकुसा गुबलें साः मधाः । गुबलें चि मगाः, धाःसा गुबलें अपो धका अने तने धाइ । धात्थेला जालथं हे गुबलें चि मगाक व अपो याना नय्गु जोरे याइगु । तौह जक माला च्वम्ह ।

मिज्या मिसा सिक्क हे ययाच्वन । कला तोता वनी धका साप पीर । अले वं धाल- आः छुयाय् माल लें ? छलं छुयाःसां ज्यूले ?

छिमि माँयात स्याना छोय् माल अले जक थ्व छँय् च्वने फे मखुसा च्वने मखु, धका मिसां धाल ।

थः माँयात गथे स्याय्गु, लोकं छु धाइ धका मिजं नं धाल ।

व मिसां सुभाव बिल- थन लिक्कसं गोंजुत दुगु खुसी न्त्याना च्वंगु दु । चान्हे बाचा इले खाता नापं ल्हवनाः खुसी वाय् यंकूसा सुनां नं सी मखु । गोंजुतसे नया बी अले भीत लोकं छु धाइ ।

मिसाया कुबुद्धि खना मिजं माने जूला । मोहले लाइबले मभिं धइगु गन सीके फे ? ज्यू ज्यू खास्तागु उपाय लुइकल धाल ।

मिसाया माँम्ह नं छगू हे कोथाय् नापं खाता तथा धनीगु जुया च्वन । मिसां भातमेसित धाल चान्हे ग्योग्यां खाता ल्हवनेबले जिमि माँ धना च्वंगु खाता लाइ । खाताय् खिपतं चिना चिं तथे वा धका भातम्हेसित काजा बिल । भातम्ह ला बाउचा हे जुल । उकिं कला नं धाःथें याइगु । ज्यू मज्यू बिचाः यावगु बुद्धि गन वइ ।

खिउं खिउं धाःबले कोथाय् वहा खाताय् चिं तःगुला थः माँ धना च्वंगुली मलासें ससःमाँ धना च्वंगुली लात । बाचा फःपुलेवं सकलें छने धुकल । सुनसान जुल । निम्हेस्यां काचा काचा वाय् यंकुगु मिसाया माँम्ह

घना च्वंगु खाता लात । सुथे माजु दना चोगु खना काचा काचां कोथाय सोवंबले थः मां मदु । भात याथाय वना छ्वख्वं धाःवन गथे छं चिं तया वयागु जिमि मांयागु खाताय ला ? मखु जिमि मांयागु खाताय खः । हिलाबला याना चंगु सुना स्यू ? धका मिजंमेस्यां धाल ।

मिसां हानं भातमेसित कुबुद्धि बिल- आः अथे मखु चान्हे मख्खने यंका खातां नापं मि तया बीगु का !

कलाया मोहले लाःबले ज्ञां मदया ध्वां जूम्ह मिजं नं कलातं धाःथे यायूत तयार दु । ज्यु? ज्यु, धया चान्हे घना च्वंम्ह मांम्हेस्या खातां नापं ल्ख्वना यंकल । छपे सिपंचिना खाता घोने तयधुका मि तय धका सोबले दियासलाइ मदु । भातमेस्यां मिसायात धाल- छ छँ वना याकनं सलाइ कया वा हँ धावले- जि मिसा जाति थज्योगु चान्हे याकःचा वनेगु गथे ? भी निम्हं वनेगु धका मिसां धाःथे निम्हं छँ वन ।

थुखे छपे ध्याना तःम्ह मांम्ह ह्वाउंसे च्वना वोबले न्ह्यलं चाल । दना सोबले छपे लाना च्वन । कुलंगारपिसं जित थन-मि तया स्यायूत हलका धका काचा काचां दना लिक्कसं सीम्ह छम्ह मफु मफु ल्ख्वना खाताय तय फांगां फायका थः छथाय लिक्कसं च्वंगु गुफाय सूवन ।

व गुफा धाःसा खूंतसें खुया हःगु तिसा सुचुका तैगु व खूंत सुलीगु थाय जुया च्वन । खूंत व गुफाय दुहांवंबले सँ फँ फँ तैच्वम्ह बुरि खनेसात लाखेनी (राक्षसनी) धका ग्याना ब्युस्युवन । इपिं भाकरी छम्हेसियाय वना माःगु तक पुरेयाना बी, ध्यबा नं बी गुफाय च्वंम्ह लाखेनी छम्ह पितना ब्यु धका धाःवन ।

भाकरिं तुरन्त पितना बी । जिमिगु कुविद्या अज्योपिं ह्याना छ्योतजा खःनि धका सुरे जुया वन । तन्त्र मन्त्र व्वना भाकरिं फू फा यायगु शुरु यात ।

अले बुरिं धाल- जि लाखेनी मखु, मनु खः धाल नं पत्याः मज्जू । बुरिं लिक्क वया धाल, सो जिगु म्ये ताहाक मज्जू । भी निम्हेस्या म्ये ल्वाका स्वय वा । भाकरिं ग्याना म्ये पिकया ल्वाके त्यंबले बुरिं भाकरियागु म्ये हे बाकु दयक वांन्याना बिल ।

भाकरिं ला धात्ये हे ग्यानापुम्ह लाखेनी खः धका चिच्याय दंक त्हाला बिस्यु वन खुं तयूत धाल, जिगु मन्त्र थी मफुम्ह ग्यानापुम्ह लाखेनी लात । स्व जिगु म्ये हे

बाकु दयक वांन्याना बिल । छिपिं अन दुहाँ वने जी मखु ।
खूंतसें थःपिसं खुया हया स्वथना तःगु तिसा नं माइमारेयात । गुफाय नं दुहाँ मवन ।

कन्हेखुनु सुथे जूबले गुफाय च्वंगु प्वःपी कया पयना सोबले तिसा लुं सिखः व लुंचुरि जुया च्वन । बुरिं लुंचुरि न्ह्याना लुसिखः क्वखाया न्हूम्ह भमचा थें तिकिं थःगु छँय वन ।

भौमचा माजु लुसिखः व लुंचुरि न्ह्याना वैच्वंगु खना अजू चाल । म्हिग मि तया स्याना वयागु ध्व बुरि गथे जुया लिहाँ वल । तिसां नं तिया वल । मन मच्वना न्यन म्हिग जिमिसं मि तया छपे तोता वयागु गथे जुया म्वात ?

बुरिं विचायात थ्वैत आः पाठ वी जिं धका मती तया धाल-

खः म्वाः म्वाः छपे मि तया स्यात कि छपे च्वंम्ह देवतां तिसां तीका छँ छोया हइगु खनि । जितला भन जिल का ।

भौमचाया तिसां तीगु लोभ जुल । वं न्यन- न्ह्याम्हं म्वाः म्वाः छपे मि तया बीवं आमथे तिसा दैगु ला ?

बुरिं धाल- खः नि । जि हे छथाय न्ह्योने दना च्वना । सो जिगु ल्खती गोपु लुंचुरि दु लुसिखः गोपु दु । छं नं योसा छिमि भातयांत धा चान्हे म्वाः म्वाः छपे यंका मि तया ब्यु ।

मिजं मिसाजक धाल धाःसा न्ह्यागु यायूत तयार दुम्ह । विद्वैक बुद्धि धैगु भ्याभचा मदुम्ह ध्वांम्ह जुया च्वन । कलामेसित छपे यंका म्वाः म्वाः मि तया छँ लिहाँ वन । कन्हेखुनु बाहिं फःपुले धुंका तकं कलाम्ह तिसां तिया मवोगु खना मांम्हेसिके न्यन- गथे छिमि भौ लिहाँ मन्नो छाया थें ?

मांम्हेस्यां धाल- ध्वां ! छिमिकला लिहाँवै धका वाका नं तय म्वाः च्छन्त व मिसा ब्याहायाना बियागु छ कलाया पर्सितःले दुहाँ वना छं मांयात स्यायूत मखुले ? मूर्ख छ, गथे ध्वां जूगु । जूगु खँ फुकं कन । कायम्ह कपातिया नुगः मछिंका सुंक च्वं च्वन ।

भीसं बाखँ न्यनेबले मखुगु ज्या यापिं सी धुंका नरके जन्म कावन धाइ । थुगु बाखने म्वाना च्वंबले नरके वन । पापकर्मथा फल थनया थन हे फल बिल ।

नेपाले भिक्षुणी संघ

डा. नरेशमान वज्राचार्य

विभागीय प्रमुख, बौद्ध अध्ययन विभाग, वि. वि. वि. किर्तिपुर

बुद्ध धयाम्ह (बौद्ध) धर्मया संस्थापक खः । धर्म धायबले वसपोलयागु थःगु मौलिक देशना खःसा संघ वैगु बौद्ध संघ खः । संघे भिजपि दुःजपिन्त भिक्षु धाइगु खःसा मिसापिं दुजःपिन्त भिक्षुणी धाइगु खः । थुकथं लिङ्गागु आधारे बौद्ध संघ दुने भिक्षु संघ व भिक्षुणी संघ कथं निगू संघ दुगु खनेदु । साधारण उपासक उपासिकापिसं शीले च्वना बुद्ध, धर्म, संघ प्रति समर्पित जुया सकल प्राणीपिनीगु शान्ति व सुखयागु कामना यायगु खः ।

बुद्ध बुद्धत्व लाय धुंका छुं ई लिपा भिक्षुसंघ निस्वःगु खःसा भिक्षुणी संघया स्थापना न्याद लिपातिनि याना बिज्यागु खः । निगुलिं संघयात बुद्ध धर्मया अनुयायीपिसं बुद्ध व धर्मयात थें हे श्रद्धा तथा वया च्वंगु दु ।

बुद्धयागु जीवित अवस्थाय वसपोलयागु संघ बुद्धधर्मयागु प्रचार प्रसार ज्या शुरूयाना वसपोलयागु महापरिनिर्वाण लिपा थौतक्क नं बुद्ध धर्मयात निरन्तरता बिइगु ज्या व संघं हे याना वयाच्वंगु दु । अथे जुगुलिं छगू पक्षे संघ स्वयं बुद्धधर्मयात अभ्यासयाना च्वनसा मेगु पक्षे बुद्धधर्मयागु विकास व प्रचार प्रसार यायगु ज्याय संघं तःधंगु भूमिका महिताः वया च्वंगु दु ।

कालान्तरय बुद्धधर्म यक्व निकाययागु विकास जुल । थ्व निकाय दुने नं थि थि बौद्धसंघयागु विकास नं जुगु जुल । थुकथं इसापूर्व तेश्रौ शताब्दि तककया दुने भिज्यागु निकाय तकक विकास ज्वीधुकुगु खनेदु ।

बुद्ध साहित्य अनुसार बुद्धया जीवित अवस्थाय वसपोलया प्रमुख शिष्य भिक्षु आनन्दपाखें वा कपिलवस्तुयापिं शाक्यपिं पाखें वा श्रावस्तिया महाजनपिं पाखें नेपाले बुद्ध धर्मया प्रवेश किरात कालय (इसापूर्व ५८० निसें ११० इसा तकक) जूगु खनेदु । मेगु छगू सम्भाव्यता छगू धर्मदूत मण्डली प्राचीनकाले नेपाले नं थ्यक वःगु जुइफु । छायाधासाः छथ्व धर्मदूतते हिमाली क्षेत्रे वना बुद्धधर्म प्रचार याः वःगु फालि साहित्ये उल्लेख जुया च्वंगु दु । थ्व स्वयम् सिद्ध तथ्य खः गन बुद्धधर्म दै अन संघ नं दै ।

थ्व च्वसूयागु मू आज्जु खः नेपाले भिक्षुणी संघयागु इतिहास बारे प्रकाश यायगु । थ्व आज्जु

पूर्वकयत मुख्य स्रोतया रूपे वंशावली व अभिलेखयागु वः कयागु दु ।

किराति राजा स्थूकोयागु शासनकाले चारूमति (सम्राट अशोकया म्ठ्याय धका मानेयाना तम्ह) देवपतने (थौकन्हे चाबहिल लागाः) बौद्ध विहार दयका थःगु ल्यंदुगु जीवन भिक्षुणीया रूपे बितेयाना अन्ते अन हे विहारे दिवंगत जुल । चारूमति व वयक्कनं वयक्कनं थ्व बिहार बाहेक नेपाले प्राचीनकाल वा किरातकाले बुद्ध धर्मया छु नं निकायया भिक्षु भिक्षुणी संघयागु बारे छु तथ्य थौतक्क लुया मवनि । अथे जुगुलिं छगू अनुमान यायफु, उगु इले थन म्होल्याः जक जुसां भिक्षु व भिक्षुणी दुगु कमसेकम छगूजक सां विहार दयहेमाः वहे विहारे च्वपिं बौद्ध संघपिसं हे चारूमतियात प्रव्रजितयागु ज्वीमाः ।

किरात शासनकाल लिपा नेपाले लिच्छवि वंश शासन यात । पाचौ लिच्छवि जुजु भास्कर वर्मा खः । डानियल राइटयागु धापूकथं लिच्छवि जुजु भास्कर वर्मा गृहस्थ बौद्ध आचार्य (वज्राचार्य) पिन्त चारूमति विहारे नित्य पूजा यायगु नापं अन यायमाःगु बौद्ध नतिविधि ज्याइवः न्त्याकेगु अधिकार बिल । नापं जुजु विहारयागु नियम व रितिरिवाजया बारे सिद्ध पैलि किया अन च्वपिं भिक्षुपिन्त बिल (राइट, १९९५:७६) । थ्व वर्णन छु सिइ दु धायबले न्हापा भिक्षुणी संघ च्वनिगु चारूमति विहारे लिपा बना भिक्षुपिं च्वनिगु विहारया रूपे परिणत जुगु ज्वीइफु ।

थ्व वर्णन कथं किरातकाल व पूर्वलिच्छविकाले भिक्षुणी वा भिक्षुणी संघयागु यक्व लोकप्रियता उल्लेख जुया च्वंसां थौतक्क ऐतिहासिक प्रमाणित जुइगु अभिलेख लुया मवनि ।

लिच्छविकालिन अभिलेखया अध्ययन धायबले लिच्छविकाले नेपाले भिक्षुणी संघ स्थापना जुया बुद्धधर्मया प्रचार प्रसार यायगु ज्याय भिक्षुणीपिसं तःधंगु भूमिका महितावंगु स्पष्ट जू । जुजु अंशुवर्मा यासु शासनकाले भिक्षुणी संघयागु ख्यातियः वर्णन दुगु छगू अंशुवर्मा यागु शासनकाले हे स्थापना जुगु अभिलेखे स्पष्ट जुया च्वंगु दु । थ्वहे अभिलेखे स्पष्टकथं सहयानी

निकाययागु भिक्षुणी संघ धका उल्लेख याना तःगु दु । ध्व
अभिलेख यल चपः त्वाः इलाननी च्वंगु बुद्धमूर्तिंया
पादपीठय् किया तःगु खः ।

अभिलेखया मूलपाठ थथे दुः-

१.
२. देयधम्मयाम्बरमोपासिकायाः विशिष्ट धर्मपालभोगिन्या
मृगिन्याः यद्दत्र
३. निइशेषदुःखविनिवर्तये स्वात्मानइचाग्रप्रवरतरामृतकाय
प्रतिलाभाय भूयात् गन्धकुटी प्रतिस्स्करणाय तदप्रयोजने
च चातुक्विंश
४. महायानप्रतिपन्नार्थ्य भिक्षुणी सङ्घपरिभोगायाक्षयणीवी
प्रतिपादिता पनप्फुनामपश्चिमप्रदेशे भूमिशत १००
पिण्डमान्या पञ्चाश ५०
५. भूय ग्रामदक्षिणप्रदेशे भूमि षष्टि ६० पिण्डमान्या
षट्त्रिंश ३६ गृहप्रस्थषट्शताय ॥

(वज्राचार्य, २०३०: ३८२)

ध्व अभिलेखे धर्मपालया मुख्यम्ह भित्रिनी मृगिनी
नं गन्धकुटी मरम्मत्त यायगु नितिं व व ज्या याय
म्वाःसा चातुक्विंश महायान निकायया भिक्षुणी संघयात
भोजन याक्यत गुथिवागु व्यवस्था यागु खँ उल्लेख जुया
च्वंगु दु । लिच्छविकालिन अभिलेखे स्पष्टकथं महायानी
भिक्षुणी संघ उल्लेख जुया च्वंगु ध्वहे न्हापांगु प्रमाणित
स्रोत जुइफु ।

थथे हे मेगु छगू तिथिमिति सिद्धमदुगु येया
मुसुमबहालया च्वंगु लिच्छविकालिन अभिलेखय् नं
भिक्षुणी संघयागु उल्लेख जुया च्वंगु दु । ध्व अभिलेखया
मूलपाठ थथे दु ।

१. सर्वसत्वहिताय
२. तस्य संस्कारपूजार्थम् भिक्षुणीसंघमर्षितपणाः
पुराणसहिता प्रकलय तत्
(वज्राचार्य, २०३०: ५०७)

ध्व अभिलेखया लिपि कथं लिच्छविजुजु
नरेन्द्रदेवया शासनकाल यागु अनुमान याना तःगु दु ।
अभिलेखया भावकथं चो स्थापना याना उकिया पुजायायत
भिक्षुणीसंघयात छुं पुराण व पर्ण दान व्युगु खनेदु ।

थथे हे छ्वप नगरया पूर्वपाखे च्याम्हसिंह व
ब्राम्हायणी पिठ्या लिक्क वाचुहिटी धाःगु धासे ह्याउंगु
ल्वहँखय् कियातःगु लिच्छविकालिन अभिलेख छुं दं न्ह्यो
लुया वःगु खः । व अभिलेखया मूल पाठ थथे दु ।

१. ॐ संवत् १४४ फागुण शुक्ल दिवा त्रितीया यां

२. देयधर्माधि शाक्य भिक्षुणया सोमनाथया
३. सर्वसत्वना अनुत्तर ज्ञानावाप्तये
४. चक्र वाटरीभिः (ति) भार्य (आर्य) भिक्षुणी सङ्घाय
प्रतिपादित इति ॥

(शाक्य, २०५६:१७)

ध्व अभिलेखय् स्पष्टकथं सोमनाथ शाक्यभिक्षुं
(सम्भवतः ब्रह्मचर्य भिक्षु मखुसें, गृहस्थ बौद्ध भिक्षु
ज्वीइफु) भिक्षुणी संघयागु हेरबिचारयायत् जग्गा
दानयाना गुठि स्थापनायागु खँ उल्लेख याना तःगु दु ।

किरातकाल व लिच्छविकाले भिक्षुणी संघयागु
अस्तित्व दुसा भिक्षुणी चारूमती बाहेक सुं मेम्ह भिक्षुणी
पिनीगु नां उल्लेख जुयाच्वंगु खनेमदु ।

मध्यकालयागु अभिलेख अध्ययन यायबले भिक्षुणी
पिनिगु नां उल्लेखयाना तःगु खनेदु । गुइत त्वाः यलयागु
ने.सं. ३६८ यागु छगू अभिलेखय् थथे उल्लेखयाना तःगु दु ।

२.परमोपासिकी भिक्षुणी श्रीमलय श्री रोनाम्ना
यदत्रपुण्य तत् भवत्वाचार्योपा [ध्याय] मातापि [तु]
पूर्वगमकृत्वा.....

३. फलप्राप्तेति ॥ श्रेयोस्तु ॥ सम्वत् ३६८ माघकृष्ण
नवम्यातिथौ राजाधि [राज] पर (मेश्व) र परम
महारक श्री श्री [अभयमल्ल]

(शाक्य व वैद्य १९७०:५९)

ध्व अभिलेखे भिक्षुणी मलय श्री पाखें थः गुरुया
स्मृति मूर्ति दयका अभिलेख तःगु खनेदु । थथे हे
शान्तिघट नघः ये च्वंगु ने.सं. ७६७ यागु छगू
अभिलेखय् नं भिक्षुणीयागु नां उल्लेख जुय च्वंगु दु ।
अभिलेखया मूल पाठ थथे दु ।

१२. भिक्षु श्री देवसिंह, शाक्यभिक्षु श्री जयराज शाक्य,
भिक्षु श्रीमणि शाक्य भिक्षु पद्मराज, भिक्षुणी जमुना
१३. शाक्यभिक्षु श्रीसिंह, शाक्यभिक्षु श्रीरत्नसिंह शाक्यभिक्षु
जिनदेव धृति समुच्ययन श्री ३ शान्तिघट श्री व
१४. जग्धातु जीर्णोद्धारणयाड सन्वत् ७६७ चैत्र मासे
शुक्लपक्षे पूर्णमास्यां तिथौ स्वाधिनक्षत्रे वज्रयोगे
यथाकर

(शाक्य व वैद्य, १९७०:११७)

ध्व अभिलेख जुजु प्रतापमल्लयागु शासनकालयागु
खः । भिक्षुपिं मुना शान्तिघट चैत्य जिर्णोद्धार यागु ज्याय
जमुना नांयाम्ह भिक्षुणी छम्हसिनं नं ग्वाहालियागु खँ
उल्लेख याना तःगु खः । मध्यकालयागु अभिलेख अध्ययन
यायबले भिक्षुणी पिनिगु नां उल्लेख जुया च्वंगु खनेदु तर

भिक्षुणी संघयागु उल्लेख धाःसा खनेमदु । थुकथं मध्यकालया अभिलेखे शाक्यभिक्षु पिनिगु नां लिसे शाक्य भिक्षुणी पिनिगु नां उल्लेख जुया च्वंगुलिं, उपिं शाक्य भिक्षुणीपिं लिच्छवीकालयापिं भिक्षुणी संघया भिक्षुणीपिं थें ज्याःपिं ब्रह्मचर्यं भिक्षुणीपिं मखुसं गृहस्थ शाक्यभिक्षु थें गृहस्थ शाक्य भिक्षुणीपिं जुयेफु ।

अवलोकितेश्वर (करुणामय) माने यायगु परम्परायागु लोकप्रियता इसाया पाचौं शताब्दिया मध्य निसें छैठौं शताब्दि काले दयधुकुगु प्रमाणित नेपालमण्डल (उपत्यका) दुने च्वंगु लिच्छविकालिन अभिलेखं यन्व न्हापा हे पुष्टि ज्वीधुकुल । थ्व बाहेक नं नेपाली बौद्ध समाजे तसकं लोकह्वागु छगु बौद्ध स्तोत्रयुं नं अवलोकितेश्वरयागु वर्णन जुया च्वंगु दु । थुगु बौद्ध स्तोत्र भिक्षुणी चन्द्रकान्ता रचनायागु खः । भिक्षुणी चन्द्रकान्ता लिच्छविकाल याम्ह खः वा मध्यकालयाम्ह खः धैगु सिद्धमदु । छायाधाःसा मध्यकालया अभिलेखे भिक्षुणी पिनिगु नां उल्लेखयाना तःगु दुसां अध्ययनं सिद्धकथं लिच्छविकाले दुगु भिक्षु संघ व भिक्षुणीसंघ मल्लकालया उत्तरार्द्धय वया नेपाले तना, वने धुकुगु खनेदु ।

अनलि नेपाले आधुनिक कालया सन् १९८८ न्ह्यो भिक्षुणीसंघ स्थापना जुगु खनेमदु । वाः मचायुक सन् १९८९ सालय नेपाले हानं छक भिक्षुणी संघ खनेदत । म्हो जक ल्याखंय खनेदुपिं भिक्षुणीपिं थये खः । भिक्षुणी धम्मवती, भिक्षुणी धम्मदिन्ना व भिक्षुणी धम्मविजया । न्हापा वसपोलिपिं अनगारिकापिं खः; मात्र गृहस्थी जीवन त्यागयाना बिज्यापिं खः । गृहस्थ जीवन त्यागयायुं मात्र भिक्षु, भिक्षुणी जुइमखु । भिक्षु भिक्षुणी जुइत छगू विशेष पद्धति दु । वसपोलिपिं थेरवादी परम्पराकथं अनगारीका जुया बिज्यापिं खः । लिपा वसपोलिपिं अमेरिकाया शिलाई टेम्पल लसएन्जेलसय सन् १९८९ सं भिक्षुणी जुया बिज्यागु खः । थ्व विहार (महायानी) सर्वास्तिवाद परम्परा यागु खः ।

थये हे अनगारीका पञ्जावती सन् १९९१ सालय ताइवानया फो-कुन शान टेम्पल महायानी विहारे भिक्षुणी जुया बिज्यात । अनलिपा सन् १९९६ सालय अनगारीका इन्द्रावती व जयवती आदि ताइवानयागु वहे महायानी विहारे भिक्षुणी जुया बिज्यात । हानं अनगारीकापिं अनोजा, ज्ञाणवती, सुजाता, कुसुम व वीर्यवतीपिसं सन् १९९७ सालय चीनया क्यान्टन शहर स्थित उचो आन भिक्षुणी विहारे भिक्षुणी जुया

बिज्यात । थुकथं हे ताइवानी महायानी भिक्षु-भिक्षुणी पाखें सन् १९९८, फेब्रुअरी १५-२३ तक भारतया बुद्धगया International full ordination ceremony खयुं नेपाः पाखे अनगारीकापिं सुजाता, कुसुम, अनोजा, वीर्यवती, करुणावती, चन्द्रशीला सुनन्दी, खेमानन्दी, उत्तरा व चित्तावतीपिं भिक्षुणी जुया बिज्यात (थुगु उपसम्पदा ज्याइवले थाइलैण्ड, वरमा, क्याम्बोडिया, लाओस, श्रीलंका आदि देशं बहुसंख्यक भिक्षुपिं उपस्थित जुयाविज्याःगु खः -सं.) । थ्वहे प्रव्रज्या ज्याइवले न्हापा सन् १९९७ सालय चीनय भिक्षुणी जुया बिज्याय थुकपिं भिक्षुणी अनोजा, सुजाता, कुसुम व वीर्यवती पिसं हाकनं छक भिक्षुणी जुया बिज्यागु खः ।

(थुकथंहे मेमेपिं गुरुमापिं नं भिक्षुणी जुया बिज्याय थुकुगु दु । थ्व क्रम जारी जुयाहे च्वनीगु दु । -सं.)

उत्पति व व्यय अर्थात् दयावइगु व मदयावनिगु स्वाभाविक धर्म खः । दुगु मदया वनेवं अयेतुं मदये धुकुगु हानं दया वल धाःसा थ्व आश्चर्यगु खः मखु । सामान्यरूपं बाँलागु दुगु वस्तु मदया वंसा दुःख वा खँ खः । अयेहे दुगु तर बाँमलागु वस्तु मदया वन धाःसा व हर्षया खँ खः । बाँलागु वस्तु छगू इलय मदयावन तर हानं दया वल धाःसा व नं हर्षया खँ खः ।

थन छगू वस्तुया खँ मखु भिक्षुणी संघया खँ खः । गुगु नेपाले न्हापा दुगु तर लिपा मदया वना नं हाकनं दया वंगु थ्व अतिकं हे हर्षया खँ खः । अखे जुगुलिं बुद्धभूमि नेपाले नं भिक्षुणी परम्परायात न्ह्याका बिज्यापिं वसपोल भिक्षुणी पिनिगु कुतः साहसिक खःसा ऐतिहासिक महत्वं जाःगु नं खः । वसपोल भिक्षुणीपिं श्रद्धाया पात्र ला जूगु हे जुल । थन भिक्षुणीपिं गुगु यानयापिं धैगु विषयवस्तु उलि महत्त्वया खँ मखु तायेका । मुख्यगु खँ ला बुद्धशासनया छगू प्रमुख अङ्ग भिक्षुणी संघ खः जूगु नेपाले लोप जुई धुकुगु यात हानं पुनः जागृत जुया भिक्षुणी संघया पुनःस्थापना जूगु च्वछायवहःगु खँ तायेका च्वना । ■

सन्दर्भ सामग्री:

- १) वजाचार्य, धनबन्ध, लिच्छविकालका अभिलेख, किर्तिपुर, नेपाल । परिधायी: अनुसन्धान केन्द्र, वि.सं. २०३०
- २) शाक्य, हेमराज वैद्य टि. आर. गेडियमल नेपाल, विपुरेवर: टि. आर. वैद्य, इ.सं. १९७०
- ३) राइट, डामियल, होस्टोरी आफ नेपाल, दिल्ली: लो प्राइस् पब्लिकेशन्स, इ.सं. १९९५ (रिपिन्ट)
- ४) वजाचार्य, नरेशमान, बुद्धिम इन् नेपाल, दिल्ली: इन्डियन बुक सिन्डिकेट, इ.सं. १९९८
- ५) शाक्य, सुरेन्द्रज्योति, स्वपदेया विहार वहीया जातः, स्वप: कुतः पब्लिक नं.सं. ११०
- ६) भिक्षुणी धम्मवती नापं प्रत्यक्ष खँलावलीया विवरंसा कथं ।
- ७) Bodhgaya International full ordination 1998, (Bulletin)

स्मृति र सम्प्रजन्य

आचार्य, श्रीधर राणा

आचार्य वसुवन्धुले त्रिंशिकामा स्मृतिलाई यसरी परिभाषित गर्नु भएकोहरू : "स्मृति संस्तुतवस्तुम्यस-
म्रमोषश्चेतसोडभिलपनता" :- स्मृति भनेको पहिले अनुभव गरिएको वस्तुलाई नभुल्नु हो । यसको मतलब के हो भने स्मृति भनेको आलम्बन (पहिले अनुभव गरिएको वस्तु) लाई समातिरहनु र यसलाई बारम्बार अधि बढाइरहेर यसलाई विर्सिन नदिनु हो । यो सम्भ्रिनु (यादगार- memory) मा होइन । त्यो त स्मृतिको एउटा अर्थ मात्र हो यहाँ स्मृति भनेको त्यो हो जसले आलम्बनलाई बारम्बार अगाडि ल्याइरहन्छ र विक्षिप्त हुन नदिएर मनलाई बारम्बार त्यसमा राख्न लगाइरहन्छ । हाकीले स्मृति-सम्प्रजन्य भन्ने शब्दमा "स्मृति" भन्दाखेरि यही अर्थ हुन्छ । समय र विषयना दुवैमा विकास गर्नुपर्ने मूल चैतन्यिक यहि हो । यसको विकास नगरिकन न त समयलाभ गर्नु सकिन्छ, न त विषयना । यसको कार्य नै चित्तलाई आफ्नो अभीष्ट आलम्बनलाई बाहिर विक्षिप्त हुन नदिइकन त्यसमा राखिराख्नु हो ।

फेरि बुझ्नु धर्ममा स्मृति-सम्प्रजन्यमा स्मृति भन्ने शब्द प्रयोग गर्दा खेरि त्यसको अर्थ सधैं कुशल-धर्मलाई सम्भ्ररहने भन्ने पनि हुन्छ । अकुशल आलम्बनलाई सम्भ्ररख्ने स्मृतिलाई मिथ्या स्मृति या मुषित स्मृति पनि भनिन्छ । त्यसकारण केवल होश राख्नुमा हुँदैन ।

पालि अभिधम्मत्थ संगहोमा पनि यसरी परिभाषा दिइएको छ, "अधिलापलक्खणा असमोसरसा सति" - जसको अर्थ पनि माथिको वसुवन्धुको बनाई संग मिल्छ ।

अब सम्प्रजन्यको कुरा आयो । वसुवन्धु त्रिंशिकाले असम्प्रजन्यको परिभाषा यसरी दिएको छ कि त्यसको आधार मा हामी सम्प्रजन्यको परिभाषा दिन सक्छौ - "सम्प्रजन्य क्लेशविप्रयुक्ताप्रज्ञा" । सम्प्रजन्य भनेको क्लेशले रहित भएको प्रज्ञा हो । "प्रज्ञा धर्माणां प्रविचयः" प्रज्ञा भनेको धर्महरूलाई केलाउनु हो । त्यसकारण सम्प्रजन्यको अर्थ हुन्छ क्लेशहरूबाट प्रभावित नभैकन धर्महरूको यथार्थ स्वरूपलाई जस्ताको तस्तै बुझ्नु, होश राख्नु, जान्नु, केलाउनु । वास्तवमा सम्प्रजन्य भनेको एक प्रकारको 'प्रज्ञा' नै हो । सम्प्रजन्य चार प्रकारका हुन्छन् ।

१) गोचर सम्प्रजन्यः यो आलम्बन के हो भन्ने कुरा थाहा पाइरहनु हो । जस्तै: वेदनालाई वेदनाकै रूपमा थाहा पाउनु, रूपलाई रूपकै रूपमा थाहा पाउनु, संज्ञालाई संज्ञाकै रूपमा थाहा पाउनु गोचर सम्प्रजन्य हो । समयमा आफ्नो किसिन (आलम्बन) लाई स्पष्ट थाहा पाइरहनु गोचर सम्प्रजन्य हो । यो एक प्रकारको प्रज्ञा त हो परन्तु यही प्रज्ञा मात्रैले विषयना हुँदैन । त्यही भएर शमथले मात्र

पूर्ण मुक्ति दिलाउन सक्दैन । यसले केवल चेतोविमुक्ति मात्र दिलाउँछ ।

२) असम्मोह सम्प्रजन्यः असम्मोह सम्प्रजन्य भनेको त्यो प्रज्ञा हो जसले सम्पूर्ण धर्महरूको सामान्यलक्षण र स्वलक्षणलाई जान्दछ । विशेष गरेर विषयनामा प्रयोग हुने प्रज्ञा यही प्रकारको हो यद्यपि त्यहाँ गोचर सम्प्रजन्य पनि नचाहिने त होइन । यो सम्प्रजन्य भनेको अनित्य, दुःख, अनात्मा, शून्य इत्यादि स्वभाव थाहा पाइरहनु हो । कुशल अकुशल आदि थाहा पाइरहनु पनि यही हो ।

३) सार्थक सम्प्रजन्यः यो आफूले काय-वाक्-चित्तबाट क्षण क्षणमा जे जे गरिदछ, त्यो आफ्नो लक्ष प्रति सार्थक छ कि छैन भन्ने कुराको होश भई रहनु हो । यसले आफ्नो काय, वाक् र चित्तबाट हुने कृयाकलापहरू सार्थक छन् कि छैनन् भन्ने कुरा छुट्याउन मद्दत गर्छ ।

४) संप्राय सम्प्रजन्यः यो आफ्ना त्रिद्वार (काय-वाक्-चित्त)बाट हुने कृयाकलापहरू देश-काल-परिस्थिति-संग अनुकूल र सुहाउँदछन् कि छैनन् भन्ने होश राख्नु हो । प्रत्येक परिस्थितिमा 'अहिले यहाँ' रहनु नै यही हो जसबाट तपाईंलाई थाहा हुन्छ कि त्यो परिस्थितिमा के कार्य उचित हुन्छ या अनुचित हुन्छ, त्यो क्षणमा कस्तो शब्द राम्रो हुन्छ या नराम्रो हुन्छ, त्यो परिस्थितिमा कस्तो विचार या धारणा उचित हुन्छ, कस्तो हुँदैन । उदाहरणको लागि: यदि मानिसहरूले आगराको कुरा गरिराखेका छन् भने तपाईं गागाको कुरा गर्नुहोला, त्यो संप्राय सम्प्रजन्य नभएको हो ।

पालि अभिधम्मत्थ संगहोमा सम्प्रजन्यलाई यसरी परिभाषित गरिएको छ, "सम्पजानातीति सम्पजञ्ज" "समन्ततो षकारेहि जानातीति अत्थो" । अर्थात जसले राम्रो संग पूर्णरूपमा जान्दछ त्यही सम्प्रजन्य हो, विभिन्न प्रकारले जान्नु भन्ने अर्थ हो । सरल नेपाली भाषामा भन्ने हो भने स्मृति भनेको आफ्नो अभीष्ट आलम्बनमा बारम्बार मन लैजान सम्भ्ररहनु हो भने सम्प्रजन्य भनेको पूरा बुझेर रहनु हो, होश सहित हुनु हो । अर्को शब्दमा भन्ने हो भने, यहाँ सम्प्रजन्य भन्नाले सूक्ष्म बुझ सहित हुनु हो । 'awareness' जस्ता अंग्रेजी शब्दहरू बढी अस्पष्ट छन्, त्यसैले स्मृति सम्प्रजन्यको पूरा अर्थ दिँदैनन् ।? ■

'त्रिरत्न शरणम्'

अनुवाद: नारायण प्रसाद रिजाल;

संकलक: विजय सर्ग मर्हजन

How to find real happiness

by Ven. K. Sri Dhammananda Nayaka Thera

*"Happiness", said Life, "is wayward prize,
To be won by men with patient striving,
Half the race you have run, now please
arise,
And push on, the goal is at the turning."*

There are very few things on which it is possible to get men to agree. Perhaps there is only one thing which all men agree that they want. That is happiness. Wisdom may be above rubies in value. but happiness is always worth while - it is the 'pearl of great price,' for in the word "happiness" is summed up all the desires, all the needs of mankind, yes, even of angels, or the gods themselves.

The demand for happiness has been so constant, the need for it is pressing and universally felt that, had it been at all easily attained, surely by now we should have understood how to secure it. Yet in this Atomic Age, 7,500 years or more since the emergence of the first definite forms of civilisation, we do not seem to be getting any closer to happiness - quite the reverse. Evidently then, happiness is not something which simply happens.

*"Happy he ever rests, the brahman set free,
Whom lusts defile not, who is cooled and
loosed from bonds,
Who have all barriers burst, by taming his
heart's pain,
Happy the calm one rests, reaching the Peace
of Mind."*

- (Buddha)

The method that people should adopt to gain happiness must be a harmless one. There is no meaning in enjoying happiness by causing suffering to another person or any other living being. Buddha says: "Blessed are they who earn their living without harming others."

Knowledge and compassion are the two wings by which man can soar to regions of bliss supernal, by which lasting peace and happiness on earth can prevail.

"Happiness is a perfume you cannot pour on others without getting a few drops on yourself.

You may not be able to change the world according to your wishes but you may be able to change your heart to find happiness.

It is not true that happiness is invariably the reward of virtue. For, a man of unfortunate disposition and character, may maintain a life long and most virtuous strife against evil tendencies and faults of character without attaining happiness. But to the man of fortunate disposition and wisely-moulded character, both virtue and happiness come easily. And that organisation of character which makes also for strength makes also for happiness; for both strength and happiness are the products of harmonious organisation.

LASTING HAPPINESS

"When you see a pleasant, charming or beautiful person, you like him or her, you are attracted, you enjoy seeing that person again and again, you desire pleasure and satisfaction from that person. This is enjoyment. It is a fact of experience. But this enjoyment is not permanent, just as that person and all his or her attractions are not permanent. When the situation changes, when you cannot see that person, you become sad, perhaps unreasonable and may even behave foolishly. This is the unsatisfactory side of the picture. This too is a fact of experience. If, however, you have no attachment to that person, if you are completely detached, that is freedom, liberation. This too, is a fact of experience.

From this, it will appear that we must take account of the pleasures of life, as well as its pains and sorrows, and also objectively. Only then is true liberation possible. There is no denying that sense pleasure is pleasure but the Buddha also takes a realistic view as to the nature of such pleasure. They are evanescent and pass away, giving no lasting happiness.

It is only when you have suffered through doing good that you can achieve a greater happiness than others.

"If we want to find happiness, let us stop thinking about gratitude or ingratitude and give for the inner joy of giving. Ingratitude is natural-like weeds. Gratitude is like a rose. It has to be fed, watered and cultivated and loved and protected." (D. Carnegie)

The seeking of pleasure must not be confused with the seeking of happiness. Pleasure is elusive, temporary, and can leave a bitter taste; also, it can be costly, yet unsatisfactory. Not so happiness, which does not have to be purchased; it comes from an inner source—the Mind.

The ingredients of happiness are so simple that they can be counted by the fingers of one hand. Happiness comes from within, and rests most securely on simple goodness and clear conscience. Belief in a Supreme being, worship of gods and saints and offering of flowers and food to images, acts which the multitude call religion, may not be essential to it, but no one is known to have gained it without a philosophy resting on ethical principles. Selfishness is its enemy; to make another happy is to be happy one's self. Quit is, seldom found in crowds, most easily won in moments of solitude and reflection. It cannot be bought; indeed money has very little to do with it. No one is happy unless, he is reasonable well satisfied with himself, so that the quest for mental tranquillity must of necessity begin with self-examination. We shall not often be content with what we discover in this securely. There is so much to do, and so little done. Upon this searching self-analysis, however, depends the discovery of those qualities that make each man unique, and whose development alone can bring satisfaction.

"If you want to live in this world peacefully and happily, allow others also to live peacefully and happily, so that you can make this world a something which is worthy of life."

Unless and until you adjust yourself to live according to these noble principles you cannot expect happiness and peace in this world. You can not expect this happiness and peace from heaven simply by praying. If you act accordingly to moral principles you can create your own heaven right

here in this world. If not you also can see the hell-fire on this earth itself. Not knowing how to live according to this natural and cosmic law, we always grumble when troubles confront us. If each man tries to adjust himself without grumbling and criticising others we can enjoy real heavenly bliss better than the one that some people dream of existing far beyond above. There is no need to create a heaven elsewhere to reward virtue, or a hell to punish vice; virtue and evil have inevitable reactions in this world itself. Your faith is immaterial in this respect. This is the highest way that you can help for the welfare of your society and your country. Today, human society has developed up to this level because of this understanding and harmony of some people who have sympathy and tolerance towards the happiness and progress of others. Now you can realise why we should practice morality. On the other hand, you must understand that by helping others morally, you help yourself and that by helping yourself morally you help others also.

A man with great financial resources will always be balked in the employment of them, the reason being that, in the present structure of society, he cannot genuinely want as much as he has the means to buy, or, if he genuinely does want so much, his conscience and the conscience of mankind will not allow him to keep it in mental peace. The things that people genuinely want are not, in the millionaire sense, dear, hence the man with great financial resources cannot have full recourse to those resources. There must always be a large ineffective margin. Hence his great financial resources do not effectively make him a rich man.

To be rich is to possess the world, and nobody can do this without knowledge and experience and sympathy. You may be the owner of a great picture, but you will not really possess it until you can appreciate it, and you will not appreciate it until you have acquired knowledge and critical taste. As with pictures, so with everything else be it in the realm of art or in the realm of nature, to own without possessing is to be a mere figure of ridicule.

Money may buy the husk of many things without the kernel. It brings you food but not

appetite, medicine but not health, acquaintances but not friends, service without loyalty, days of excitement but no peace or happiness. Wealth is not all. It cannot buy the best things. The most desirable possessions, peace of mind and happiness of heart, are beyond its grasp.

One sees, therefore that all this struggle of modern life for monetary reward, additional comfort, more and more luxury, is intensified in its anxieties and stresses, if happiness is the purpose which spurs us on. At least it is true to say that there are moments in life when those material things are of no value whatsoever, compared with the mental or spiritual joy which may be felt without them in a hut or hovel. Obviously, then, we are mistaken in attaching so much importance to material prosperity - although, no doubt, we must postulate a decent minimum.

One cannot ignore economics, and pretend that human nature can be happy in squalid conditions. Our "Coolie line" and slum areas could stifle human happiness. No method of life will create the chance of happiness if a large family has to live, eat, sleep and procreate in one miserable room, a breeding place of vice and bitterness - unless it is a community of saints. Wealth and poverty, and happiness and misery, are relative terms. In a city one daily passes hundreds in the streets. Happiness as often appear in the eyes of street scavengers as on the faces of those who ride in saloon cars. The owner of the saloon car, draped in a thousand dollar dress, may wear a face like a gloomy rian cloud because her orchids did not win a prize at the orchid circle show. The street scavenger, clad in a dirty tattered loin cloth, may be elated and beaming with happiness because he has found a fifty cent coin in the litter on the pavement.

Part of the tragedy of the poor consists in their usual belief that happiness is to be found in material welfare which, not having, they pass their lives in craving to obtain, or in vain resentment. The tragedy of the rich, on the other hand, consists in their not rising above their wealth, but clinging to it, and in being imprisoned and stifled by it. Hence, happiness is not found in either case.

A man encounters suffering and complains,

but this is the result of his mental inharmony. Another experiences blessedness, and it is the result of his own mental harmony. Blessedness, not material possessions, is the measure of right thought; wretchedness, not lack of material possessions, is the measure of wrong thought. Aman may be rich but unhappy; he may be poor but contented. Blessedness and riches are only joined together when the riches are rightly and wisely used, and the poor man only descends into wretchedness when he begins to whine and revile his lot.

Some people think that a partner, a good congenial partner, may be the source of happiness. It may be to some extent but not to the fullest extent. Some people think that children might be the source of happiness but when they find their children disgrace the good name of their family or when they are separated for some reason or other they feel unhappy. Some people think horse and dog racings might be the sources of happiness. So they bet. Even when they are winners, they are happy only for a short while.

The outside sources are not the real sources of happiness. But the main things is in the mind. The mind which is controlled, and cultured, is the real source of happiness.

It is assumed by many people, as a matter of course, that if material prosperity is on a high scale, the sum of human happiness is thereby increased; and that if the wealth of a nation is reduced, unhappiness is the result, carrying out this argument to its logical conclusion, it would appear to follow that the richer one is the happier one; and yet that is acknowledged as a falsity by all who have come in contact with rich people or have laid their own hands on considerable wealth. Many of them are extremely unhappy. This wealth of theirs does not seem to satisfy their lives though they 'Enjoy', as it is called, every comfort and most luxuries.

What, then, is the use of making everybody rich if the rich themselves are miserable?

I might, therefore, be well to consider what are the essential needs of the human mind and body to attain something like happiness.

Continued...

DUTA-JATAKA

Once upon a time, when Brahmadata was reigning in Benares, the Bodhisatta was born as his son. He grew up and finished his education at Takkasila. After his father's death, he became the king himself.

The king was very particular in his manner of eating. On one plate alone he spent a hundred thousand pieces of gold. He made a pavilion adorned with jewels at the door. When it was time to eat, he had the pavilion decorated, and there he sat upon a royal seat made of gold, under a white parasol with princesses around him and ate the food from the dish which had cost a hundred thousand pieces of gold.

Now a greedy man saw the king's manner of eating and desired to have a taste. Being unable to master his desire, he ran to the king, calling out loudly - "Messenger!" messenger! O king" - with his hand held up. (At that time and in that nation, if a man called out "Messenger!" no one would stop him). The crowd divided and let him pass.

The man ran up quickly, and catching a piece of rice from the king's dish, he put it in his mouth. The swordsman drew his sword to cut his head. But the king stopped him and said to the

greedy man, "Fear nothing, eat on!" He washed his hands and sat down.

After the meal, the king gave his own drinking water and betel nut to the man, and then said, "Now man, you said that you had news; what is the news?"

"O king, I am a messenger from desire. Desire said to me 'Go!' and sent me here, as her messenger O Lord! Do not be angry. For Hunger's sake men will go very far even to ask enemy for mercy. All men upon the earth must be obedient to it both day and night."

When the king heard this, he said, "That is true. All men are Hunger's messengers. Desire makes the uncontrollable. How well this man has spoken."

The king was pleased with greedy man at said to him, "Brahmin, all of us are Hunger's messenger so I give you a thousand cows together with a bull as messenger should give to another messenger."

At last he added, "I have heard something I never heard or thought of before, said by this great man." He was so pleased that he gave him many things of honour. ■

२५४८ औं बैशाख पूर्णिमाको
उपलक्ष्यमा सम्पूर्ण मानवमात्रको
कल्याण कामना गर्दछौं ।

श्री सिद्धि विनायक व्याटरिङ्ग सर्भिस

चारखाल डिल्लीबजार, काठमाडौं ।

फोन: ४४२२९६०

पेजर: ९६८९-९६५३४

विवाह, व्रतवन्ध, पारस्नी, पिपकान्तक र सोमनाहरसमा लञ्छ, डिमर, टिपिन, ब्रेकफास्ट, हाफ-फुल क्याटरिङ्गका साथै पाल, मेघ, भाडाकुडाहर र कुक, वेटर, मसल्ची मात्र पनि उपलब्ध गरिन्छ ।

Mahapingala-Jataka

Once upon a time, there reigned at Benares a king named Maha-pingala, the Great Yellow King. He was wicked and unjust. He was cruel towards all the people.

Now the Bodhisatta was a son of King Maha-pingala. After this king had reigned for a long time, He died. When he died all the citizens of Benares were overjoyed and laughed a great laugh. They burnt his body with a great fire of logs and put out the fire with thousands of jars of water. Then they made the Bodhisatta their king. To express their joy, they beat drums throughout the streets and made all kinds of merriment. The Bodhisatta himself sat upon his fine seat under a white parasol. The citizens of Benares stood around their king.

But one doorkeeper, standing not far from the King, was weeping. "Good porter," said the Bodhisatta, all the people are making merry for joy that my father is dead, but you stand weeping. Was my father good and kind to you?"

The man heard and answered, "I am not weeping for sorrow that Pingala is dead. My head would be glad enough. For King Pingala, every time he came down on the palace, or went up into it, would give me eight blows over the head

with his fist. Those blows were like the blows of a blacksmith's hammer. So when he goes down to the other world, he will give eight blows on the head of Yama and gatekeepers of Hell. Then the people there will cry, 'He is too cruel for us!' and send him up again. I fear he will come and give blows on my head again and that is why I weep. And he uttered this verse:

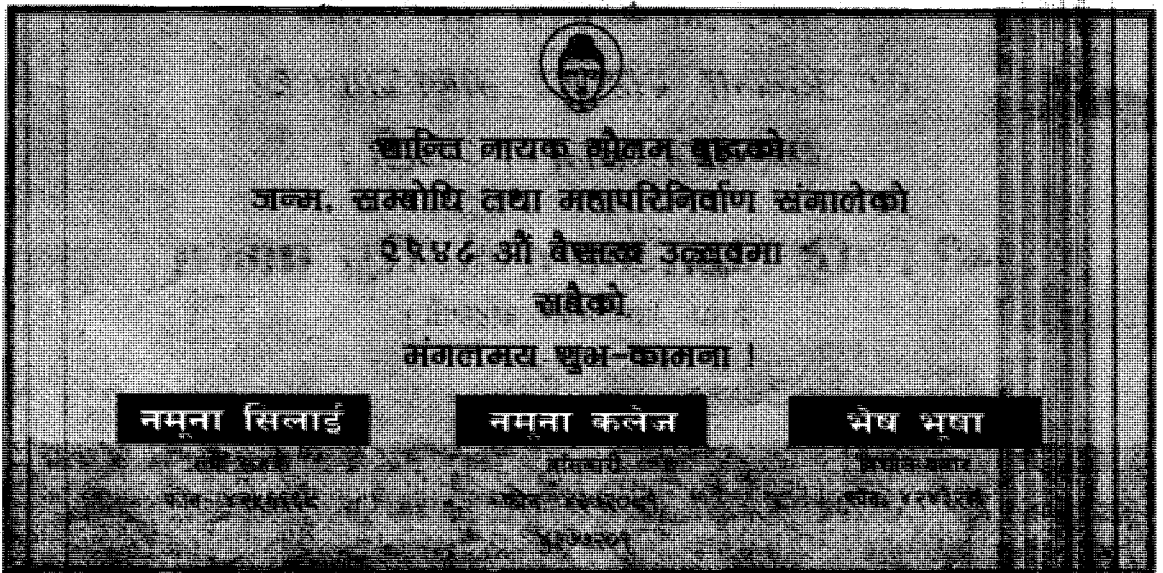
"The Yellow King was anything but dear :
It is his coming again I fear.

What if he beat the King of Death,
and then

The King of Death should send him back
again?"

The Bodhisatta said to him, "That king was burnt with a great fire of logs, the place of his burning is still wet with water from thousands of jars, and the ground has been dug all around. He has gone to the other world and will not come again. Don't be afraid!"

After that, the porter took comfort. The Bodhisatta was a very good king. After giving gifts and performing other good acts, he passed away to fare according to his deserts.

Supreme Happiness

Extract from 'What the Buddha Taught'

By Walpole Rabula

In almost all religions the summum bonum can be attained only after death. But Nirvana can be realized in this very life; it is not necessary to wait till you die to 'attain' it.

He who has realized the Truth, Nirvana, is the happiest being in the world. He is free from all 'complexes' and 'obsessions', the worries and troubles that torment others. His mental health is perfect. He does not repent the past, nor does he brood over the future. He lives fully in the present. Therefore he appreciates and enjoys things in the purest sense without self-projections. He is joyful, exultant, enjoying the pure life, his faculties pleased, free from anxiety, serene and peaceful. As he is free from selfish desire, hatred, ignorance, conceit, pride, and all such 'defilements', he is pure and gentle, full of universal love, compassion, kindness, sympathy, understanding

and tolerance, His service to others is of the purest, for he has no thought of self. He gains nothing, accumulates nothing, not even anything spiritual, because he is free from the illusion of Self, and the 'thirst' for becoming.

Nirvana is beyond all terms of duality and relativity. It is therefore beyond our conceptions of good and evil, right and wrong, existence and non-existence. Even the word 'happiness' (sukha) which is used to describe Nirvana has an entirely different sense here. Sariputta once said; 'O friend, Nirvana is happiness ! Nirvana is happiness !' then Udayi asked; 'But, friend Sariputta, what happiness can it be if there is no sensation ?' Sariputta's reply was highly philosophical and beyond ordinary comprehension: 'That there is no sensation itself is happiness'. ■

Best Wishes !
RED SUN
MEERUT

Sports point

Sports and Musical Goods Wholeseller and Retailer
Kantipath, Jyatha, Kathmandu, Nepal

Also Remember Us for:

Manufacturing of School Belts,
Badges, Medals, Name Plates, Shields, Trophy,
Electroplating, Etching and
all types of screen prints as per your desired order

☎ 4267069, 4248856
Res. : 4259870
Fax : 977-1-4269284
sportspoint@mail.com.np

May our retreat into the
Triple Gem produce humanity
&
Loving Kindness
Our heartiest felicitation to all
on the auspicious
Baishak Celebration
2548 B.E.

DIGITAL

SYSTEM TRADING HOUSE

Computer parts and peripherals

Post Box No. 13876
New Road, Kathmandu, Nepal
Tel.: 423-1676, 423-0587
Fax: 977-01-423-0452

Buddha's advice on daily life

By Richard Jones

The modern-day world, at least in Western Europe, is one of unparalleled material prosperity. The economic systems of these countries are churning out more and more material goods, enabling people to live at higher material standard than ever before. People devote enormous amounts of time, energy and resources to the production and distribution of goods, and entire lives are given over to the pursuit of riches and luxury.

What do the personal experiences of the Buddha have to tell us about how to handle such wealth in a skillful fashion?

As Prince Siddhattha, the Buddha was no stranger to material wealth. "I used no sandal-wood that was not of Kasi. My turban, tunic, dress and cloak were all from Kasi. Night and day a white parasol was held over me so that I might not be touched by heat or cold, dust, leaves or dew. There were three palaces built for me—one for the cold season, one for the hot season, and one for the rainy season" (Anguttara Nikaya 1, 3, 4)

Shielded from the harsh realities of the outside world and brought up in a world of sensual comfort and ease, nevertheless Prince Siddhattha came to question their true value and importance. "Why do I, being subject to birth, decay, disease, death, sorrow and impurities, thus search after things of like nature? How, if I, who am subject to things of such nature, realise their disadvantages and seek after the unattained, unsurpassed, perfect security which is Nibbana." (Majjhima Nikaya I, 26). Hence he decided to renounce the world of sensual pleasure and follow a path of strict asceticism. This was not the renunciation of a

poor man or an old man, but that of a young man living at the height of luxury and prosperity. He then undertook six years of extreme ascetic practices, but at the end of this period he became convinced of the futility of self-mortification, just as he had already rejected the extreme of self-indulgence. "Indulgence in sensual pleasures - this is base, vulgar, worldly, ignoble and profitless; and addiction to self-mortification - this is painful, ignoble and profitless." (Dhammacakkapaavattana Sutta). Hence one should follow the Middle Path (Majjhima Patipada), leading to tranquillity, realisation, enlightenment and Nibbana; this was elaborated into the Noble 8-Fold Path, which can be subdivided into sila, samadhi and panna.

The Buddha recognised that for the majority of lay people, a life of strict renunciation was neither practicable nor desirable. He therefore addressed the question of economic welfare and the well-being of the laity; what he said is as true for the modern-day world as it was for this contemporaries. The Buddha recognised that a certain level of economic prosperity is vital

for a happy, peaceful society and as a base on which people could build their spiritual development. In the cakkavattisihanada Sutta, he said that poverty (daliddiya) is the cause of immorality and crimes such as theft, falsehood, violence, hatred and cruelty. Although the Buddha considered economic welfare as a requisite for human happiness, he did not recognise progress as real and true if it were only material, devoid of a spiritual and moral foundation. While encouraging material progress, the Buddha stressed the importance of moral and spiritual development

for a happy, peaceful and contented society. In the Sigalovada Sutta he lays down both economic and social responsibilities, such as a husband giving presents to his wife, a master paying adequate wages to his servant, as well as how to live a balanced life in relation to one's earnings, i.e. one quarter for savings. In the Vyagghapajja Sutta, the Buddha lays down four conditions as conducive to one's happiness and peace in this worldly existence, i.e. utthana-sampada (*persistent, skillful effort); arakkha-sampada (watchfulness in the protection of income which has been righteously earned); kalyana-mitta (having good friends); and samajivikata (a balanced livelihood, living within one's means).

For the layman there are said to be found kinds of happiness or bliss:- Atthi-sukha-wealth and economic security acquired by just and righteous means. Bhoga-sukha-the enjoyment of such possessions and spending this wealth liberally on family, friends, relatives and meritorious deeds. Anana-sukha-freedom from debt. Anavajja-sukha-being blameless in body, speech and mind. The first three give not one sixteenth of the happiness given by the fourth kind. "Contentment is the best wealth." (Dhammapada v. 204)

To the average man the Buddha at first spoke of generosity, discipline and heavenly bliss. To the more advanced he spoke of the evils of material pleasures and on the blessings or renunciation. To the highly advanced he expounded the four Noble Truths. It was in this way that he converted Yasa, the son of the wealthy merchant. Neither wealth (nor poverty), if rightly viewed, need be an obstacle towards being an ideal Buddhist. Anathapindika, a very rich and generous man, became a Sotapanna even whilst remaining as a layman. "Even though a man be richly adorned, if he walks in peace, if he be quiet, subdued, certain and pure, and if he refrains from injuring any living being, that man is a Brahmin, that man is a hermit, that man is a monk." (Dhammapada v. 142) True renunciation does not mean running away physically from the world. Sariputta said that one man might be living in a forest, but with his mind full of impure thoughts and defilements. Another man might be living in a village or a town, but with his mind free from defilements. Of these two men, Sariputta

said the one living a pure life in the town is far greater than the one living in the forest.

Our problem with today's affluent society is that it is built up fundamentally on a system of artificially -created craving. More and more people are encouraged to crave more and more things and, in their ignorance, they believe this greed can lead them to happiness. But the intensification and multiplication of artificial wants and the increasing satisfaction of these wants (beyond the fundamental needs of food, shelter, clothing and medicine) leads not to peace and stillness of mind, but only to chronic discontent, restlessness, dissatisfaction and conflict. There is nothing wrong in seeking pleasure, provided one does not become attached to it. But here is a difference between the relative, limited happiness of the mundane world, and the ultimate happiness of Nibbana. Sensual pleasures are temporary and impermanent; whatever is subject to origination is also subject to cessation. Sensual desire is like fire, or the ocean; it is insatiable, and this craving (tanha), caused by ignorance (avijja), leads to suffering (dukkha).

In order to eliminate craving the Buddha stressed the importance of generosity (dana). He told Anathapindika that alms given to the order of monks together with the Buddha is very meritorious; more meritorious is the building of a monastery for the use of the Sangha; even more meritorious is seeking refuge in the Buddha, Dhamma and Sangha; still more meritorious is the observance of the five precepts, followed by the meditation on loving-kindness (metta) for a moment. Most meritorious is the development of insight into the fleeting nature of things. (Gradual Sayings, IV)

"Even as rain penetrates an ill-thatched house, so does lust penetrate an undeveloped mind.

Even as rain does not penetrate a well-thatched house, so does lust not penetrate a well-developed mind." (Dhammapada v.13-14) ■

Monk's life and Health Care

Prof. Nbruchhe R. Tuladbar
Head, Department of Clinical Microbiology,
T.U. Teaching Hospital, Kathmandu

The calm and quite nature of Buddhist monks and nuns are known to everybody. Buddhist scriptures mention how Emperor Ashoka had a change of heart while he was observing at the calm and quiet composure of a seven year old novice named Nigrodha at a time when thousands of people were dying during the war at Kalinga. Emperor Ashoka's mind was changed upon hearing the teaching of the Buddha from Sramanera Nigrodha to the effect that self-conquest is a greater triumph than the victory in the battle by killing thousands of people. Thereafter Emperor Ashoka abandoned weapons and took to non-violence. The path of Buddhism is for the benefit and welfare of the majority of people.

The people approach to monks and nuns whenever they want to know more about the Buddha's view of life. The people predominantly believe that monks and nuns can communicate to them, the message of the Buddha for happiness, peace, safety and the protection of life from the different

types of human sufferings. The monks and nuns know how to speak in a kind and pleasant manner. They have the power of convincing people. For all these characteristics the maintenance of good health of monk and nun is very essential. Health care for the monk or nun is clearly mentioned in the Tripitaka as of the first priority in the view of the Buddha. It includes the prevention of illness and development of the individual's potential, a positive sense of physical, mental and social well being. Health begins with the development of peaceful monastery environment. It depends on a healthy living

condition, the environment of the monastery and the availability of basic essentials such as safe food, water, housing and protection from pollution. Lord Buddha had a very clear conception of cleanliness. He always said to his followers that cleanliness of the surroundings including personal hygiene that is an important for good health. He knew that personal hygiene such as regular bath maintained good health. He used to say that cleanliness of the sleeping and living rooms in the house was not enough, there must be cleanliness outside the house and in the courtyard. Without cleanliness the life of monk or nun was considered a burden to oneself because one cannot effectively communicate the Buddha's message of peace, security and the protection of life from different forms of mental

and physical sickness including communicable diseases.

One important concern of all monks and nuns is the welfare and happiness of the maximum number of people of all classes. The individual's well-being is a primary concern of the

family, and with this object in mind everybody collects many things in their day to day life and keep as their possessions, but still they are apt to be disappointed. They do not have peace of mind in their day to day life. One of the reasons for this discontentment is their wealth and the accumulation of property. How to have peace of mind is a very difficult question. Monks and nuns can give people peace of mind through discourses on the teachings of the Buddha. They can also tell stories to ordinary people that give them mental and spiritual peace and help to improve their lives. The teachings of the Buddha call for leading a

blameless and selfless life, and that give people their peace of mind. It is not true that all men and women become good and contented and make spiritual progress by hearing the teachings of the Buddha; but most of people do really benefit from those teachings. Those who listen to the teaching of the Buddha try to live accordingly with no quarrels about patrimony or other things. One may have to make some sacrifice for the sake of peace at home and in the family. In other words if one cannot be free from defilements one cannot be peaceful. Those who believe in the sayings of the Buddha can live peacefully with their brothers even after separation of the joint family. The life of a monk is hard in fact because of a number of responsibilities in their monastic life. The monks must not stay idle but have to go to rural areas for the propagation of the Dharma that does good in the beginning, in the middle and in the end. One has to go for the sake of their welfare as well as happiness of many people and talk about the benefits of moral conduct. They have to convince the people that all human beings are not guilty and they can have good and contented life through religious discourses.

One must not forget that health is of the first concern for the monks and nuns. Without health one cannot be impressive, convincing and capable of conveying the messages of the Buddha among the people. There are so many factors that bring ill health such as the environment of the monastery, the sanitary system, personal hygiene, drinking water and food habits etc. Unsuitable food, and improper diet cause the discomfort of the body and the mind. A kind of gruel called *yagu* was a basic food for monks at the time of the Buddha. It was mentioned that *yagu* was easily digested and it gave strength and made one look good and bright. It had also the property of cleaning the stomach and increasing the thinking power. *Yagu* had all the essential characteristics of the health food.

During the six year period after leaving the palace to search for truth there were several

incidences of mental and physical ill health in Prince Siddharth's life. Once he suffered from dysentery, a communicable disease caused by various kinds of microorganisms. Another time some people abandoned him as he was in bad health. Some said there was no chance of hearing words of wisdom from him; he was unable to give sermons. At one time a woman served him a nutritious food when he was ill. Since then there were some changes in the way of his living, speaking, eating and wearing clothes and shelter depending on the climatic and seasonal changes in his journeys.

After attaining the supreme enlightenment at Bodhgaya, Gautam Buddha gave a sermon to the five monks, Assajita, Wappa, Bhaddiyya, Kaudanya and Mahanama staying at Sarnath at that time. He made them monks and formed the Buddhist Sangh. That was the beginning of the monkhood. There were yet no rules among the monks. However four things were then essential for a monk. One was the *chivara* robe to protect the naked body. They were told to wear the yellow robe with one hand exposed. The next was the begging bowl for alms required for filling the stomach to protect the body from disease caused by hunger and to help in the journey. The third one was the bed for keeping life solitary and safe from the cold and hot temperature. The fourth was medicine to ward off diseases and to pay attention to personal hygiene to maintain health. They were told to say with both hands held together *Buddham Sharanam Gachchami, Dhammam Sharanam Gachchami and Sangham Sharanam Gachchami*. Nowadays the monks need other essentials in life such as shoes, umbrella, pen and book.

It was the Buddha's instruction to the monks to travel from place to place to teach the people how to improve their lives through peaceful means. The Buddha himself practiced these rules. When he went to Rajgriha wearing the yellow robe, everyone in the city thought of him as a very different man. Some called him a superman and some called him God. This

showed that the monk's life must be very impressive in order to conquer the minds of the followers and to guide them on the track of peace. The monk must be seen as a most respectable person through whom one expected to know ways to eliminate suffering in life. The Buddha told them to shave their moustache, beard and head. They must keep their body clean without a blemish in the skin and crack in the heels. They must be modest, gentle, humble and noble. They must not be proud. Although rules for a disciplined monkhood was not clear at that time, some basic responsibilities were introduced as follows:

- The monks should not stay idle in the monastery; everybody had to go out for the propagation of the dharma that did good in the beginning, the middle and in the end.
- They should go and look for the welfare as well as happiness of many people
- They should tell the people about the benefits of moral conduct.
- They should make the people see that all the people in the world are not guilty nor foolish.

One can have a happy time after correction in their mistakes through the teachings of the Buddha. Only with the help of a monk or nun can people find for themselves a comfortable and happy life. After a death in the family, the people invited monks to their home for the ceremony of Paritrana recitation. It helped people to get some solace at the time of bereavement.

The aim of monkhood is not simply to save the individual from suffering but also to seek the welfare for all in general the life of a monk is not easy. In his day to day life he should demonstrate to the people in general by his personal example.

- The monk is very humble and noble.
- He is not proud
- He does not sit with legs stretched
- He maintains the cleanliness in his body. Crack can not be seen in his hand and feet.
- He does not cultivate the land
- He does not practice witchcraft
- He does not spit or cough everywhere
- He does not act as a practitioner of medicine simply for earning money
- He does not ignore the sick and the handicapped
- He has the compassion for all the living beings.

The monks get-together was usually during the rainy season once a year as a rule. Most people would be busy in their field at that time but some laymen and women would come and offer dana to the Bikshu Sangh. During this period they held discussion about the people's opinion about the monks and nuns themselves. This gathering was known as Rainy Season Retreat and through discussions some changes in the rules for the monk's conduct could be made. It was at this time that the rituals like navapravajits (ordination of novices), Pravajya (ordination) and Uparanpada (a status after 20 years of monk's life) were conducted, Pavarna (self criticism) confession of mistakes made consciously or unconsciously and Kathin Chivara (offering chivara robes to monks and nuns) were also made. The Buddha had said that the rules of monkhood could be changed with the changes of places and circumstances. This flexibility reflected the dynamism of Buddhism. It must be noted that the Buddha had also told Sariputra Mahasthavira that rules should not be made beforehand. Just as no medicine should be taken or applied without a diagnosis of the disease or ulcer, no rule should be made without any cause or incident.

Evolution of Mahayana

Buddhism is a crusade against orthodoxy. This could be the reason why the Buddha said to Ananda prior to Mahaparinirvana, after my departure, minor rules may be made if the Bhikshu Sangha agrees. Fortunately or perhaps unfortunately, the Arhant Bhikshus, during a meeting could not identify rules among monks required to spread the Buddha's view of life. The meeting decided not to make changes in the existing rules. Those in favor of changes became separated from the Bhikkshu Sangha and they formed a separate school called Mahasanghika that came to be called Mahayana. The followers of Mahayana made changes in the rules one after another until they lost their identity because of the lack of uniformity in rules. Although the rules of Theravada Buddhism also became loose, there is uniformity in the life of the monks in Theravada countries such as Myanmar, Thailand, Sri Lanka, Kampuchea, Laos etc. except in the manner of wearing the robe and the life style, such as in Thailand monks drink milk in the afternoon whereas in Myanmar the monks do not drink even tea with milk. ■

METTA CENTER CHILDREN HOME PROPOSED NEW BUILDING

ESTIMATION (GROUND FLOOR)

अनुमानित खर्च

मैत्री केन्द्र-ध्यानकुटी विहारको भवन निर्माण खर्च विवरण

पहिलो तल्लाको लागि

1) ईट्टा (Brick) Rs. 18,000 (1000 x Rs. 3000)	=	Rs. 54,000
2) सिमेन्ट (Cement) 225 x Rs. 400	=	Rs. 90,000
3) इन्डी (Iron rode) 1500 kg. x 42	=	Rs. 1,05000
4) रोडा (Gravel Stone) 3 टीप x 10,000	=	Rs. 30,000
5) बालुवा (Sand) 7 टीप x 2,000	=	Rs. 14,000
6) रङ्ग (Paint) 50 स्क्वार्ड	=	Rs. 40,000
7) चौकोश (Windows, door, frame)	=	Rs. 70,000
8) इयाल, ढोका, खाप्पा 190sq. x 33	=	Rs. 62,700
9) बाथरूम (Sanitary) 2	=	Rs. 1,00000
10) बिजुलि (Electric-Underground)	=	Rs. 30,000
11) ज्याला (Civil Cost)	=	Rs. 60,000

एक कोठाको खर्च = Rs. 1, 63,925

चार कोठाको (एक तल्ला) खर्च = Rs. 6,55,700

चार तल्ला (पूरा भवन) खर्च = Rs. 26,22,800

धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठीको शनीवारिय कार्यक्रम

लेखन प्रतिभा प्रतियोगिता

धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठीको आयोजनामा धर्मकीर्ति विहारमा वि.सं. २०६० साल एकै वर्ष भरी हरेक महिनाको अन्तिम शनिवार "लेखन कला प्रतिभा तालिम" सञ्चालन गरिएको थियो । रीना तुलाधर र लोचनतारा तुलाधरको संयोजकत्वमा सञ्चालित उक्त प्रतिभा तालिममा सन्ध्या टाइम्स दैनिकका सम्पादक सुरेश किरण मानन्धरले प्रशिक्षण दिनुभएको थियो ।

२०६० फाल्गुण ३० गते भिक्षु अश्वघोष महास्थविरले "धर्मप्रचार र बहुजन हिताय" विषयमा कक्षा लिनुभएको थियो । यही विषयमा लेखन प्रतिभा प्रतियोगिता कार्यक्रम सञ्चालन गरिएकोमा लेखन प्रतिभा तालिममा सहभागी हुनुभएका प्रशिक्षार्थीहरूले उक्त प्रतियोगितामा भाग लिनु भएका थिए ।

२०६० चैत्र २१ गतेका दिन भिक्षु अश्वघोष महास्थविरको अध्यक्षतामा उक्त प्रतियोगिताको परिणाम घोषणा कार्यक्रम सम्पन्न गरिएको थियो ।

श्यामलाल चित्रकारले सञ्चालन गर्नुभएको उक्त कार्यक्रममा भिक्षु अश्वघोष महास्थविरले प्रतियोगिताको परिणाम घोषणा गर्नुभई आफ्नो मन्तव्य पनि व्यक्त गर्नुभएको थियो ।

प्रतियोगिताको परिणाम यसरी रहेको थियो—
प्रथम : विजयलक्ष्मी शाक्य; द्वितीय : श्यामलाल चित्रकार;
तृतीय : व. आ. राजा वज्राचार्य ।

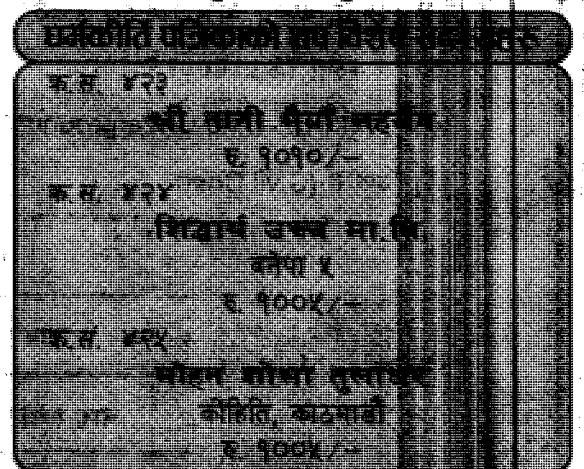
प्रतियोगितामा विजयी सहभागीहरूलाई भिक्षु अश्वघोष महास्थविरले पुरस्कार र प्रमाण पत्र प्रदान गर्नुभएको थियो । बसंरी नै लेखन प्रतिभा तालिममा आफ्नो अमूल्य समय र मेहनत प्रदान गरी सेवा पुऱ्याउनु भएका प्रशिक्षक सुरेश किरण मानन्धरलाई वीर्यवती गुरुमाले उपहार र अभिनन्दन पत्र प्रदान गर्नुभएको थियो । यसको साथै यस प्रशिक्षण कार्यक्रममा अप्रत्यक्ष रूपले सहयोग पुऱ्याउनु हुने नविन चित्रकारलाई पनि उहाँले उपहार प्रदान गर्नुभएको थियो । कार्यक्रममा प्रशिक्षक सुरेश किरण मानन्धरले पनि आफ्नो मन्तव्य व्यक्त गर्नुभएका थिए । यस प्रतियोगिताका संयोजक रीना तुलाधर र लोचनतारा तुलाधर रहनुभएको थियो भने कार्यक्रमको अन्त्यमा लोचनतारा तुलाधरले धन्यवाद ज्ञापन गर्नुभएको थियो ।

मनुष्य जीवनबाट लाभ हानी

रिपोर्टर - श्यामलाल चित्रकार

मिति २०६० साल फाल्गुण ९ गते शनिश्चरवार का दिन श्री मदन रत्न मानन्धरले उपरोक्त विषयमा प्रवचन दिनु भएको थियो । मानिस र पशुपक्षी बीचमा के भिन्नता छ भन्ने सरल प्रश्न श्रोताहरूको माझमा राखी श्री मानन्धरले कक्षा शुरू गर्नु भएको थियो । मानिस चेतना, श्रृजनशीलता, विवेक लज्जा शर्म इत्यादी गुणहरूभएको सर्वश्रेष्ठ प्राणी भनिन्छ । असन्तोष हुने, आफूले आफैलाई नचिन्ने, अस्पष्ट चरित्र भएको पशुभन्दा निकृष्ट र सबभन्दा डरलाग्दो प्राणी पनि मानिसै हुन् । मानिसहरूले जानेमा आफूमा भएको अवगुणहरू जस्तै लोभ, अहंकार, रिस, हिंसा, हटाइ चित्तलाई विशुद्धीकरण गर्दै मैत्री, करुणा, क्षमा, सहनशीलता, इमान्दारिता लगनशीलता, इत्यादी गुणहरू अभिवृद्धी गर्दै लगेमा यहि जीवनमा आर्थिकलाभ, स्वास्थ्य लाभ र मानसिक सुखको लाभ हुन्छ । जन्म मरणको चक्रबाट मुक्त भई परम निर्वाण सुख भोग गर्न सकिने बुद्धत्व लाभ पनि मानिसले मात्र गर्न सक्छ । अरु प्राणी बुद्ध हुन सक्दैन । त्यसैले भगवान बुद्धले मनुष्य जीवनलाई प्रशंसा गर्नु हुन्थ्यो ।

यस प्रकारको महत्वपूर्ण मनुष्यको जीवन कालमा बुद्धी नपुऱ्याइ विवेकहीन र चरित्रहीन कार्य गरेमा हरेक प्रकारको हानी नोक्सानी भई दुःख भोग गर्नुपर्ने हुन्छ र मरी सकेपछि पनि दुर्गति प्राप्त हुन्छ ।

धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठीया वार्षिक कार्यक्रम

बुद्ध सम्बत् २५४८, नेपाल सम्बत् १९२४-२५, बिक्रम सम्बत् २०६१

वैशाख महिना

- वैशाख १९ गते, शनिबार 'रक्तदान'
- संयोजक स्वयम्भुरत्न तुलाधर
- वैशाख २२ गते, मङ्गलबार बुद्ध जयन्ती 'ध्यान कार्यक्रम'
- संयोजक: कीर्ति तुलाधर, फोन: ४२७३७१९
- संयोजक: मीना तुलाधर, फोन: ४२५५५६९

ज्येष्ठ महिना

- ज्येष्ठ २ गते, शनिबार 'बाल चित्रकला' शुरू
- ज्येष्ठ ९ र १६ गते, शनिबार 'प्रशिक्षण'
- ज्येष्ठ २३ गते, शनिबार 'वक्तृत्वकला' प्रतियोगिता
- ज्येष्ठ ३० गते, शनिबार 'भिक्षु अश्वघोष महास्यविर' को जन्मदिन मनाउने
- संयोजक: इन्द्रकुमार

असार महिना

- असार ५, १२ र १९ गते, शनिबार 'प्रशिक्षण'
- असार १२ गते, शनिबार 'प्रव्रज्या विवस'
- संयोजक: अरुण शिद्धि तुलाधर, फोन: ४२६३९८९
- असार १८ गते, शुक्रबार 'गुरु पूजा'
- संयोजक: लोचनतारा तुलाधर, फोन: ४२२३६२९
- असार २६ गते, शनिबार 'बाल चित्रकला' प्रतियोगिता र समापन समारोह
- संयोजक कान्ति तुलाधर, फोन: ४२६२९६

श्रावण महिना

- श्रावण १६ गते, शनिबार 'प्रौढ हाजिरी जवाफ' प्रतियोगिता
- संयोजक: प्रफुल्लकमल ताम्राकार, फोन: ४२७५६४९
- श्रावण २३ गते, शनिबार 'अन्तर निम्न माध्यमिक बौद्ध हाजिरी जवाफ' प्रतियोगिता
- संयोजक:

पौष महिना

- अल्पकालिन प्रव्रज्या कार्यक्रम
- संयोजक: इन्द्रावती गुरुमां, फोन: ४२५९४६६
- संयोजक: मीना तुलाधर, फोन: ४२५५५६९

फाल्गुण महिना

- 'मिठाई प्रशिक्षण'
- संयोजक: राम कुमारी, फोन: ४२५८९८६

चैत्र महिना

- चैत्र २० गते, शनिबार 'वार्षिक भेला'
- संयोजक: मीना शोभा शाक्य, फोन: ४२६३४६५
'Pre Induction Class'
- हनेगु: कुमार भन्ते ।

१. श्यामलाल चित्रकार, फोन: ४४१५१६२
२. गुरुमां इन्द्रावती, फोन: ४२५९४६६
३. रामकुमारी, फोन: ४२५८९८६
४. भिनरवती

- लाइब्रेरी सञ्चालक कमिटी:-
सल्लाहकार - सुवर्ण केशरी बज्राचार्य
सञ्चालक - शुभवति गुरुमां, फोन: ४२५९४६६
- रीना तुलाधर, फोन: ४४३४६६३
सहयोगीहरू - मीन शोभा शाक्य, फोन: ४२६३४६५
- अनिल कृष्ण जोशी, समेश्वरी श्रेष्ठ,
नीता केशरी, लोचनतारा तुलाधर,
प्रसन्न काजि ताम्राकार

अडियो/भिडियो उप-कमिटी:-

- १. सुमनकमल तुलाधर, फोन: ४४२५२२७
२. रमाशोभा कंसाकार, फोन: ४४३६६०९
३. रोशनकाजी तुलाधर, फोन: ४२२७०३७
४. प्रकाशरत्न तुलाधर, फोन: ४२२७४५९

प्रव्रज्या उप-कमिटी:-

- १. मीना तुलाधर, फोन: ४२५५५६९
२. रमाशोभा कंसाकार, फोन: ४४३४६०९
३. प्रफुल्लकमल ताम्राकार, फोन: ४२७५६४९
४. मीनशोभा शाक्य, ४२६३४६५

बुद्ध सम्बत् २५४८ या उपलक्षस
सकल नेपाली पित्त भिन्तुना !

★ न्यू जेम्स रेय् ट्रेडर्स

न्हू सतक, १६२ येँ

फोन: ४२४४-०५१

★ जीत अनामिन्टस्

वनबहा, गाबहा: बाब ।

फोन : ४५४०-०४०

If jewellery is your pleasure, your trust in our treasure

Best Wishes to
all on the auspicious occasion of the
2548 Vaisakh Purnima

Last
Frontiers
Trekking (P) Ltd.

P.O. Box: 881, Dhumbarahi-4
Kathmandu, Nepal

Tel: 00977-1-4431512, 4438276

Fax: 00977-1-4438275

e-mail: mdsherpa@mos.com.np

website: www.lastfrontiers-nepal.com

भिक्षाटन

भिक्षु अश्वघोष महास्थविर प्रव्रजित हुनुभएको ६० वर्ष पूरा भएको उपलक्षमा युवा बौद्ध समूहले भिक्षाटन कार्यक्रमको आयोजना गरिएको थियो । उक्त भिक्षाटन कार्यक्रम बागबजारबाट शुरू भई इच्छुमती, खसी बजार, शंकरदेव क्याम्पस, पुतली सडक भई उपासक माणिकरत्न तुलाधरको घरमा विसर्जन गरिएको थियो ।

२२ जना भिक्षु एवं श्रामणेरहरू सहभागी रहेको उक्त भिक्षाटन कार्यक्रममा भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविरले दानको महत्त्व विषयमा प्रवचन दिनुभई यस प्रकारको कार्यक्रमले देशमा व्याप्त रहेको अशान्ति हटाउन केही मात्रामा भएपनि सहयोग पुऱ्याउने विश्वास व्यक्त गर्नुभएको थियो ।

भिक्षु अश्वघोष महास्थविर अभिनन्दन समारोह समितिको तत्त्वावधानमा सम्पन्न उक्त कार्यक्रम कोषाध्यक्ष तेज नारायण मानन्धरले संचालन गर्नुभएको थियो । उक्त कार्यक्रममा त्रिरत्न मानन्धर, त्रिरत्न शाक्य र जुजुभाई तुलाधर आदिले आ-आफ्ना मन्तव्य व्यक्त गर्नुभएका थिए ।

सुमङ्गल स्मृति अभिनन्दन पुरस्कार प्रदान
२०६० चैत्र २३, बुद्ध विहार भृकुटीमण्डल काठमाडौं ।
नेपालको बुद्ध शासनिक क्षेत्रमा विविध रूपले योगदान पुऱ्याउनु हुने व्यक्तित्वलाई दिदै आइरहेको "सुमङ्गल स्मृति अभिनन्दन पुरस्कार-२०६०" (बुद्ध विहार भृकुटी मण्डलका श्रद्धेय संस्थापक दिवंगत भिक्षु सुमङ्गल महास्थविरको स्मृतिमा स्थापित) यसपाली सुजाता गुरुमांलाई अखिल नेपाल भिक्षु महासंघको श्रद्धेय अध्यक्ष आचार्य भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविरले प्रदान गर्नुभएको समाचार छ ।

उक्त कार्यक्रममा बुद्ध विहारको धम्मागार ध्यानागार जीर्णोद्धार कार्यमा सश्रद्धा आर्थिक सहयोग गर्नुहुने सहयोगी दाताहरूलाई पनि साधुवाद पत्र प्रदान गरिएको थियो ।

मैत्रेय युवा संघको ७ औं वार्षिकोत्सव
२०६० चैत्र ७, बौद्ध समकृत विहार कथुवही भक्तपुर ।
मैत्रेय युवा संघ भक्तपुरको ७ औं वार्षिक उत्सव संघका अध्यक्ष तीर्थराज वज्राचार्यको सभापतित्वमा

सम्पन्न भएको समाचार छ ।

समारोहका प्रमुख अतिथी श्रद्धेय भिक्षु ज्ञानपूर्णिक महास्थविरले उद्घाटन गर्नुभएको सो समारोहमा रत्नसुन्दर शाक्यले अनुवाद गर्नुभएको संघबाट प्रकाशित पुस्तक "सिंह सेनापतिया छगू अध्याय बुद्धया अनुयायी" पनि विमोचन गरिएको थियो ।

उक्त समारोहमा श्रद्धेय भिक्षु धम्मसोभन महास्थविर ले संघलाई मासिक रूपमा आर्थिक सहयोग दिनु हुने महानुभावहरू लगायत संघलाई एकमुष्ट रू. २५०००/- आर्थिक सहयोग प्रदान गर्नुहुने स्व. ज्ञानेन्द्र शाक्यको परिवारलाई धन्यवाद स्वरूप उपहार प्रदान गर्नुभएको थियो ।

भिक्षु ज्ञानपूर्णिक महास्थविर र भिक्षु धम्मसोभन महास्थविरले धर्मदेशना गर्नुभएको उक्त समारोहमा आ-आफ्ना मन्तव्य व्यक्त गर्नुहुने महानुभावहरू यसरी रहनु भएको थियो ।

- रत्नसुन्दर शाक्य, श्रृजना वज्राचार्य, रञ्जना शाक्य, संगीता कोजू तथा निरोज वज्राचार्य ।

यसरी नै कृष्ण चन्द्र वज्राचार्य, रूद्र चित्रकार, राजुमान वज्राचार्य, लक्ष्मी चन्द्र वज्राचार्य आदिबाट क्रमशः स्वागतमन्तव्य, आर्थिक प्रतिवेदन, वार्षिक प्रतिवेदन, आदि पेश गरिएको थियो भने लक्ष्मी चन्द्र वज्राचार्यले धन्यवाद ज्ञापन गरी सभापतीको मन्तव्य सगै सभा विसर्जन गरिएको थियो ।

यस संघले युवा वर्गलाई बुद्ध धर्म सम्बन्धी जन चेतना जागरण गर्ने उद्देश्यले मासिक रूपमा बौद्ध कक्षा, स्वास्थ्य, सामुहिक छलफल आदि गर्दै आएको कुरा बुझि-एको छ । कार्यक्रमको तालिम यसरी प्रस्तुत गरिएको छ ।

प्रवचकहरू	विषय
भिक्षु सुशील	मानव जीवनया महत्त्व
डा. मित्र सुशोभन	आषाढ पुन्हीया महत्त्व
भिक्षु निग्रोध	शील सदाचारया महत्त्व
भिक्षु धम्म शोभन	परियत्ति शिक्षाया महत्त्व
रत्न सुन्दर शाक्य	अस्थिघातु परिचय
भिक्षु कौण्डञ्ज	बुद्ध धर्म विकासया लागि जनचेतना
सुजाता गुरुमां	भिंणु ज्या यायगुली अलछ्छी मत्तयगु मंगल

एकदिने परिचयात्मक ध्यान कार्यक्रम

२०६० चैत्र १४ गते, शनीवार ।

स्थान - जितवन विहार, थानकोट ।

भिक्षु अश्वघोष महास्थविर प्रव्रजित हनुभएको ६० वर्ष पूरा भएको उपलक्षमा युवा बौद्ध समूहको आयोजनामा एक वर्षसम्म सञ्चालन गरिने विभिन्न कार्यक्रमहरू मध्ये एकदिने परिचयात्मक ध्यान कार्यक्रम सम्पन्न गरिएको छ । भिक्षु सुगतमुनिले पञ्चशील प्रार्थना गराउनुभई त्रिरत्न वन्दना गरिएको उक्त कार्यक्रममा सहायक आचार्य ज्ञानीराजा वज्राचार्यले ध्यान विषयमा परिचय दिनुभएको थियो ।

७७ जना उपासकोपासिकाहरू सहभागी भएको उक्त कार्यक्रममा भिक्षु अश्वघोष महास्थविरले प्रवचन दिनुहुँदै भन्नुभयो-

“हामी जनप्रिय बन्नका लागि शील सदाचारले युक्त भई विवेक विचार र आचरण शुद्ध पारी बुद्धि पुन्याई काम गर्न जान्नु पर्दछ ।

भिक्षु बोधिज्ञानले ध्यान निर्देशन गर्नु भएको उक्त कार्यक्रममा शान्तरत्न शाक्य, जुजुभाई तुलाधर, देशरत्न कसा: र त्रिरत्न मानन्धर आदि वक्ताहरूले आ-आफ्ना मन्तव्य व्यक्त गर्नुभएका थिए ।

आँखा प्रत्यारोपण

नगदेश बुद्ध विहारका उपासक तुलसी बहादुर धजुको ५८ वर्षको उमेरमा २०६१ बैशाख १ गते देहावसान भएकी समाचार छ । मृत्यु पश्चात् उहाँको दुवै आँखाहरू तिलगङ्गा आँखा केन्द्रको आँखा बैङ्कलाई दान दिनुका साथै उक्त आँखाहरू मध्ये एउटा बैशाख ३-२०६१ मा धादिङ्ग जिल्लाका एक अधवैशे महिलालाई र अर्को एउटा मनाङ्ग जिल्लाका एक युवकलाई प्रत्यारोपण गरिएको कुरा बुझिएको छ । अतः यस पुण्य पारमिताको प्रभावबाट उहाँको सद्गति कामना गरी यस दुःखद् परिस्थितिको सामना उहाँका परिवारले धैर्यतामा साथ गर्न सकोस् भनी कामना पनि गरिएको छ ।

डा. भीमराव अम्बेडकरको गुणानुस्मरण
२०६१ बैशाख १ गते, मङ्गलबार ।

उक्तदिन नगदेश बुद्ध विहारमा बुद्ध पूजा गरी श्रद्धेय बाबासाहेब डा. भीमराव अम्बेडकरको गुणानुस्मरण गरिएको समाचार छ । नगदेश बौद्ध समूहका सचिव कृष्ण कुमार प्रजापतिले डा. भीमराव अम्बेडकर

को जीवन र व्यक्तित्व बारे विश्लेषण गर्नुहुँदै भन्नुभयो-
“उहाँ बोधिसत्त्वको गुण भएको व्यक्तित्व हुनुहुन्छ । अछूत जातमा जन्मिनु भएर पनि थुप्रै ठक्कर, बाधा र अड्चनलाई सहँदै संघर्षपूर्ण जीवन बिताउनु भएका उहाँले धार्मिक र सामाजिक रूपान्तरण गर्नुहुँदै आफ्नो जीवन सार्थक बनाउन सफल हुनुहुने उहाँ एक तपस्वी, मुनी एवं सधक हुनुहुन्छ । उहाँले भारतको महाराष्ट्र प्रान्तमा त्यहाँका उपेक्षित र अपहेलित दलित जातीहरूलाई सामाजिक र धार्मिक चेतना उत्थान गर्नुहुँदै थुप्रै व्यक्तिहरूलाई बुद्ध शिक्षा बोध गराउनु भएको थियो ।

यसरी नै श्रद्धेय श्रामणेर शीलरत्न देहावसान हुनु भएको ५ वर्ष भएको उपलक्ष्यमा २०६० चैत्र २३ गते बुद्ध पूजा कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको थियो । श्रद्धेय भिक्षु वरसम्बोधिले शील प्रार्थना गराउनु भएको उक्त कार्यक्रममा उहाँको सद्गति कामना पनि गरिएको थियो ।

ऋषिणी प्रव्रज्या सम्पन्न

धरान । धरान नगरपालिका वडा नं. ८ स्थित बुद्ध विहारको आयोजनामा बाह्र दिने ऋषिणी प्रव्रज्या दिने कार्यक्रम सम्पन्न भएको छ ।

पञ्चशील, बुद्धशिक्षा, नैतिक शिक्षा, ध्यानभाषना, सदाचार तथा बुद्धपूजा इत्यादि कुरा अभ्यास सहित सिकाइएको उक्त कार्यक्रमको प्रमुख प्रशिक्षकमा विहार प्रमुख भिक्षुणी सुमेधावती तथा अन्य प्रशिक्षकहरूमा अनगारिका सुशीलवती मिना शाक्य र ललितपुरकी मणितारा शाक्यले ऋषिणी हुने बालिकाहरूलाई प्रशिक्षण दिनुभएको थियो ।

२०६० चैत्र १६ गतेदेखि २७ गतेसम्म सञ्चालित उक्त प्रव्रज्या कार्यक्रममा १४ जना बालिकाहरूको सहभागिता थियो भने कार्यक्रमको संयोजन उपासिका श्रीमती निल कुमारी स्थापितले गर्नुभएको थियो । ऋषिणी हुने बालिकाहरूको नामावली

१. तिसा शाक्य	८. दामन मोक्तान
२. हिसिला शाक्य	९. उल्फत मोक्तान
३. ममता शाक्य	१०. सविना ताम्राकार
४. स्वस्तिका स्थापित	११. दीक्षा ताम्राकार
५. सुस्मिता स्थापित	१२. एनी ताम्राकार
६. साइन लामा	१३. रीया ताम्राकार
७. उरूषा मोक्तान	१४. रेविका ताम्राकार

मानव मात्रमा सुख, शान्तिका साथै समुन्नत समाजका निम्ति
 समर्पित धर्मकीर्ति विहारको सफलताको कामना गर्दै सबैमा
 २५४८ औं बुद्ध पूर्णिमाको
 मंगलमय शुभकामना !

एक्सप्रेस सेमिड्र एण्ड क्रेडिट को-अपरेटिभ लिमिटेड

पोष्ट बक्स: १२४५०, दरवार मार्ग, काठमाडौं, नेपाल ।

फोन: ४२२६३५३, ४२३२५५५, फ्याक्स: २२२६३५३

शान्तिको अनुमृति गराउने महान मार्गदर्शक
 गौतम बुद्धको त्रिसंयोगको दिन २५४८ औं वैशाख पूर्णिमा
 शान्तिकामी जन-जमले प्रेरणा प्राप्त गरुन् ।

ग्राहक कार्डहरूलाई शुलभ एवं स्तरीय वित्तिय सहयोगको लागि हामीलाई सम्झनुहोस् ।

रोयल मर्चेण्ट बैकिङ एण्ड फाइनान्स लिमिटेड

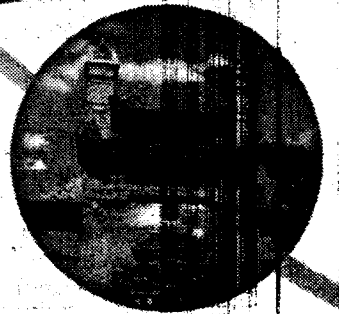
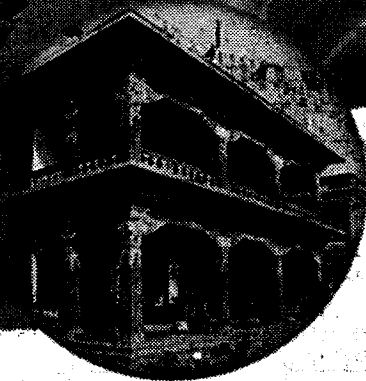
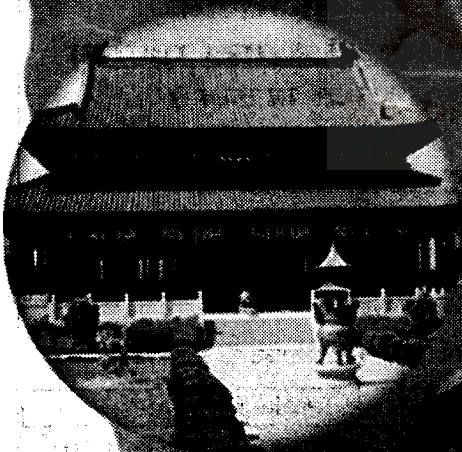
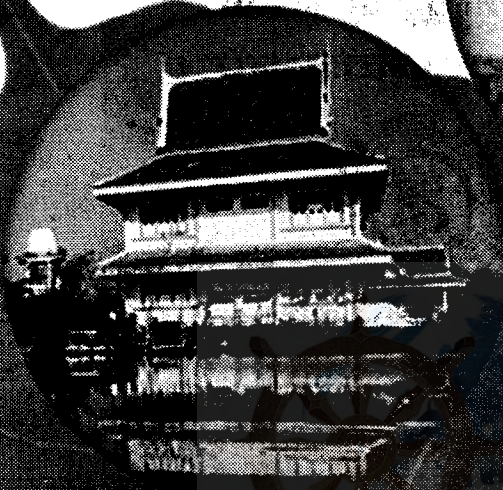
दरवार मार्ग, काठमाडौं, नेपाल । • फोन : ४२४२९००, फ्याक्स : ४२३१३४७, पोष्ट बक्स नं. १२२३७

e-mail: rmbank@mos.com.np; website: www.royalmerchant.com

२०६१ बैशाख १ गते देखि लागू हुने निक्षेप तथा कर्जा ब्याजदर

निक्षेपमा विभिन्न ब्याजदर			कर्जामा विभिन्न ब्याजदर	
	निलेप प्रकृति	वार्षिक ब्याजदर	कर्जा	वार्षिक ब्याजदर
१.	मुदत निक्षेप		हायपरचेन कर्जा	१४-१६%
	१ वर्ष	७.००%	व्यापारिक कर्जा	१४-१६%
	अन्य अवधिको	सुसफलबाट तय पारिने	उद्योग कर्जा	१४-१६%
	न्यूनतम रकम	वार्षिक ब्याजदर	आवासीय कर्जा	१४-१६%
२.	वचत खाता	₹. १,०००/००	सुरक्षित पत्रमा कर्जा	१०-१६%
३.	विशेष वचत	₹. ५,०००/००	अन्य	१२-१७%
४.	कमिशन वचत योजना निक्षेप			

लुम्बिनीमा निर्मित
बौद्ध चैत्य र विहारहरू

हिमाल स्टीलले बजारको धर धर जहाँ अपकाश पछिक्काँ आँजिब सुयक्षिण धर त्यहाँ

हिमाल स्टील
टीएस्टोड

हाम्रो जीवनको आकाशा थियो - अचक्षापछि बस्ने एउटा आरामदायी घरको निर्माण ।
जतिबेर जीवनभरीको कमाई लगायी गर्ने बेला आयो त्यतिबेर वर्षौ वर्षको लागि भरपर्दो
निर्णयमा पुग्यौ - हिमाल स्टील चुनौ । जसले सुन्दर, शान्त र सुरक्षित घर बनाईदिएर
हाम्रो आकाशा पूरा परिदियाेको छ ।

हिमाल स्टील एलुमिनियम एण्ड स्टील (प्रा.) लि.
प्राचीन भवन, कोलिनघर, पो ब न १३, काठमाडौं
फोन: ४२२२३०, ४२२४१०, फ्याक्स ४२२६३५, ४२२६३६

NS-Quality Award 2001

नेपालका गौरव शान्ति नायक
गौतम बुद्धको
जन्म, सम्बोधि लाम तथा महापरिनिर्वाणको
२५४८ औं उत्सवमा सबैको सम्बृद्धि
तथा
शान्तिको कामना गर्दछौं ।

लक्ष्मी ज्योति ट्रेडर्स

Laxmi Jyoti Traders

(छापावाल शुन, चाँदीको थोक तथा खुद्रा बिक्रेता)

मखन (सुरज आर्केड अगाडि), काठमाडौं

फोन नं. (पसल) : ४२६५१३१, ४२६३९२२; (निवास) : ४२६४०५७

999.9 Hallmark Gold & Silver Dealer

मुद्रक : न्यू नेपाल प्रेस

प्रधान कार्यालय: नक्साल, नागपोखरी, पोष्ट बक्स: ८९७५ इ.पि.सी. ५४१४, काठमाडौं, नेपाल । फोन: ४४३४८५०, ४४३४७५३, फ्याक्स: (९७७-१) ४४३३९२२
व्यापारिक कार्यालय: शुकुपथ, काठमाडौं । फोन: ४२५९०३२, ४२५९४५०, फ्याक्स: (९७७-१) ४२५८६७८
Downloaded from <http://www.dhamma.digital>